

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KIRKLARELİ İLİ VİZE İLÇESİ “KIYIKÖY” BELDESİ
TOPLUMSAL YAŞAMI VE GELENEKSEL KONUTLARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mimar Çiğdem DUMAN

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. İlhan ALTAN (Y.T.Ü)

İSTANBUL, 2007

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
RESİM LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÇİZELGE LİSTESİ	x
ÖNSÖZ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	1
1.2 Çalışmanın Yöntemi	2
2. GELENEKSEL TÜRK EVİNİN GENEL KARAKTERİSTİKLERİ ve MEKAN DÜZENİ.....	3
2.1 Türk Evi Nedir?	3
2.2 Konut Tasarımını Etkileyen Etkenler	4
2.2.1 Tarihi Etkenler.....	7
2.2.2 Coğrafi Etkenler	8
2.2.3 Sosyal Etkenler.....	9
2.2.4 Sosyo-Kültürel Etkenler.....	10
2.2.4.1 Aile Yapısı ve Büyüklüğü.....	10
2.2.4.2 Örf, Adet, Töre ve Gelenekler.....	10
2.2.4.3 İnanışlar (Dünya Görüşü, Mahremiyet).....	11
2.2.5 Eve ve Ev Eşyalarına Ait Faktörler	11
2.3 Geleneksel Türk Evinin Mekan Düzeni.....	12
2.3.1 Plan Elemanları	12
2.3.2 Plan Tipleri.....	14
2.3.3 Yapı Tekniği.....	19
3. KIIYIKÖY'ÜN TARİHİ, COĞRAFYASI, KÜLTÜREL YAPISI VE YAPI GELENEĞİ	20
3.1 Kırıkköy Beldesi'nin Genel Özellikleri	20
3.2 Kırıkköy Beldesi'nin Tarihsel Gelişim Süreci	23
3.2.1 Milat'tan Önceki Dönem	23
3.2.2 Milat'tan Sonra Osmanlılar Öncesi Dönem.....	26
3.2.3 Osmanlılar Dönemi.....	28
3.2.4 Cumhuriyet Dönemi	29
3.3 Kırıkköy Beldesi'nin Doğal ve Fiziksel Yapısı.....	31
3.3.1 Kırıkköy'ün Coğrafi Yapısı.....	32
3.3.2 Kırıkköy'ün İklim Şartları.....	35
3.3.3 Kırıkköy'ün Bitki Örtüsü	36
3.3.4 Kırıkköy'ün Jeolojik Yapısı	36
3.4 Kırıkköy Beldesi'nin Mevcut Tarihsel Varlıkları.....	38
3.4.1 Kırıkköy Surları	38
3.4.2 Aya Nikola Manastırı.....	48

3.4.3	Hamam.....	55
3.4.4	Kıyıköy Merkez Cami	56
3.4.5	Çeşme.....	59
3.4.6	Mezarlık Alanı.....	60
3.4.7	Tiyatro-Stadyum-Hipodrom.....	61
3.4.8	Antik Yükleme Rampası.....	61
3.4.9	Sunak ve Rahip Konutu	61
3.4.10	Şapel.....	62
3.4.11	Sivil Mimarlık Örnekleri.....	62
3.5	Kıyıköy Beldesi'nin Yaşam Biçimini Etkileyen Sosyal Faktörler.....	64
3.5.1	Sosyal Yapı	64
3.5.1.1	Nüfus Yapısı.....	64
3.5.1.2	Aile Yapısı	65
3.5.2	Sosyo-Kültürel Yapı	66
3.5.2.1	Eğitim Düzeyi.....	66
3.5.2.2	Örf, Adet ve Gelenekler	66
3.5.2.3	Beldenin Yöresel Kıyafetleri.....	70
3.5.2.4	Yemek Kültürü	71
3.5.3	Sosyo-Ekonomik Yapı	72
3.6	Kıyıköy Beldesi Kentsel Alan Kullanımı	73
3.7	Toplumsal Yaşamın, Konutun Mekansal Oluşumuna Etkisinin Kıyıköy Beldesi Geleneksel Konutlarına Uygulanması	76
3.7.1	Tarihsel Gelişimi	76
3.7.2	Coğrafi Etkiler	79
3.7.3	Sosyo-Kültürel Etkiler.....	80
3.7.3.1	Aile Yapısı ve Büyüklüğü.....	80
3.7.3.2	Örf, Adet, Töre ve Gelenekler.....	80
3.7.3.3	İnanışlar (Dünya Görüşü, Mahremiyet).....	80
3.7.3.4	Eve ve Ev Eşyasına Ait Faktörler.....	81
3.8	Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri	84
3.8.1	1987/1 Envanter No'lu Konut	85
3.8.2	1987/3 Envanter No'lu Konut	87
3.8.3	1987/6 Envanter No'lu Konut	89
3.8.4	1987/8 Envanter No'lu Konut	91
3.8.5	1987/10 Envanter No'lu Konut	93
3.8.6	1987/15 Envanter No'lu Konut	95
3.8.7	1987/19 Envanter No'lu Konut	97
3.8.8	1987/20 Envanter No'lu Konut	99
4.	GELENEKSEL TÜRK EVİNİN GENEL KARAKTERİSTİKLERİ ve MEKAN DÜZENİNİN GELENEKSEL KIYIKÖY EVLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI	102
5.	GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR	106
	KAYNAKÇA	109
	EKLER.....	111
	EK1 KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI.....	112
	ÖZGEÇMİŞ.....	115

RESİM LİSTESİ

	Sayfa
Resim 3.1 Kıyıköy Genel Görünümü	21
Resim 3.2 Güney Surları, Dirimtekin, 1963.....	39
Resim 3.3 Güney Cephesi Surları.....	39
Resim 3.4 Güney Surları	39
Resim 3.5 Güney Surları	39
Resim 3.6 K2 Kapısı, Dirimtekin, 1963.....	40
Resim 3.7 K2 Kapısı.....	40
Resim 3.8 1 No’lu Burç, Dirimtekin, 1963	41
Resim 3.9 1 No’lu Burç	41
Resim 3.10 K1 Gizli Kapısı, Dirimtekin, 1963	41
Resim 3.11 K1 Gizli Kapısı	41
Resim 3.12 Saray Kapısı, Dirimtekin, 1963.....	43
Resim 3.13 Batı Surları, Saray Kapısı	43
Resim 3.14 4 No’lu Burç,Dirimtekin, 1963	43
Resim 3.15 4 No’lu Burç	43
Resim 3.16 Vize Kapısı,Dirimtekin, 1963	43
Resim 3.17 Batı Surları Vize Kapısı.....	44
Resim 3.18 Kuzey Surları, Dirimtekin, 1963	45
Resim 3.19 Kuzey Surları	45
Resim 3.20 Aya Nikola Manastırı Genel Görünümü	48
Resim 3.21 Üç Kör Niş.....	50
Resim 3.22 Kör Niş	50
Resim 3.23 Narteks Tavanı	50
Resim 3.24 Aya Nikola Manastırı, Apsis.....	52
Resim 3.25 Aya Nikola Manastırı, Mezar Odası.....	53
Resim 3.26 Ayazma.....	53
Resim 3.27 Aya Nikola Manastırı, Doğu Girişi, Dirimtekin, 1963.....	54
Resim 3.28 Aya Nikola Manastırı, Doğu Girişi	54
Resim 3.29 Aya Nikola Manastırı, Kilise	54
Resim 3.30 Hamam.....	55
Resim 3.31 Hamam (Yoldan Görünüş).....	55
Resim 3.32 Rum Kilisesi (Merkez Cami).....	56

Resim 3.33 Rum Kilisesi (Merkez Cami)	56
Resim 3.34 Merkez Cami Minaresi	57
Resim 3.35 Merkez Cami	57
Resim 3.36 Merkez Cami Şadırvan	58
Resim 3.37 Merkez Cami Sütun Başı	58
Resim 3.38 Çeşme	59
Resim 3.39 Mezarlık Alanı	60
Resim 3.40 Şapel	62
Resim 3.41 Şapel Yazıları	62
Resim 3.42 Şapel Yazıları	62
Resim 3.43 Kamp Alanı	65
Resim 3.44 Selves Koyu	65
Resim 3.45 Atatürk Parkı	67
Resim 3.46 Yöresel Kıyafetler	70
Resim 3.47 Ahşap Merdivenler	81
Resim 3.48 Sedir	82
Resim 3.49 Sedir	83
Resim 3.50 Kuzine Sobası-Ocak	83
Resim 3.51 Giyotin Pencereleler	83
Resim 3.52 Pvc Pencereleler	83
1987/1 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.53 Güney Görünüşü	85
Resim 3.54 Cumhuriyet Caddesi Görünüşü	85
Resim 3.55 Kuzine Sobası-Ocak	86
Resim 3.56 Mutfak Tezgahı	86
Resim 3.57 Wc	86
Resim 3.58 Sofa Cam Önündeki Sedir	86
Resim 3.59 Mutfak Döşemesi	86
1987/3 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.60 Güney Görünüşü	87
Resim 3.61 Doğu Görünüşü	87
Resim 3.62 Sofa Görünüşü	88
Resim 3.63 Eklenen Tuvalet	88
Resim 3.64 Sofa Penceresi Görünüşü	88

Resim 3.65 Giriş Kapısı Görünüşü	88
1987/6 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.66 Güney Görünüşü	89
Resim 3.67 Kuzey Görünüşü.....	89
Resim 3.68 Güney Görünüşü	90
Resim 3.69 Konut Girişi	90
Resim 3.70 Tuvalet.....	90
Resim 3.71 Ahşap Merdiven.....	90
Resim 3.72 Oda Kapıları.....	90
1987/8 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.73 Batı Görünüşü	91
Resim 3.74 Kuzey Görünüşü.....	91
Resim 3.75 Ahşap Merdiven.....	92
Resim 3.76 Ocak ve Raflar	92
Resim 3.77 Kiler.....	92
Resim 3.78 Ahşap Tavan Kaplaması	92
1987/10 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.79 Doğu Görünüşü	93
Resim 3.80 Batı Görünüşü	93
Resim 3.81 Mutfak	94
Resim 3.82 Tuvalet.....	94
Resim 3.83 Ocak ve Raf.....	94
Resim 3.84 Sedir ve Pencere Görünüşü.....	94
1987/15 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.85 Kuzey Görünüşü	95
Resim 3.86 Doğu Görünüşü	95
Resim 3.87 Oda Kapıları.....	95
Resim 3.88 Yüklük Görünüşü	95
Resim 3.89 Mutfak	96
Resim 3.90 Taşlık	96
Resim 3.91 Raf Görünüşü	96
Resim 3.92 Ocak ve Kuzine Sobası.....	96
1987/19 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.93 Kuzey Görünüşü	97
Resim 3.94 Doğu Görünüşü	97

Resim 3.95 Ahşap Tavan Kaplaması	98
Resim 3.96 Ahşap Merdiven	98
Resim 3.97 Mutfak Penceresi Taşlıktan Görünüm.....	98
Resim 3.98 Giriş Kapısı Taşlıktan Görünüm	98
Resim 3.99 Giriş Kapısı Sokaktan Görünüm	98
1987/20 Envanter No'lu Konut	
Resim 3.100 Kuzey-doğu Görünüşü	99
Resim 3.101 Tuğla Örgü Detayı.....	99
Resim 3.102 Tavan Kaplama Detayı	99
Resim 3.103 Tavan Kaplama Detayı	99
Resim 3.104 Dolap Görünüşü	100
Resim 3.105 Yüklük	100
Resim 3.106 Raf	100
Resim 3.107 Ahşap Merdiven	100
Resim 3.108 Ocak.....	100
Resim 3.109 Yapıdan Balıkçı Barınağı Görünümü	100
Resim 3.110 Kuzey Görünüşü.....	101
Resim 3.111 Yüklük	101

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 Gonnelle'in saptamalarına göre genel değişkenlerin evler üzerindeki etkisi. "Doğal etkenlere oranla belirlenmesi daha zor olan insani etkenlerin önemi fark ediliyor." (Raverdy, 1758).....	5
Şekil 3.1 Kıyıköy Beldesi'nin yerleşimi	20
Şekil 3.2 Trakya'nın Eski Yolları	25
Şekil 3.3 Bizans Dönemi Trakya.....	27
Şekil 3.4 Feridun Dirimtekin, 1963	30
Şekil 3.5 Kıyıköy Coğrafi Yapısı	33
Şekil 3.6 (Istranca Dereleri master planından alınan aylık ve yıllık yağış değerlerine göre çizilmiştir.) (Bozkurt, 1995).	36
Şekil 3.7 Kıyıköy ve Çevresindeki Eserler	38
Şekil 3.8 H. de Hell tarafından 1846'da çizilen Mağara Manastırı Planı Krokisi,S. Eyice, 1969.....	49
Şekil 3.9 Midye (Kıyıköy) Mağara Manastırı Planı, K. Skorpil, 1912-1913.....	49
Şekil 3.10 Midye (Kıyıköy) Mağara Manastırı Planı, S. Eyice, 1969.....	50
Şekil 3.11 Midye (Kıyıköy) Mağara Manastırı Planı, Orhan Saraç tarafından çizilmiştir, M. Kocaaslan, 2000.....	51
Şekil 3.12 Kıyıköy Hamamının Tahmini Plan Çalışması, M. Kocaaslan, 2000.	55
Şekil 3.13 Kıyıköy Cami (Rum Kilisesi) Planı, Orhan Saraç tarafından çizilmiştir, M. Kocaaslan, 2000.....	57
Şekil 3.14 Çeşme Plan ve Cephe	59
Şekil 3.15 Şapel Planı, Semavi Eyice, 1969	62
Şekil 3.16 Zemin Kat Planı	81
Şekil 3.17 1.Kat Planı	81
Şekil 3.18 Kıyıköy Beldesi Geleneksel Konutları Envanter Numaraları.....	84
Şekil 3.19 Zemin Kat Planı	85
Şekil 3.20 1.Kat Planı	85
Şekil 3.21 Zemin Kat Planı	85
Şekil 3.22 1. Kat Planı	87
Şekil 3.23 Zemin Kat Planı	89
Şekil 3.24 1. Kat Planı	89
Şekil 3.25 Zemin Kat Planı	91

Şekil 3.26 1. Kat Planı	91
Şekil 3. 27 Bodrum Kat Planı.....	93
Şekil 3.28 Zemin Kat Planı	93
Şekil 3.29 1. Kat Planı	93
Şekil 3.30 Zemin Kat Planı	95
Şekil 3.31 1. Kat Planı	95
Şekil 3.32 Zemin Kat Planı	97
Şekil 3.33 1. Kat Planı	97
Şekil 3.34 Zemin Kat Planı	99
Şekil 3.35 1. Kat Planı	99
Şekil 4.1 Geleneksel Türk Evi (Sofanın Düzenleniş Biçimine Göre Gelişim Şeması)	102

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 3.1 Kıyıköy Beldesi'nin Nüfus Gelişimi.....	64
Çizelge 3.2 Kıyıköy Beldesi'nin Eğitim Faaliyetleri.....	66
Çizelge 4.1 Geleneksel Kıyıköy Konutlarının Plan Şemalarına Göre Sınıflandırılması	103

ÖNSÖZ

Araştırmada Kıyıköy'deki evlerin geleneksel Türk mimarlığındaki yeri araştırılmaya çalışılmış, bugünü ve geçmişini belgelemek, geleceğe aktarmak açısından gerekli görülmüştür. Evlerin oluşumuna etki eden coğrafi, tarihi koşulların yanı sıra yaşamla ilgili konularda araştırılmıştır.

Çalışmaya fotoğraf çekimiyle başlanmıştır. Beldenin genel görünümüleri, sokaklar, tek tek evler, ev içleri, odalardaki detaylar fotoğraflandırılmıştır. Gözlemler, fotoğraflar, çizimler ve literatür araştırmalarının yanısıra beldedeki yaşlı insanlarla konuşularak beldenin geçmişi hakkında bilgiler alınmıştır.

Kıyıköy beldesine ait araştırmalar oldukça azdır. Beldenin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Araştırmalar genellikle yabancı kaynaklı olup, beldenin tarihçesi ile ilgilidir. Türkiye'de yapılan çalışmalar Kırklareli ili ilgili olup içerisinde azda olsa Kıyıköy'den bahsedilmektedir. Beldedeki geleneksel konutlar hakkında ise hemen hemen hiç araştırma yoktur.

Bu tez çalışması geçmişini araştıran ve sahip çıkan Türk toplumu ve Kıyıköy halkına faydalı olabilmesi için hazırlanmıştır.

Tez çalışmam süresince yardımlarını, bilgi birikimini ve sonsuz sabrını benden esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof.Dr. İlhan Altan'a, Kıyıköy beldesindeki tüm belediye çalışanlarına özellikle Semra Hanım'a ve bana evlerini açan, tüm sorularımı sabırla cevaplayan Kıyıköy halkına sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca hayatım boyunca yanımda olan, bana moral ve destek veren, alan araştırmalarım sırasında da desteğini benden esirgemeyen aileme özellikle anneme minnetlerimi sunarım.

ÖZET

İnsanlar doğal ve yapay çevre içindeki yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli gereksinimlerini karşılamak zorundadırlar. Bu gereksinimlerin içinde barınma ve korunma en önemlilerindendir. Bunu beslenme, uyuma, dinlenme gibi gereksinimler izler. Konut tüm bu gereksinimleri sağlayan yapı türüdür. Mağaralara dayanan geçmişi ilk çağlardan bu yana yeni malzemenin keşfi, teknolojinin gelişmesine paralel olarak gereksinimlerin de farklılaşmasıyla bugünkü konut biçimlerini almıştır. Tüm bu geçen zaman içinde kimi konutlar günümüze kadar gelebilmiş, kimi sahip olduğu kültürle yok olmaya yüz tutmuştur. Kıyıköy’de sahip olduğu, bugüne kadar gelebilmiş çok az sayıdaki kültürel mirasını kaybetmekte olan beldelerimizdendir.

Bu çalışmada Kıyıköy beldesindeki geleneksel konutların saptanması, özelliklerinin incelenmesi, değişen toplumsal yaşamın konutlara olan etkilerinin belirlenmesi ve Sedat Hakkı Eldem’in geleneksel konut mimarisiyle karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Tezin ilk bölümünde, çalışmanın amaç ve önemi hakkında bilgiler verilmiş, çalışmanın yöntemi üzerinde durulmuştur.

2. bölümde geleneksel Türk evi ve konutların mekansal oluşumunu etkileyen faktörlere değinilmiştir.

Bölüm 2 deki konular dikkate alınarak Kıyıköy beldesi hakkında kısaca bilgi edinebilmek için beldenin genel özellikleri üzerinde durulmuş, daha sonra tarihi, coğrafyası, folklorik ve mimari özellikleri 3. bölümde detaylı olarak ele alınmıştır.

Birçok ev terk edilme sonucu harap olmuş yada değişikliğe uğramıştır. Bizans dönemine ait yapılar ise yok olmaya yüz tutmuştur. Tescilli sivil mimarlık örnekleri incelenmiş, gözlemler yapılmıştır. Konutlarda yaşayan insanlarla görüşmeler yapılarak belde ve toplumsal yaşam hakkında bilgi alınmıştır.

4. bölümde tüm bu veriler değerlendirilerek geleneksel Türk evleri ile Kıyıköy sivil mimarlık örneklerinin genel karakteristikleri ve mekan düzenlerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

Son olarak 5. bölümde elde edilen verilere göre değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Geleneksel Türk Evi, konut, toplumsal yaşam.

ABSTRACT

Humanity must provide variety of needs to continue their life. The most important two needs are shelter and protection. Besides these, eating, sleeping...etc are the other ones. Housing is a building type which provides all needs. Started with the caves today's housing style developed with new materials exploration and technology improvements parallel to different needs since antiquity time. During this time, some of the housing units still exist, and some of them are lost with the culture they belong. Kiyikoy is one of the city which is losing its remained culture heritage.

First part of the thesis is including the purpose and importance of the study, also gives information about method of the study.

Second part of the thesis gives information about space shaping factors in traditional Turkish Housing style.

With the provided information in the second part Kiyikoy's general, historical, geographic, folklorist, and architectural features are explained in part three.

Most of the abandoned houses dilapidated and had changes. Almost no building which were built during Byzantium Empowerment was left. Registered civilian architecture examples analyzed. Information were learned about the city and public life by interviewing the people who still live in the city.

In the 4th part all the information analyzed and comparison is done between traditional Turkish housing style and Kiyikoy civilian architecture examples' general characteristics and planning issues.

Keywords: Traditional Turkish House, housing, public life.

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı

Kıyıköy yerleşmesi, kuzeydoğu Trakya’da, Karadeniz sahilinde, Kırklareli ilinin doğusunda ve ilçesi Vize’nin kuzeyinde yer alan, uzun yıllar bucak merkezi olarak önemli bir yere sahip olan bir yerleşmedir.

Kıyıköy tarihi yapıları, doğal güzellikleri, yaşatılmaya çalışılan örf, adet ve gelenekleriyle eşsiz bir konuma sahiptir. Fakat bugün tüm bu güzellikler çeşitli nedenlerle yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Venedik Tüzüğü “İnsan kuşaklarının tarihi anıtları, geçmişten bir bilgi taşıyarak günümüze eski geleneklerin yaşayan tanıkları olarak gelmektedir. İnsanlar, insani değerlerin bütünlüğünde gittikçe daha çok bilinçlenmekte ve eski anıtları ortak miras saymaktadır. Onları gelecek kuşaklara sağ salim ulaştırmak sorumluluğu iyice anlaşılmıştır. Orijinal zenginliklere zarar vermeden onları bizden sonrakilere aktarmak görevimizdir” sözleri ile başlar * (Dağgülü, 1995).

Bu bağlamda, geleneksel konut çevresini ve diğer tarihi miraslarını hızla yitiren Kıyıköy’ün bu değerlerini tamamen kaybetmeden incelemek gerektiğinden hareketle, geleneksel konutların yoğunlukta olduğu Kıyıköy Suriçi Mevkinde çalışmanın gerekli olduğu düşünülmüştür.

Günümüzde ulusal ve evrensel olarak tüm kültür varlıklarının korunması ve yok olmalarının engellenmesi, tüm toplumlar tarafından kabul edilmiş evrensel bir düşüncedir. Türk ulusu da 600 yılı aşkın bir süredir yaşadığı Anadolu ve Rumeli toprakları üzerinde yerel kültürlerin de karışımıyla oluşmuş geniş bir kültür yelpazesine sahiptir. Birçok etkenler doğrultusunda, yöresel özellikler gösteren geleneksel konut mimarimiz kültürel birikim içinde önemli bir yer tutmaktadır. Yüzyılların düşünce, sanat ve tarihi değerlerini yansıtan bu yapılar bölgelere göre, iklim faktörünün de etkisiyle yöresel konut mimarisini oluşturmuştur. Bölgelere göre değişik özellikler gösteren geleneksel konut mimarisi örneklerimiz günümüze kadar ulaşabilmiş olmakla birlikte, özellikle kentsel alanlarda, bu konutlar sayısız nedenlerle korunamamış ve büyük bir hızla yok olmuşlardır. Bu olayın engellenmesi için alınan koruma amaçlı önlemler çeşitli nedenlerle yetersiz kalmıştır (Dağgülü, 1995).

Sit alanı kapsamında olan Kıyıköy beldesinin geleneksel konutları üzerine yapılmış bir çalışmanın olmayışı ve mevcut kültürel varlıklarının da giderek yok olduğu göz önünde bulundurularak, tarihten gelen mimari kültürümüzün bugüne ulaşan yapılarını, mahallelerini ve konutlarını, tarihi, fiziksel ve sosyal açıdan inceleyerek doğru bir biçimde ortaya koymak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

* Ender, C., Tarihi Çevre Bilinci, O.D.T.Ü. Yayını, no: 24, 1975, s.291.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma, Kıyıköy Beldesi tarihi yapıları ve Suriçi Mevki geleneksel konutları kapsamında ele alınmıştır.

İlk olarak Edirne Koruma Kurulu'ndan çalışma alanı olan Kıyıköy'ün 1/1000 imar planı alınmış, imar planı incelenerek Suriçi Mevki'nde sokak ve cephe fotoğrafları çekilmiştir. Alan incelenerek haritalarında yardımıyla ayrıntılı olarak gözlemler yapılmış, elde edilen bulgular, harita üzerinde işaretlenmiştir.

İkinci aşama olarak araştırma alanı ile ilgili literatür taramaları yapılmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda beldenin detaylı fotoğrafları çekilmiş, eskiz çalışmaları yapılmıştır.

Geleneksel konutların planları çizilmiş, ev halkıyla konuşularak belde ve konutlar ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Son olarak tüm elde edilen veriler biraraya getirilerek yazım aşamasına geçilmiştir.

2. GELENEKSEL TÜRK EVİNİN GENEL KARAKTERİSTİKLERİ ve MEKAN DÜZENİ

2.1 Türk Evi Nedir?

Eski Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 sene kadar devam etmiş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipidir. Türk evi, bu süre içinde büyük gelişmeler geçirmiş ve yayılıp kök saldıgı iklim, tabiat ve folklor bakımından birbirinden farklı ve uzak memleketlerde çeşitli tipler meydana getirmiştir. Bu farklar yöresel malzeme ve iklim koşullarına uymak zorunluluğundan ve yerli geleneklerin benimsenmesinden doğmuştur. Fakat bütün bu ev tiplerine özgü bazı karakteristikler vardır ki, bunlar her yerde karşımıza çıkarlar, bunların başında ev planı gelir. Birbirinden yüzlerce kilometre mesafede ve çok farklı şartlar altında inşa edilmiş evlerde bile planın ana hatları bakımından daima aynı olduğu göze çarpar. Bir evin esas bünyesi, planı ile ifade edildiğı gibi ekonomik ve sosyal durumu da yine planda aynısını bulur (Eldem, 1984).

İnsanoğlu, üzerinde yaşadığı toprakların gelmiş geçmiş ve çağdaş ürünlerinden etkilenerek yetişiyor. Kısacası yaşadığı topraklar üzerinde, gelmiş geçmiş bütün kültürlerin doğal kalıtıcısı önce orada büyüyenlerdir. Bu nedenle, elbette Makedonya'daki Osmanlı evine bugünün Makedonyalı Makedonya evi, Filibe'deki Osmanlı evine Bulgaristanlı Bulgaristan evi, Yunanistan'daki Osmanlı evine de bugünün Yunanistanlı Yunanistan evi diyecektir. Gerçekten de bu evler, yaratıldıkları coğrafyanın evleridir tam tamına... Ben bugün "Türkiye evi" dersem de ya da Türkiye vatandaşı olarak yaşayanlara Türk dendiğine göre "Türk Evi" dersem de doğru bir şey söylüyorum elbette... Ama bunun Osmanlı yaşama biçiminin-kültürünün, bütün bu topraklar üzerinde ortak -hem de her türlü yöresel ayrıma hoşgörüyle bakarak, her türlü yöresel rengi bütüne eklenecek bir varsıllık sayarak- yaşamdan yarattığını bilerek söylüyorum Türk Evi sözünü. Bugün Türkiye üzerinde yaratılan yeni evler, konutlar, bir başka yaşama biçimine özenilerek yaratılmaktadır. Bu da geçmişte olduğu gibi yeni bir "etkilenme", "karışma", "değişme" dönemidir. Neler gidecek, neler kalacak, neler gelecek, şimdiden pek belli değil... Ama ne olursa olsun, elbette yepyeni bir sentez oluşacaktır. Böyle bir sentez şimdilerde oluşmuş değil daha... Ortak ilkeler saptayamadığımızdan belli bu en azından... Oysa bir-iki kuşak öncesine dek üretilen, bugün de yaşanılmakta olan evlerin oldukça belirgin ilkeleri var. Şimdi üretilmedikleri için bunlara Türkiye'de "Eski Türk Evleri" deniyor (Bektaş, 1996).

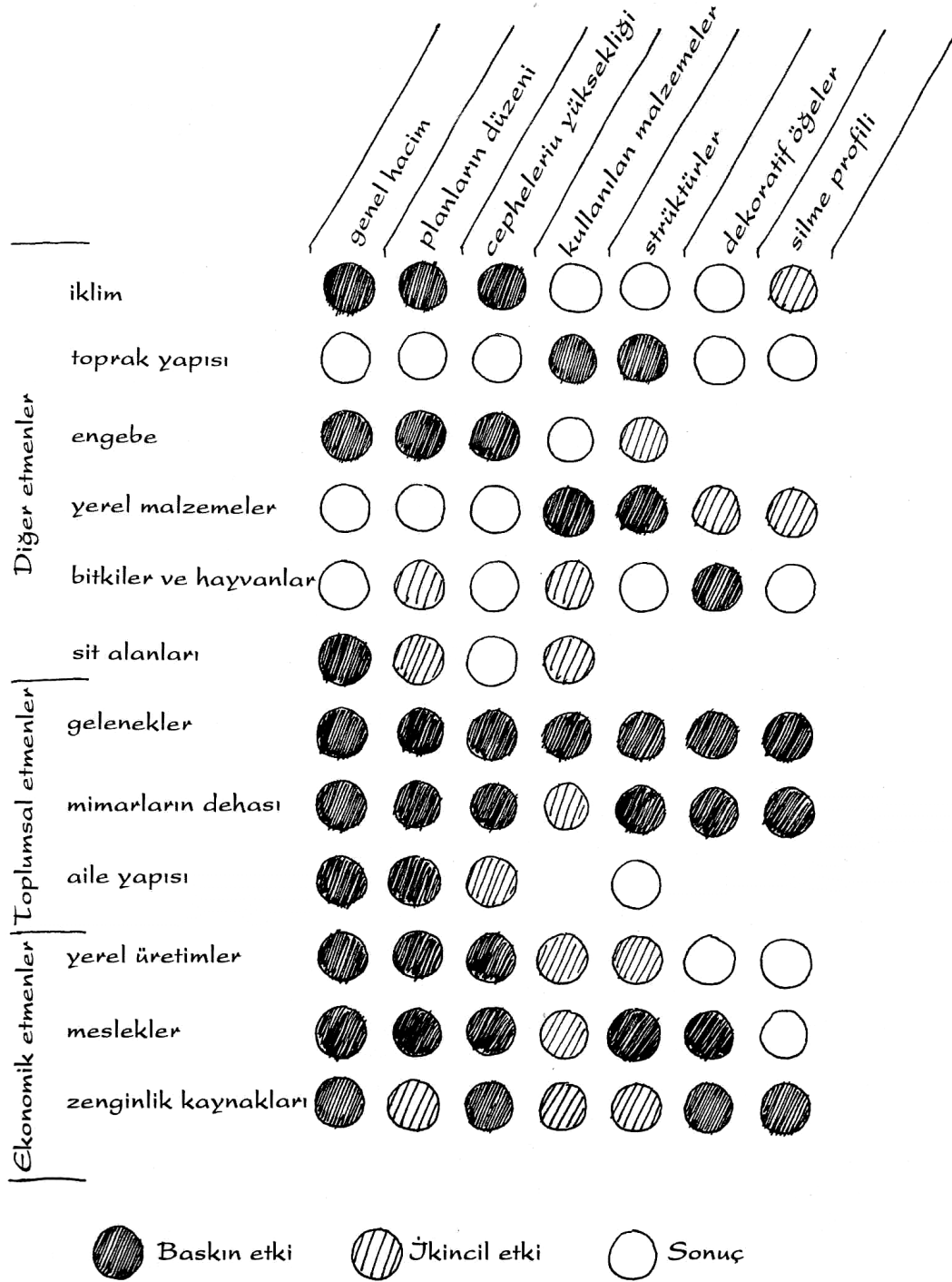
2.2 Konut Tasarımını Etkileyen Etkenler

Her mimarlık yapıtı, görünümün taşınmaz malı olarak yerel, yani “yaşamını sürdüreceği” topraklara özgü olmalıdır. Bölgesel mimarlık yalın bir ilkeye dayanır: Her yerde aynı binalar yapılamaz. Birbirinden farklı kültürlerle, iklimlere, yeryüzü biçimlerine, malzemelere farklı mimarlık yapıtları denk düşer (Raverdy, 1758).

Tipik özellikler genel değişkenlere bağlı olarak çeşitlilik gösterirler (Şekil 2.1): İklim, engebe, toprağın türü, vb. Kimi veriler enleme bağlı olarak düzenli bir biçimde değişir; güneye doğru inildikçe çatılar da giderek düzleşir. Kimi verilerse oldukça geniş uzamlar boyunca hiç değişiklik göstermez: Geniş konut topluluklarının kaynağında engebe, yağışlar ve rüzgârlar yer alır, ya da tıpkı yerbilim gibi, bir anda değişebilecek toprağın cinsini düzensizce çeşitlendirirler. Bunların yanında bir de önceden kestirilemeyen veriler vardır: Tarihin ve idari yönetmeliklerin beklenmedik sınırlar yarattığı da olur (Raverdy, 1758).

Bütün bu değişiklikler farklı biçimlerde ortaya çıkar. Evin genel biçimi, yönelişi, çatı tipi yavaş yavaş değişiklik gösterirken, yapım biçimleri, malzemeler, cepheler daha düzensiz bir gelişim gösterirler. Unutulmaması gereken bir nokta da çerçevelerle bezemelerin çoklukla fazla değişkenlik göstermemesidir. Bir de bunlara ev sahibinin ya da yerel marangoz-duvarcının kişiliğini yansıtan ayrıntılar eklenir (Raverdy, 1758).

Konut mimarlığı dediğimizde, başlıca üç ayrı konut türünden söz ediyoruz: kırsal, kentsel ve doğrudan doğruya kent olgusuna bağlanan ikinci konutlar. Kentleşme azaldıkça bölgesel kimliğin daha da belirginlik kazandığı görülüyor. Köy mimarlığı coğrafyaya uyum sağlayarak çevrenin olanaklarını daha alçak gönüllü yöntemlerle kullanır. Anıt mimarlığının tersine, tarihte yaşanan “üslup” değişikliklerine fazla duyarlı değildir. Köy mimarlığı çok yakın zamanlara kadar hor görülür, önemsiz bir sanat olarak kabul edilirdi. “Mimarlık” dendiğinde akla anıtlar, kiliseler, saraylar, mezarlar, vb. geliyordu (Raverdy, 1758).

Şekil 2.1 Gonnelle'in saptamalarına göre genel değişkenlerin evler üzerindeki etkisi. "Doğal etkenlere oranla belirlenmesi daha zor olan insani etkenlerin önemi fark ediliyor." (Raverdy,

Mimarı belirsiz mimarlık, halk sanatı, naif sanat, folklorik, toplu üretimli, kamusal, ilkel, geleneksel ve yerel sanat sözcükleri, bütün bu değerleri yeniden canlandıran etnografyanın, bizim bunların yok oluşuna tanık oluşumuz ölçüsünde etkin bir biçimde doğmasına yol açtılar. Köy mimarlığı, zenginlikleriyle, yerel özellikleriyle ve bulunduğu yerle bütünleşmesiyle özellikle ilgimizi çekiyor. Köy evi olup biten her şeyi: iklimi, bölgeyi, yükseltiyi, rüzgârları, yağışı, çevreyi, sahibinin yaptığı işi, kişiliğini, kültürünü ve refah düzeyini en ufak bir yanlış anlamaya yer bırakmaksızın dile getirir. Bu kökleşme içinde çelişkin bir biçimde “evrensel” bir nitelik kazanır. Mimari zorunlulukları bölge tanımlamaz; kültürel, dilsel ve mimari olguları, yeme-içme alışkanlıklarını köylüler kendileri tanımlarlar. Görünümü insan eli biçimlendirir: “Kırsal alana tam olarak doğa denemez; insan ve doğa arasında yüzyıllardır yavaş yavaş kurulmuş bir sözleşmenin ürünüdür o.” (Bernard Charbonneau, *La fin du paysage*, “Görünümün Sonu”) (Raverdy, 1758).

Konut oluşumunu etkileyen etkenleri tarihi, coğrafi, sosyal etkenler başlıkları altında ele alabiliriz.

2.2.1 Tarihi Etkenler

Türk evi coğrafi bölgesi içinde tarih boyunca yer alan politik ve kültürel güçler ve diğer etkenlerle beraber, yöresel farklılıkları oluşturmuştur. En büyük politik ve kültürel merkez İstanbul'dur. Burada oluşan ev tipi; biçimi, öğeleri ve süslemesiyle tüm imparatorluğu etkilemiştir. Bir diğer merkez, Bursa'dan sonra ikinci başkent olan ama başkent İstanbul'a taşındıktan sonra bile etkisini sürdüren Edirne'dir. Edirne, özellikle imparatorluğun Avrupa kanadını etkilemiştir. Bu merkezler, bütün diğer kentlerde, tıpkı moda gibi taklit edilmişlerdir. Anadolu içinde coğrafi konumundan dolayı az dış etki almış yöreler, ya kendi oluşturdukları mimariyi ya da Osmanlı'dan önceki politik güçlerin kültür etkilerini sürdürmüş olmalıdırlar. Buna örnek olarak Konya'nın, çevre illeri ve iskelesi Alanya'yı mimari öge ve detaylarıyla etkilemesini gösterebiliriz. Yine İç Anadolu, Tarihöncesi Çağlar'ın ve Orta Asya'nın kerpiç yapı geleneğini sürdürmüştür. Kapadokya ev tipi Suriye etkisi altındadır. Ege kıyıları, Akdeniz ev mimarisinin izlerini taşır. Edirne ve Balkanlar'da kullanılan yerli sobalar Slav etkilidir (Günay, 1998).

Geriye doğru gidersek Anadolu'ya gelen Türkler'in hem yerleşik düzene sahip olanlar hem de hayvanlarına ot bulmak için devamlı hareket halinde olup yurt veya ak-öy denilen çadırlarda oturanlar olduğu bilinir. Yerleşik düzene ait ve Orta Asya'da izlenen "kule ev" denilen yüksek duvarlar üzerine kurulmuş, çevresine açık, köşk tipi evin, Türk evine ana katın üst kat olması biçiminde yansıdığı ileri sürülmüştür. Buna göre Türk evi, çok katlı olmuş ve köşk denilen tip ortaya çıkmıştır. Göçebe Türk grubunun yurt tipi konutu da incelenmiş ve ne ölçüde Türk evine yansıdığı araştırılmıştır. Çadırın Türk evine etkisi odaların niteliğini belirlemekte olmuştur. Çadır gibi her odanın, bir yaşama birimi olarak değişmez bir iç düzeni vardır. Göçebelikten ev biçimine yansıyan niteliğin oba düzeni olduğu da söylenmiştir. Buna göre evdeki orta mekânın (sofa) karşılığı, göçebe obasında çadırlar arasında kalan boşluktur.

Yaşama birimi olan oda, çevresindeki dış mekânla birlikte kompozisyona girer ve ev planını yaratır. Bu dış mekânın bazılarının söylediği gibi sadece bir hizmet alanı olduğu şüphelidir. Bu dış alan, daha çok, değişmez nitelikli bir yaşama birimi olmakla benliği kesin olan odanın bağımsızlığını ilan eden bir soyut mekân sayılabilir. Türk evinde dışa açık olan bu alan hayat, sergâh, hanay, divanhane de denilen, odalar önü ile odalar arasında kalan, eyvan diyebileceğimiz aralıktan oluşur. Eyvanın bir başka yorumunda ise bu biçimin ilk İslam mimarisinde ortaya çıktığı ve Arapça'da beyt, İran'da ise talar adını aldığı belirtilir. Türkler Anadolu'ya geldikten sonra burada karşılaştıkları ve örnek aldıkları ev tipleri de Anadolu-

Türk evinin kökeni olarak gösterilebilir. Ahşap dikme ve hatıl yöntemi Tarihöncesi Çağlar'da Anadolu'da uygulanmıştır. Orta Asya'da da aynı tekniği gördüğümüze göre bu yöntem en azından bu coğrafya aralığında devam etmiştir. Bizans Dönemi'nde üst katın (triclinon) esas yaşama katı olduğu biliniyor. Böylece üst katın Bizans ve Osmanlı'da aynı derecede önemli olduğunu söyleyebiliriz. Anadolu'nun Bizans Dönemi'nde yaygın bir ahşap iskeletli yapı geleneğinin olup olmadığı belli değildir ancak ormanlık yörelerde bu tekniğin kullanılmış olması doğaldır (Günay, 1998).

2.2.2 Coğrafi Etkenler

Yağış ve sıcaklık dereceleri, evlerin belirli bir yönde gelişmelerinde etkili olmuştur. Yağış şartları çatı şekilleri üzerinde etkili olmuştur. Fakat malzeme imkansızlığı veya herhangi diğer sebepler çok yağışlı yerlerde bile gereğinde kerpiç örtünün uygulamasına sebep olabilmıştır (Eldem, 1984).

Türk evinin yayıldığı bölgeler, genel olarak ılıman kuşak içinde kalmakla beraber kuzeyle güney, kıyılarla iç bölgeler arasında ve yerel topografya nedeniyle mikroklima, ısı ve yağış bakımından mevsimlere göre önemli farklılıklar gösterirler. Buna rağmen ev mimarlığında çok büyük değişiklikler yoktur. Türk evinin önemli bir plan tipi olan açık sofalı ev, kışları ılıman Akdeniz kıyısında Antalya'da ya da kışları sert geçen İç Anadolu'da Ankara'da görülebilir. Bazı yörelerde iklime karşı evde biçimsel ve yapısal önlemler alınmadığı zaman, özellikle yaz aylarında, çevre değiştirilerek bağ veya yayla evlerine göçülür. Bu yüzden evlerde önlem alınmadığını da söyleyebiliriz. Yine de her evde yazlık ve kışlık yaşamaya uygun mekânlar tasarlanmıştır. Ara kat veya orta kat genellikle alçak tavanlı küçük pencereci olarak kış yaşamına daha uygundur (Günay, 1998).

Bütün Türk evi coğrafi bölgesi deprem kuşağı üzerindedir. Ahşap çatki sisteminin bu nedenle geliştirilmiş olduğunu ve yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Bu yöntem hem yatay kuvvetlere karşı dayanıklı bir sistem, hem de hafifliği nedeniyle daha güvenlidir. Zaman içinde çatki tekniğinin daha da geliştiğini izliyoruz (Günay, 1998). Kullanılan malzeme zeminin ve örtünün verdiği imkanlara göre elde edilmiştir. Bu yüzden iklimleri birbirine yakın oldukları halde mesela Kayseri ve Niğde yöresinde, Konya'dan farklı olarak kerpiç yerine taş duvar inşaatı uygulanmıştır (Eldem, 1984).

Türk evinin başlıca taşıyıcı malzemesi olan ahşap, Türk evi coğrafi sınırlarını da tanımlar. Gerçekten bu ev tipi ahşabın bolca bulunduğu yerlerde gelişmiştir. Ege Adaları, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Mısır gibi yerlerde ana malzemesi taş veya kerpiç olan başka ev tipleri

oluşturmuştur (Günay, 1998).

Ahşap yapı malzemesi yörelere göre değişik ağaçlardan, değişik boyutta, kesitte ve teknikte hazırlanmıştır. Karadeniz kıyılarında kestane, çatkıda en güvenilir ağaçtır. Batı ve Kuzey Anadolu’da meşe, sarı çam, Akdeniz ve Toroslar’ da sedir, selvi ve ardıç çatki için tercih edilen ağaç türleridir. Bina içlerinde ise daha çok çam türleri kullanılır.

Temel ve zemin kat duvarlarında kullanılan taş her yörede bulunur. Dolgu malzemesi taş, kerpiç, tuğla ve ahşap olabilir. Bağlayıcı olarak çamur ve kireç harcı geleneksel yapı malzemesi olarak kolaylıkla sağlanır. Kiremit, örtü malzemesi kullanımı yaygındır. Yapı malzemeleri de yöreye göre değişiklikler gösterir. Bazı yörelerde kesme taş, bazı yörelerde ise ahşap hatıllı moloz taş daha çok görülür. Genellikle rutubetli ve rüzgârlı kıyılarda dış yüzey ahşapla kaplanır, diğer yörelerde ise kireç harçla sıvanır. Çatı örtüsü ormanlık yörelerde ahşap (pedavra), diğer yörelerde çoğunlukla oluklu kiremit, ahşabı az ve kurak yörelerde düz toprak dam, ince yatak taşının doğal olarak çıkarıldığı yörelerde taş kaplama olabilir (Günay, 1998).

2.2.3 Sosyal Etkenler

Anadolu’ya gelen Türkler’in yerleşik ve göçebe iki kökeni olduğu söylenmiştir. Anadolu’da da aynı düzen devam etmiştir. Genellikle yönetici sınıf yerleşmiş, göçebeler ise yerleşikliği çok uzun sürede ve zorlukla kabul etmiştir. Bugün bile Anadolu’da göçebelere rastlanır. Böylece kentsel ve kırsal alan olmak üzere iki ayrı kültürden söz edebiliriz. Yazlık kışlık göçleri yavaş yavaş kışlık yerleşmelere dönüşen göçebeler devlet toprağını işlediler, karşılığında vergi ve asker verdiler. Kentler kuşkusuz Anadolu’nun daha önceki Rum, Ermeni ve az da olsa Yahudi gibi halklarını da barındırıyordu. Bu yerleşik halk çiftçi, zanaatkar ve tüccardı. Bizans Dönemi’nde kurulan esnaf örgütünü Türkler aynen korumuş hatta özendirmişlerdir. Böylece hem üretim gücü artmış, hem de denetlenmiştir. Yönetici sınıf ilk geldiğinde İran kültürünün etkisi altındaydı. Bizans alındıktan sonra Doğu Hristiyan kültürünü öğrendi. Rumeli’ye geçince Avrupa kültürü ile de tanışmış oldu (Günay, 1998).

Mimarlığın biçimlenmesinde etkin olan geleneksel büyük aile düzeni yüzyıl başında bütün Türkiye’de devam etmektedir.

Doğa içinde yaşamak Türkler’in en önemli yaşam felsefesi olmuştur. Bunun göçebelikten kalma bir alışkanlık olduğu kesindir. Göçebeler Anadolu’ya geldikten sonra da yerleşik düzene geçmek istememişlerdir. Önce kışlık bir yurt edinmişler ve yaz olunca tekrar yaylalara, doğaya çıkmışlardır. Bu alışkanlık günümüze kadar sürmüştür. Ekonomik

güçlüklerin başladığı 10-15 yıl öncesine kadar İstanbul'da bile yaz gelince, yazlığa taşınmak adetti. Anadolu'da pek çok kentin yazlık yaşamaya ayrılmış bağ ve bahçeler içinde yazlık evleri vardır. Bu aynı zamanda kapalı ekonomi düzeninin getirdiği zorunlu bir üretim yoludur (Günay, 1998).

2.2.4 Sosyo-Kültürel Etkenler

2.2.4.1 Aile Yapısı ve Büyüklüğü

Geleneksel Türk ailesinin yapısı, birbirinden bağımsız ve farklı kişilikteki bireylerin bir araya gelmesinden oluşan bir toplum olmaktan çok, bireylerin değer yargıları ve davranış biçimleri açısından büyük benzerlikler gösterdiği, homojen denilebilecek bir karakterdedir.

Aile üyelerinin ev içinde kendilerine özgü mekan ve mekan parçaları üzerinde denetim elde etmek ve birbirlerini rahatsız etmeden faaliyetlerini sürdürmek istemeleri, köşk odayı bağımsız odaları, sofada seki, eyvan ve köşkleri oluşturmuştur.

Farklı aile yapıları konut tasarımı üzerinde önemli etkilere sahiptir. Ailenin kalabalık olması veya az kişiden oluşması, konutun büyüklüğünü etkilediği gibi, büyük ailelerin konut tiplerinde de farklılıklar görülür.

Geleneksel konut bireylerin tek tek özel yaşantılarını özgürce gerçekleştirdikleri bir alandan çok, hep birlikte yenilen içilen, eğlenilen kısacası ortak yaşanan mekanlardan oluşur (Baran, 2000).

2.2.4.2 Örf, Adet, Töre ve Gelenekler

Örf, adet ve töreyi geleneğin geniş kavramının içinde bulmak mümkündür. Toplumlara göre değişen yemek alışkanlıkları, giyim, evlilik ve cenaze törenlerine ait özellikler, geleneklere örnek olarak verilebilir. Örf, adet ve gelenekler ülkeden ülkeye yerleşmelerde değişime neden olabilirler. Bu değişim özellikle geleneksel kültürlerde kendini göstermektedir.

Anadolu köy konutlarında aile düzenindeki değişikliğe yeni eklemeler ve hatta yıkmalar ile uyum sağlanırken, Doğu Karadeniz'de değişiklik konut mekanları ilavesi ile yapılır.

Örf, adet ve gelenekler mekanın biçimlenmesine olduğu kadar mekan içindeki öğelerin düzenlenmesini de etkiler.

Örneğin Çankırı'da vaktiyle çok yaygın olan yeren sohbetleri, eski ev mimarisini doğrudan etkileyerek ev içinde sohbet odasının oluşmasına neden olmuştur (Baran, 2000).

2.2.4.3 İnanışlar (Dünya Görüşü, Mahremiyet)

Geleneksel değerlerin tartışılmadığı kutsallığın çok önemli olduğu toplumlarda dünya görüşünün tüm ölçeklerde fiziksel çevreye yansıdığı görülmektedir.

Bazı toplumlar konutlarını ay, yıldız, güneş yönüne göre yapmışlar, bu nedenle yuvarlak bina inşa etmemişlerdir. Çünkü yuvarlak binayı yönlendirmek zordur. Oysa Arap konutlarında dairesel formlar hakimdir.

Ülkemizde İslamiyet'in hakim olduğu dünya görüşü yaygındır.

Müslümanlıkta mahremiyet kadının gizliliğini ifade eden bir temele dayanmaktadır. İslam dininden kaynaklanan mahremiyet, özellikle zengin konutlarında “harem ve selamlık” ayırımına neden olmuştur (Baran, 2000).

Ayrıca bazı evlerin avlu duvarları yüksek yapılmış, sokağa bakan cephelere pencere yapılmamış yada kafesler kullanılmıştır.

Doğu kültüründe ki yoğun mahremiyet yaşantısı, Batı bölgelerine gidildikçe hafifleme gösterir.

2.2.5 Eve ve Ev Eşyalarına Ait Faktörler

Konut içindeki kullanıcı gereksinimleri yani eylemleri, mekansal oluşumun belirleyici özelliklerinden biridir (Balanlı, 1994).

Her toplum için farklılıklar gösterebilen bu eylem grupları, konut içinde mekanın kullanımı ile ilgili ipuçları vermektedir. Örneğin bir Japon evinde oda içinde oturma eylemi, ortada ocak ve etrafında minderler üzerinde gelişen bir şema çizerken, Geleneksel Türk evinde odanın etrafını saran sedirlerde gerçekleşir.

Konut kullanıcısının eylemlerini daha kolay sürdürmesini sağlayan araç ve gereçleri oluşturan eşyalar, tarih öncesi çağlardan beri kullanılmakta ve geliştirilmektedir.

Eşyalardan yararlanma, topluluklar arasındaki yaşam kültürüne bağlı olarak farklılıklar göstermektedir (Baran, 2000).

2.3 Geleneksel Türk Evinin Mekan Düzeni

Türk evi genellikle bir katlıdır. Ancak zaman ile kat adedi fazlalaşmıştır. Fakat daima esas kat tektir. Birkaç katlı evlerde bu esas kat mutlaka en yukarıdadır. Bir katlı basit evlerde esas kat tercihen zeminden 1,5 - 2 m. yüksekte bulunmaktadır. Bu katın altı kısmen veya tamamen boşaltılır. Katın yükseltilmesi, fazla ışık, güneş, hava ve manzara yönünden yapıldığı için geniş bahçe içindeki havadar ve ferah yerlerde esas kat zemine daha yakın yapılabilir. Şehir içinde dar ve kalabalık yerlerde oturma katları mümkün olduğu kadar yükseltilir. Bu katın altındaki kısım oturmak için kullanılmaz daha çok direklikten ibarettir. Bu şekilde yapılmasının sebeplerinden biride binayı rutubetten korumak içindir. Fakat zamanla burası da duvarlarla kapatılarak depo, ahır, arabalık, samanlık ve taşlık olarak kullanılmıştır. Burasının zemini genellikle dövülmüş toprak veya taş kaplıdır. Ayrıca birçok evde zemin kat ile esas kat arasında bir kat daha bulunmaktadır. Bu ara kat, binanın tümünü kaplamayan asma kat durumundadır. Zamanla bu kat önem kazanıp ayrı bir kat haline gelmiştir. Fakat bu kat esas kattan daha alçak tutulmuştur. Birçok Anadolu evinde bu kat kışlık kattır. 19. yy.' dan itibaren ara ile esas kat arasındaki farklar en aza inerek birbirine benzemeye başlamıştır. Fakat üst kat en şerefli kat durumunu korumuştur. Plan bu kata göre yapılır, diğer katlar bu katı taşımak için yapılmış kısımlardır (Eldem, 1984).

2.3.1 Plan Elemanları

Odaların sayı ve şekilleri, plan tipinin meydana gelmesinde en fazla etkisi olan unsurlardır. Odalar fazla veya az olduklarına göre plan tipi değişmekte veya gelişmektedir. Örneğin orta sofalı planda en az dört oda gerekir, köşe sofalı evlerde ise oda sayısı iki veya üçten fazla olamaz. Odaların yönü de planı etkileyen unsurlardandır. Bütün odalar aynı yöne açılıyorsa, o zaman dış sofalı plan tipi uygulanır. Dört yöne de oda yapılması isteniyorsa orta sofalı plan tercih edilir. Bazen odaya “göz”, “hane” de denilir. Hepsi odayı ifade etmekle birlikte “hane” denildiği zaman bir dereceye kadar müstakil olduğu anlaşılır (Eldem, 1984).

Genellikle odalar aynı istikamette sıralanmıştır. Dış sofalı planda bir, iç sofalı planda iki oda sırası vardır. Dış sıradaki odalar daha fazla ışık aldığı için daha değerlidir. Sıra içindeki odalar yerine göre isimlendirilirler. Sıra başındakiler yan veya köşe odalardır. Ortadaki odalar orta veya ara odalardır. Köşe odalar en değerli odalardandır. Çünkü çeşitli yönlere pencereleri olduğu gibi, sofanın sakin bir yerindedir ve yol üzerinde değildir. Orta odalar da bir çıkma veya boyutlarının büyüklükleriyle kıymetlendirilmiştir. Saraylarda bu orta odalar hünkar

dairesi ve kabul salonudur (Eldem, 1984).

Ara oda, genellikle ikinci derecede bir odadır. Baş oda, evin en önemli odası demek olduğuna göre, ismini plan içindeki yerinden almış olmaz, fakat genellikle bir köşe odasıdır. Köşk-oda veya eyvan-oda, köşk veya eyvandan bozma yerlerdir. İsimleri plan içindeki yerlerinden ileri gelir. Köşk-oda genellikle kıymetli ve baş oda durumundadır (Eldem, 1984).

Oda veya haneleri ayrı evlere benzettikten sonra, sofayı, sokak ve meydanlarla birlikte düşünmemek mümkün değildir. Odalar sofa üzerine açılır, sofa bir veya iki tarafı kapalı sokak durumunda olabileceği gibi ortada meydan durumunda da olabilir. İşte Türk evini Batı Avrupa evinden ayıran en önemli nokta, odaların ayrı ayrı sofalara açılarak sofanın hareket merkezi olmasıdır. Bu fark kullanım bakımından önemli bir üstünlük getirmektedir. Sofanın şekli ve yeri, plan tipini oluşturan en önemli etkindir. Sofa odaların önünde, arasında ve ortasında olmak üzere üç ana plan tipi oluşturur (Eldem, 1984).

Sofa en eski tiplerde açıktır. Üzeri tavanla örtülü olmakla birlikte yan duvarlar yoktur, tavanı direkler üzerine oturmuştur. Bu planlarda rüzgar, soğuk ve yağmura karşı önlemler alınarak yan duvarlar sağlaştırılmış, sofaya yön ona göre verilmiştir. Mahremiyeti sağlamak için direkler arası kafeslerle kapatılmış, sofanın sokaktan ve komşudan görülebilen yerleri kapatılmıştır. Soğuğa karşı tedbir olması için direklerin arası camekanlarla kapatılmış, sonra bunlar büyük pencereler olarak yapının bünyesine girmiştir. Ve açık sofa kapalı hale gelmiştir. Bütün bu işler plan üzerinde hemen hemen hiç tesir etmediğinden ilerideki sıralamada fazlaca dikkate alınmamıştır. Yalnız dış sofa, komşu duvarı üzerine oturduğu zaman uzun yüz körleşmiş ve aydınlık sadece dar yüzden alınmıştır. O zaman bu durum plan ve tip üzerine de tesir etmiş ve ayrı bir tip meydana getirmiştir (Eldem, 1984).

Sofa bir geçit olmakla beraber aynı zamanda bütün ev halkının toplandığı, düğün ve eğlencelerin düzenlendiği bir yerdir. Bu yönüyle Sakson ve İngiliz hollerine benzer. Önemli ve hareket alanı dışında kalan bölümleri oturmaya ayrılmıştır. Bu yerler oda sıralarının arasında eyvan şeklinde bir boşluk bırakılmak veya sofanın önüne sekilik tarzında bir çıkıntı ilave etmek suretiyle sofadan ayrılırlar. Eyvan daha korunmalı bir oturma yeridir, bazen birden fazladır. Sekilik ve tahtlar ise iki veya üç tarafı açık olan ilavelerdir, genellikle manzaraya yönelik yapılırlar. Zeminleri sofadan birkaç basamak yükseltilmiş ve bazen konsollar üzerine alınmıştır. Bu sekiliklerin bazı yerlerde ayrı birer köşk haline geldikleride görülür. O zaman bu köşk, diğer odalardan bol pencere veya açıklıklarıyla ayrılır. Köşkler, umumiyetle serinlemeye mahsus ve çok havadar olması arzu edilen yerlerdir. İçlerinde fiskeye

ve havuzlar bulundurulur. Bazen çift köşk yapılırsa da genellikle tek ve ortadadır. Sofa çeşitli yerlerde değişik isimlerle anılır. Sergi, sergah, sayvan, çardak, divanhane, hayat gibi (Eldem, 1984).

Sofa çıkması, pahlanmış iki oda kapısının arasında kalan kısım, veya bir odanın geriye çekilmesiyle sofaya eklenen kısımdır. Bu kısmın tavanı da esas sofa tavanından ayrılır. Sofalarda kullanılan diğer bir usul de, oda kapısını odanın köşesine 45 derecelik bir açı ile yerleştirilmesidir. Böyle iki oda kapısı karşı karşıya geldiğinde sofada odalara doğru sivri bir çıkıntı oluşur (Eldem, 1984).

Sofanın kısımlarından olan yan, ara sofalar ve eyvanlar sayıları ve şekilleriyle ev planlarında çeşitli sınıflar meydana getirirler. Yan sofa esas sofaya dik olarak eklenmiş dar, genellikle geçit kısmıdır. Eyvan ise oturmaya ayrılmış yerlerdir. Eyvan ya oda sıralarının arasında (orta eyvan), ya da sofanın kenarlarındadır (yan eyvan). Eyvancık veya eyvançe, küçük eyvandır. Eyvanın sofaya açılan ağzı, kemer, bursa kemeri veya direklik şeklindedir (Eldem, 1984).

Geçitler iki odayı birbirine bağlayan kısımlardır. Bunlar yüklük bölmeleri içinde gizli kapılı bağlantılar şeklindedir. Yani genellikle geçit, yüklük derinliğinden çalınarak oluşturulur. Zamanla bu geçitlere planda yer ayrılarak koridorlar oluşturulmuştur. Koridorlar gayet dar ve ışıksızdır. Daha sonraları aydınlanarak genişlemişlerdir. 19. yy' da yapılmış büyük evlerde sofalar arasında kalan odaların böyle koridorlara açıldığı görülmektedir. Merdivenler sofa içinde olduğu sürece plana fazla tesir etmemektedir. Ancak sofanın dışında ve özel yerlerde oldukları zaman plana tesir ederler. Merdiven yan, ara veya merdiven sofası içine alınarak ilk değişiklikler yapılmıştır. Dış sofalı evlerde, merdiven sofanın bir yerinde ve nadiren oda sıraları arasındadır. İç sofalı evlerde ise merdivene ayrı bir yer ayrılmaktadır. Zamanla, daha çok 19. yy. sonlarına doğru merdiven sofası önemli bir hale gelmiştir. Etrafı galerilerle çevrilir, ışığını tavadan alırlar. Planların büyümesiyle evlerde aydınlık avluları kullanılmaya başlanmıştır. Buralara oturma odaları açılmaz, ikinci derecedeki yerlere ışık ve hava verirler (Eldem, 1984).

2.3.2 Plan Tipleri

Burada plan tipleri sıralanırken, çeşitli tiplerin geçirdikleri gelişmeler sırasıyla gösterilmeye ve daima en küçük ve basit şekilden en büyük ve zengin tipe doğru gidilmeye çalışılmıştır. Bu incelemeler sırasında, bazı tiplerin diğer tiplerle ortak yönleri olduğu ve iki tipin başka başka evolüsyon safhası neticesinde, aynı şekil üzerinde birleştikleri görülecektir. Bu da tiplerin

arasındaki yakınlık ve akrabalığı göstermek için yeterlidir. Örneğin dış sofalı tip, sofanın iki ucundaki seki veya köşk kısımlarının kapanmasından sonra bir yüzlü iç sofalı ev tipine çok benzer bir şekil alır. İç sofalı evde karşılıklı iki eyvanın bulunması, bu evin orta sofalı ve dört eyvanlı tipine yaklaşır. Bu gibi durumlardan dolayı planların kesin olarak hangi tipe ait olduğunu tespit etmek oldukça güçleşir. Hiçbir tipe uymayan planlar genellikle arsanın durumundan kaynaklanmaktadır (Eldem, 1984).

Türk evlerini dört ana bölüme ayırmak mümkündür:

- Sofasız Plan Tipi
- Dış Sofalı Plan Tipi
- İç Sofalı Plan Tipi
- Orta Sofalı Plan Tipi

Üstte belirtilen tiplerden hiçbirine uymayan ev tiplerine de rastlanmıştır. Fakat bunlar için ayrı bir sınıflama yapılmamıştır. Üstteki sınıflama plan şekli ve kompozisyonlarına göre yapılmıştır. Tarih sıralamasına göre yapılmamıştır. Fakat zamana göre bir sıralama yapıldığında yukarıdaki sıralama geçerli olmaktadır. Çünkü en eski tipler sıra odalı ve dış sofalı, daha yenileri iç ve orta sofalı evlerdir. Fakat zaman içindeki gelişme yörelere göre farklı olmuştur. Yani bazı yerler daha eski tiplere sadık kalmış, bazıları ise daha çabuk tip değiştirmiştir (Eldem, 1984).

Ev planlarının en ilkeli olan sofasız plan tipinde odalar, yanyana dizilerek plan şeması oluşturulmuştur. Odaların önündeki bağlantı bir kaldırım, trotuar veya avlu ile sağlanmıştır. Odalar üst katta oldukları zaman geçit bir balkon karakterini alır. Bu tip genellikle iklimin sıcak olduğu güney bölgelerinde benimsenmiştir. Bu açık geçişlerin soğuk yerlerde doğurduğu zorluklardan dolayı geçitlerin üzeri örtülmüş ve bu tip daha fazla kullanılmamıştır. Bu tipe en çok Anadolu'nun güney ve doğu bölgelerinde rastlanmaktadır. Bu tipe İstanbul'da rastlamıyoruz. Bu planın iklimden dolayı İstanbul'da uygulanamamasından veya uygulandı ise de planın geliştirilip sofalı tipe dönüştürülmüş olması düşünülebilir. Bu tipin en basit şekli tek hücreli ev şeklindedir. Bu oda avlu üzerine açılır. İki veya daha fazla odalı evlerde genellikle kapı ve pencereler aynı yüzdendir. Oda sayısı çok fazlaştığında odalar aynı sırada olmayıp kollar şeklinde uzanırlar. Odaların arasında bazen eyvanlar kullanılır. Eyvan doğrudan avlu ile bağlantılıdır. Köşk ilavesiyle ev planı zenginleşir. Köşk iki tarafı direkli veya kısmen pencere olabilir. Köşkler havadar oturma yerleridir (Eldem, 1984).

Dış sofalı plan tipinde oda sıraları bir sofa ile birbirlerine bağlanmıştır. Türkler Anadolu'ya yerleşmeden önceki Hitit ve Helenistik evlerinde de bu plan uygulanmıştır. Bu tip, planın şekline ve yerine göre ön, köşe açık sofalı, hayatlı, sergahlı ve sayvanlı ev diye de adlandırılabilir. En ilkel tipinde sofa açık bir direkliktir. Yalnız üzeri damlıdır. İklimin elverişli olduğu yerlerde bu tip zamanımıza kadar uygulanmıştır. Oturma ve yaşama seviyesinin yükselmesiyle, sofa kapanmaya başlanmıştır. Yanların pencereci duvarlar ile korunması, sofanın kapanmasının ilk adımıdır. Bundan sonra direk aralarının camekanlarla kapanması gelir. Sofanın dış yüzünün büyük camekan olarak yapılması 17 - 18. yy.' dan itibaren en ileri şehirlerde uygulanmıştır. 19. yy.' da ise camekan yerine büyük pencereler yapılmıştır (Eldem, 1984).

Dış sofalı evlerde simetri ve aksiyaliteye fazla önem verilmez, plan genellikle serbesttir. Dış sofalı plan en basit ve orijinal şekliyle, bir oda sırası ve önündeki sofadan oluşmuştur. Bu sade plana zenginlik veren eyvan ve köşklerdir. Eyvanlar oda sıralarını kesmeye ve sofayı genişletmeye yararken, köşkler plana büyük değişiklik veren unsurlardır. Köşkerin köşk-oda şeklinde gelişmesiyle sofanın bir veya iki yüzünün oda ile çevrilmesi yolunda ilk adım atılmıştır. Oda sıralarının L veya U şeklinde sofanın etrafında toplanmasıyla daha toplu ve ekonomik planlar oluşturulmuştur. Köşe sofalı planlar ise genellikle üç oda ile elde edilmiştir. Dış sofanın cephenin ortasına getirilip, arkadaki oda sırasına iki yanda ve cephe ile aynı yüzde odalar eklenmesi ile, sofa kısalarak iç sofalı plan tipine büyük bir benzerlik kazanmıştır (Eldem, 1984).

İç sofalı plan tipinde sofanın iki yanı oda sıraları ile çevrilmiştir. Bu tipe "Karnı-Yarık" ismi de verilmektedir. Sofanın iki tarafına dizili oda sıralarından birinin küçük olmasıyla iç sofa, biraz dışarı taşar. Bazen sofanın pencereci duvarına birer köşk veya sekilik ilave edildiğini görürüz. İç sofalı evlerde genellikle iki yüzlü sofa yani iki cephesi açık veya pencereci olan sofa tercih edilmiştir. Sofa cephelerinden birinin sağır olması, genellikle kullanma ve topoğrafik nedenlerden dolayı yapılmıştır. İç sofa ihtiyaca göre yan sofa, eyvan veya merdiven sofası ilave edilerek yer yer genişletilmiştir. 19. yy.' da geniş ve ferah merdiven merakı neticesinde merdivenler sofanın içinde üç kollu merdivenler şeklinde yapılmıştır. İç sofalı plan tipinin tercihi ne sebeple daha sıhhi ve ekonomik olmasındandır. Odaların sofanın iki tarafına dizilmesiyle sofa sahasından ve dış duvarlardan tasarruf edilmiştir. Odalar arasındaki irtibatla kolaylaşmıştır. Bununla birlikte sofanın tabiat ve bahçe ile yakınlığı azalmıştır. Bu tip daha ziyade şehir evi karakterini taşır. Oda kapılarının pahlanmış oda köşelerine getirilerek açılması ve dolayısıyla sofa orta kısmında bir genişleme oluşturması bu tipin orta sofalı plan

tipine yaklaşması sağlanmıştır (Eldem, 1984).

Orta sofalı plan tipinde sofa evin merkezinde ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilidir. Sofanın aydınlık olması için oda sıralarının arasında eyvan şeklinde boşluk bırakılır. Bu eyvanlar daima sofanın merkezinde oluşturularak sofa ile bir bütünlük sağlarlar. Bu tipin iç sofalı tip ile benzerliği sofayı aydınlatan eyvanların aynı doğrultuda oldukları zaman göze çarpar. Sofaya açılan eyvan sayısının birden dörde kadar çıkarılmasıyla bu plan tipinin en gelişmiş şekilleri oluşturulmuştur. Bu sebepten bu planlar daha çok büyük ve zengin evlerde uygulanmıştır. Sofanın dış hava tesirlerinden korunması, planın toplu bir halde olması, odalar arasındaki mesafenin azalması bu tipin büyük şehirlerde ve bilhassa İstanbul'da çok kullanılmasına sebep olmuştur (Eldem, 1984).

Zaman ile orta sofaya bir çok şekiller verilmiştir. En fazla sevilen sistem, köşeleri pahlamaktır. Sofa düzgün olmayan bir sekiz köşe şeklini almaktadır. Bu pahlanmış köşeler eğrisel olarak da yapılmaktadır. Bu usul, yavaş yavaş sofa planını tamamiyle yuvarlak, daha doğrusu beyzi bir şekle sokmuştur. Bu esasa göre yapılmış doğu kasır ve köşkleri çoktur. Fakat beyzi ve yuvarlak sofalı planlarda batının etkisi inkar edilemez. Bu tesir de yalnız dekoratiftir. Bu tip için doğudan kaynaklanan, iç ve dış sofalı tiplerin içinde gizli ve ifade edilmemiş bir şekilde bulunan bir tiptir diyebiliriz. Bu tipin 15.yy.'da kasır inşaatında uygulandığını görüyorsakta, ev inşaatında ancak 18. yüzyılın ortasından itibaren örneklerine rastlıyoruz (Eldem, 1984).

Bazı plan tipleri memleketin her tarafında uygulandığı halde, bazı tipler belirli yerlerde uygulanmıştır. Bazı plan tipleri değişikliklere uğramış, bazıları ise uzun müddet değişmemiştir. Örneğin dış sofalı plan tipi Anadolu'nun en güney-doğu illerinde bulunduğu gibi, Rumeli'nin en kuzey-batı illerinde de uygulanmıştır. Sofasız plan tipine ise daha çok güneyde Irak ve Suriye sınırlarına yakın illerimizde rastlıyoruz. Bu tip Anadolu'nun kuzey ve batı bölgelerinde uygulanmamıştır. Bazen bir plan tipi, zamanla eski tipin yerine geçmektedir. Örneğin, İstanbul'da dış sofalı ve hayatlı ev tipinin yerine iç sofalı ev tipi geçmiştir. Fakat dış sofalı planlar hala Anadolu'nun küçük şehirlerinde uygulanmaktadır. Birbirinden farklı iki tipin karakteristik unsurlarını bir arada bulunduran planlar kompozit planlardır. Bu planlarda iç ve dış sofa bir arada kullanılır. Fakat bunlar ayrı bir tip oluşturmazlar (Eldem, 1984).

Plan tipi her zaman ideal plan şeklinde karşımıza çıkmaz. Bunun bir sebebi, zaman ile planın ilk temizliğini kaybetmesi, bir diğeri de arazi durumuna uymasındandır. Her halde, yapı ustalarının elinde çeşitli tiplere ait bir takım bilgilerin bulunduğunu ve bunların ideal planı

oluşturduğunu kabul edebiliriz. Bazı yerlerde, aynı tipteki evlerin birbirine şaşılacak derecede benzer yapılmalarını ancak bu şekilde izah edebiliriz. Yapı ustalarının ustalığı veya acemiliği de planın ideal tipe yaklaşmasına veya bu plandan uzaklaşmasına sebep olmuştur. İdeal planın uygulanamamasının bir sebebi de yapı arsasının elverişli olmamasıdır. Bu durum dış sofalı planlarda önemli bir rol oynamıştır. Sofanın yeri ve yönü bütün mahallede ve hatta kasabada bir olduğu halde, buna elverişli olmayan arsalarda, plan ya kompozit bir şekil alıyor veya ideal berraklığını kaybediyor. Dar arsalarda, bir veya iki tarafı sağır kalacak evlerde de plan ideal tipten uzaklaşmaya başlıyor. Bu durumlara daha çok İstanbul gibi büyük şehirlerde rastlıyoruz. İç sofalı evlerde de sofa yönünün arsa veya manzaraya uymaması planlarda bazı değişiklikleri getirmektedir. Orta sofalı evlerde ise arsa yönünün üzerindeki etkisi daha azdır. Çarpık ve düzgün olmayan arsalarda, evin arsa üzerine oturtulmasında bazı güçlüklerle karşılaşıldığı gibi, evin çarpık bir plan üzerine inşa edildiği zaman ideal tip uygulanması oldukça güçleşmektedir. Bu çarpıklıklar genellikle, odaların konumu ve odalara verilen çıkıntılar ile karşılanmaya çalışılmıştır. Türk evinde oda ve sofaların düzgün olmaları esas alındığından arsanın çarpıklığından doğacak gayri muntazamlığın büyük bir beceriyle bu kısımlarda hissedilmemesi amaç edinilmiştir. Bu güçlük, genellikle çarpık vaziyette bulunan duvar üzerine eğri çıkmalar yapılarak engellenmiştir. Bundan dolayı bazı evler, hatta bazen bütün sokaklar testere dişi tarzında işlenmiş cephelerden oluşmuştur. Bu çıkmalar, Türk evinin önemli karakteristiklerinden biridir. İdeal veya formül planlarını göz önünde bulundurduğumuz zaman, odaların eğriliğini düzelten çıkmaları dikkate almayabiliriz. Çünkü bu çıkmalar, ideal plan tipinin kendisiyle değil, bu tipin belirli bir arsaya uygulanmasıyla ilgilidir. Yani, aynı plan tipi farklı arsalara uygulanınca, birbirlerinden farklı durumlar oluşturduğu ve çıkmaların ayrı yerlerde ve ayrı şekillerde yapıldığı görülebilir. Bu çıkmaların şekli, planın şekline tesir ederse de tipin değişmesine sebep olmazlar. Çıkmalar fazlaştıkça, evin dış duvarı da ona göre fazla hareketli olur. Çıkmalar genellikle pencereci duvarlarda yapıldığından ve sayıları oda sayılarına bağlı olduğundan her tipte, çıkma sayısı farklılaşır. Örneğin dış sofalı evlerde evin ancak bir tarafında odalar bulunduğundan çıkmalar daha az, dört cephesinde de odaları olan merkezi planda ise çıkmalar daha fazladır. Çıkmaların fazlaştıkça daha fazla hava ve güneşten faydalanılabilir. 18.yy.'a kadar yapılan evlerde dış yüzler fazla hareketli değildir, ev planı daha topludur. Fakat o tarihten itibaren, aydınlık ve ferahlık ihtiyacının artmasıyla çıkmalar fazlaştıkça ve cepheler hareketlenmektedir (Eldem, 1984).

2.3.3 Yapı Tekniği

Geleneksel evler genellikle yarım kargir yada ahşap olarak yapılmıştır.

Ahşap inşaat, evlerin daha ferah, havadar ve aydınlık olmalarına imkan veriyordu. Çıkmalar girintiler, büyük saçak birer sorun oluşturmada uygulanabiliyordu. Pencere açılmasına bir engel, sınır yoktu. Duvarlar hava alıyor, ev rutubetli olmuyordu. Yıkılması kolay, enkazı yeniden kullanılabilirdi. Son olarak da yer hareketlerine daha çok dayanabiliyordu (Eldem, 1984).

Geleneksel konut mimarimizde ahşap malzeme, kendine özgü kullanımıyla konstrüksiyonda ve esas katın cephe düzeninde belirleyici olmuştur. Cephe genelde özün dışa yansıyan görünümü olarak geleneksel Türk evinde gerçek tanımını bulmuştur. Ahşap konstrüksiyonun dışa yansıyan modüler kullanımı cephe doluluk boşluk ve pencere oranlarına, insanın ve ahşabın boyutlarından kaynaklanan rasyonel bir çözüm getirmiştir * (Dağgölü, 1995).

Ahşap malzeme cephe kuruluşunda dolgu , sıvalı ve kaplamalı olmak üzere üç şekilde kullanılmıştır.

1. Dolgu ahşap karkas sistemde,iklimsel koşullara bağlı olarak.dolgu malzemesi seçiminde kerpiç,tuğla ve taş tercih edilmiştir.
2. Sıvalı ahşap karkas sistemde,ahşap dikmeler arası boş bırakılıp cepheler ,iç ve dış yüzeyinden bağdadi çiteler üzerine pembe,kırmızı,san ve mavi pastel tonlarında sıvanmıştır.
- 3.Kaplamalı ahşap karkas sistemde,ahşap karkas çatki sisteminin arası boş ya da hımış dolgu olduğu cephelerin ise ahşap kaplamalı olarak yapıldığı sistemdir.

Sonraki dönemlerde cephe kurgusuna, batının etkisiyle bazı mimari üsluplar girmiş, fakat bunlar ahşap konstrüksiyon ile biçimlenen cephe kuruluşunu değiştirememiş, batı etkisinin cephe süslemelerinde sadece dekoratif olarak hissedildiği bir dönem başlamıştır ** (Dağgölü, 1995)

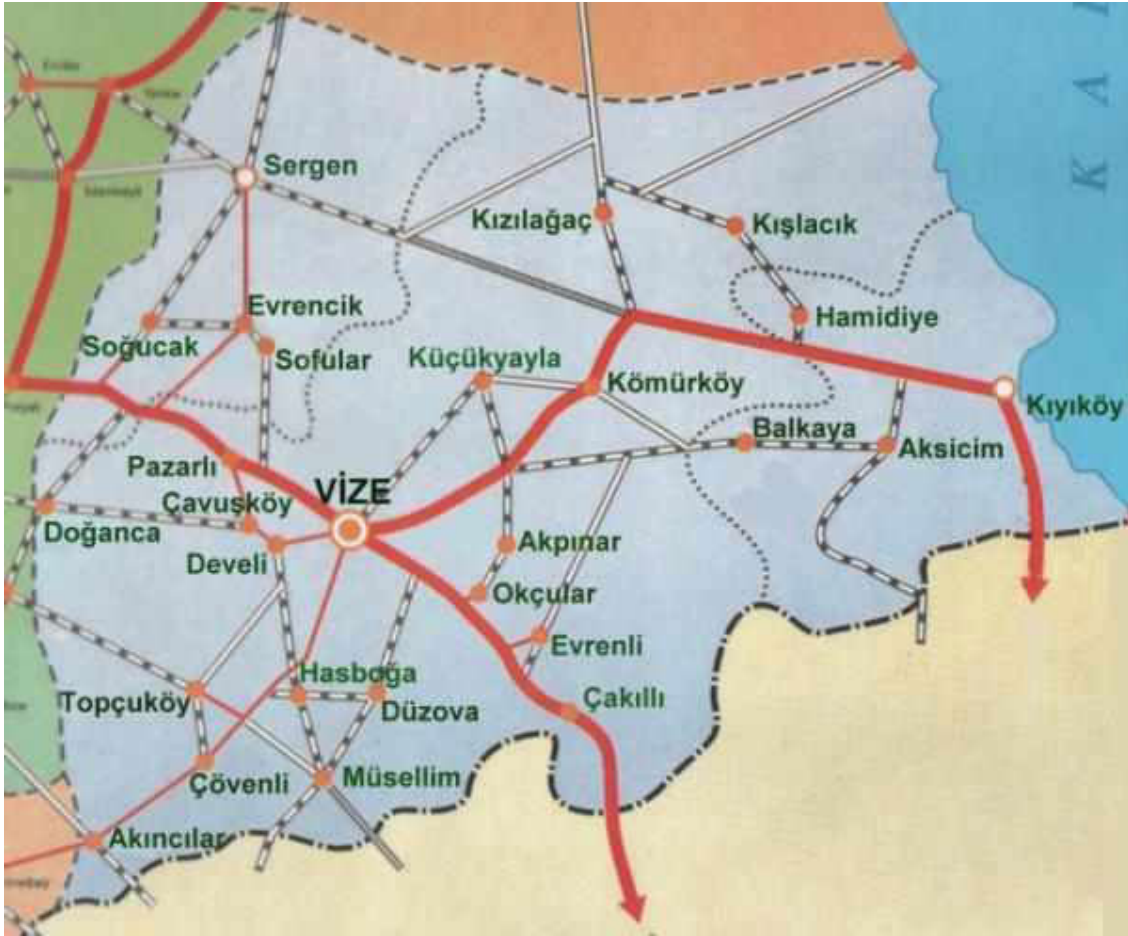
* Eriç, M ., "Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme Açısından Cephe Kuruluşu" Yapı,Sayı:45,1982/4,s.39.

** Eriç, M ., "Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme Açısından Cephe Kuruluşu" Yapı,Sayı:45,1982/4,s.41.

3. KIYIKÖY'ÜN TARİHİ, COĞRAFYASI, KÜLTÜREL YAPISI VE YAPI GELENEĞİ

3.1 Kıyıköy Beldesi'nin Genel Özellikleri

Kıyıköy yerleşmesi, kuzeydoğu Trakya'da, Karadeniz sahilinde, Kırklareli ilinin doğusunda ve ilçesi Vize'nin kuzeyinde yer alan, uzun yıllar bucak merkezi olarak önemli bir yere sahip olan bir yerleşmedir. Doğusunda Karadeniz, güneyinde Aksicim, batısında Kömürköy ve Hamidiye köyleri bulunmaktadır. Yerleşme Vize'ye asfalt bir yolla doğrudan bağlanır. Gerek Vize üzerinden ve gerekse Tekirdağ-Saray bağlantısı üzerinden çevreye irtibatlanmaktadır. (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Kıyıköy Beldesi'nin yerleşimi

Kıyıköy, Vize'ye 36 km uzunluğunda asfalt bir yol ile bağlıdır. Tekirdağ-Saray bağlantılı karayolu ise 30 km uzaklıktadır. Bu yolla gerek yakın gerekse uzak çevresine bağlantılı olan Kıyıköy' de ulaşım sorunu yoktur. Bir kıyı kasabası olmasına karşın deniz ulaşımı önemli bir yer belirlememektedir (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991). Beldenin etrafı, yapımı Roma

Dönemi'nde başlanmış olan surlarla çevrilidir. Beldenin kuzeyindeki kumsaldan Pabuçdere, güneyindeki kumsaldan Kazandere denize dökülür.

Resim 3.1 Kıyıköy Genel Görünümü

Kıyıköy bütün bu tarihsel ve doğal özellikleri dikkate alınarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından sit alanı kapsamına alınmıştır.

Farklı dönemlere ait eserleri içinde barındıran Kıyıköy, geçmişteki zenginliğini ispatlar durumdadır: Bizans döneminde önemli bir Hac merkezi konumunda olan mağara manastırı, yapılış tarzı ile Trakya'da en kaliteli örnektir ve buradaki işçilik yüksek düzeydedir; Türk döneminde Kıyıköy'ün gemi yapımında kullanılması bu dönemde de önemli olduğunu gösterir (Kocaaslan,2000).

Sahil kenarında yapılanmış geleneksel konut örneklerinin bulunduğu Kıyıköy, diğer kıyılardaki geleneksel yerleşmelerden farklı olarak denize oldukça yakındır. Kıyıköy'ün çalışma alanı olarak seçilmesindeki nedenlerden biri de bu özelliğidir.

Kıyıköy'ün aynı zamanda, tarihi bir ticaret, kültür ve ulaşım merkezi konumunda ** olması, bir çok ülkede olduğu gibi Türkler' inde bu bölgeyi yerleşim yeri olarak seçmesinde etkili olmuştur. Ayrıca burası 17. ve 19.yy' da gemi yapımında kullanılmıştır (Kocaaslan,2000).

Yunanlılar' ın burayı yerleşim yeri olarak seçmelerinin nedeni, Yunanistan'da nüfus artışının fazla olması, toprakların kıraç, verimsiz ve yetersiz oluşu, yeni beslenme ihtiyacının doğmuş olması ve ticari sebeplerdir (Kocaaslan,2000).

19.yy'da Bosna-Hersek göçmenlerinin iskanı için sahil bölgelerinde bulunan boş ve uygun arazilerin araştırılmasında Midye'nin de adı geçmektedir. İstiklal Savaşı'nda Midye'de bazı direniş çeteleri oluşturulmuş, Türkler'in azınlıkta olduğu yerleşim merkezlerinden biri olan Midye'de Rum çeteleri Türkler'e işkenceler yapmıştır (Kocaaslan,2000). Bu dönemde evlerde yakılıp yağmalanmıştır.

Kıyıköy halkının geçim kaynağı balıkçılık ve ormancılıktır. Turistik bir yöre olması nedeniyle yaz aylarında pansiyonculuk da yapılmaktadır. Belde üç mahalleden oluşmaktadır. Cumhuriyet Mahallesi ve Kale Mahallesi sur içinde olup, Güven Mahallesi surların dışında daha sonraları oluşmuştur. Tescilli sivil mimarlık örnekleri çoğunlukla Cumhuriyet Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yerleşme 1987 yılında belediye statüsü kazanmıştır. Beldenin nüfusu 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 2443'tür.

* Karaçam,1984.

** Karaçam,1984.

3.2 Kıyıköy Beldesi'nin Tarihsel Gelişim Süreci

Kıyıköy Trakya sınırları içinde, Karadeniz kıyısında kurulmuş bir yerleşim yeridir. Çok zengin bir tarihsel geçmişe sahiptir. Konumu ve doğal kaynakları beldeyi yüzyıllar boyu çok ve çeşitli milletlerin ilgi odağı halinde bırakmıştır. Kıyıköy ile ilgili bilgiler Avrupa üzerinden gelen ve Trakya'ya adını veren Trak Türkleri'ne kadar dayanmaktadır (Kıyıköy İmar Planı Raporu,1991).

3.2.1 Milat'tan Önceki Dönem

Bir kavim ismi olan “Trak” kelimesinin asıl eski kelime olduğu ve “Trakya” memleket isminin ise bu kavim isminden ileri geldiği kabul edilir. “Trakya” (Yunanlılarda Thrake, Romalılarda Thracia) Traklar ile meskun memleket demektir (Mansel,1938).

5.yy yazarlarından meşhur Herodot “Trakları Hintlilerden sonra gelen dünyanın en büyük kavmi” olarak belirtmekte ve Trakya'nın kuzey sınırı olarak İstros nehrini kabul etmektedir (Mansel,1938).

Kıyıköy'ün ilk adı kaynaklarda Salmydessos olarak geçmektedir. Bilge Umar'ın “Türkiye'deki Tarihsel Adlar” adlı kitabında Kıyıköy'den Trakya'da ilk çağ kentçisi (Xenophon, Anabasis, 7 V 12) olarak bahsedilmektedir. Salmydessos adının aslı Salm(a)-ud(a)-assa öğelerinden Salmudassa yani Salma-hisarı-kenti olmalıdır (Umar, 1993). Salm(a)-ud(a)-assa, “Güzel ışıltı halkı - hisarının - yerleşimi (kenti)” anlamına gelmektedir (Umar, tarihsiz).

Salmydessos'un kuruluş tarihçesini bilmiyoruz. Ancak bu tarihçenin pek eskilere uzandığı, hem kentin adından hem de bu adın Herodotos'da anılmasından bellidir (Umar, tarihsiz).

Trakya'nın kuzey sahilinde bulunan Pontos Euxeinos (Karadeniz) 'ta bir sahil şeridi*, Mitoloji yazarları ve şairler** de bu bölgeden bahsetmektedirler. (Kocaaslan, 2000). Kaynaklarda*** Trakya'da bir bölge olarak geçen kent, daha geç kaynaklarda geçmemektedir ve bu da Salmydessos'un olasılıkla daha sonraki dönemlerde terk edildiğini göstermekte ki bu şehrin

* Pseudo-Skymnos:723ff.; Strabon:1.50f. VII. 319; Ptolemaios:III.11; Büchner, 1920: 1991'den.

** Büchner 1920: 1991.'den.

*** Strabon:XII. 541; Plinius:. n.h.IV.45; Büchner, 1920: 1992'den.

sonradan Midia veya Midie (Μηδεia) olarak anılmasından olmalıdır (Kocaaslan,2000).

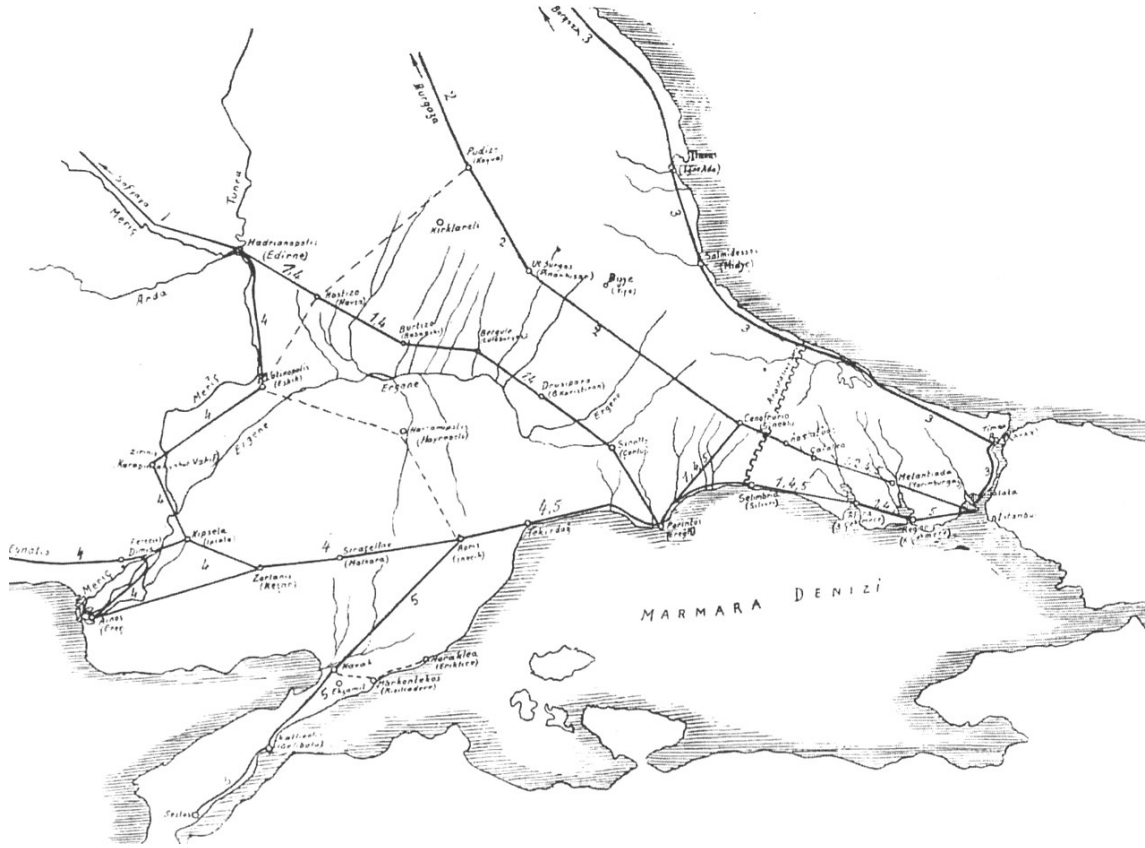
Kıyıköy'ün 1960 yılına kadar adı Midye idi. Midye isminin yabancı kökenli olduğunu düşünenler, kasabanın deniz kıyısında bulunmasını dikkate alarak,yere Kıyıköy demişlerdir. Büyük bir ihtimalle kasabanın Midye adını alması Osmanlılar zamanında olmuştur. Ancak kasabanın ne zaman ve kimler tarafından, kaç kez yıkılıp tekrar kurulduğuna ilişkin sağlıklı bilgi yoktur (Karaçam, 1995).

Tuna havalisi üzerinden gelmiş olan ve kökleri Orta Asya'ya dayanan ve “Trak” ismi verilen kavim bir takım kabilelerden oluşmaktadır. Kıyıköy'de yaşamış ilk kabileler İğneada ve Karadeniz sahillerinde de yaşamış olan Tin'ler ve bunların akrabası oldukları anlaşılan Tranipsa'lardır (Mansel,1938). Ayrıca Vize(Bizye) merkezli Astlar'ında buralara etkileri olduğunu söyleyebiliriz (Kocaaslan, 2000).

Yunan yazarları tarafından Kar, Leleg ve Pelasg olarak gösterilen kavimler işgal etmiş oldukları havalide, Anadolu'da öteden beri geçtikleri yere (nt) ve (ss) li coğrafi isimler yaymışlardır: Salmydessos, Odessos, Arpessos, Perintos gibi. Anadolu'da şehir ismi olarak sık sık görülen Pergamon ve Larisa gibi isimleri Trakya'da bulmak mümkündür (Mansel,1938). Luwi dilinden gelen –ssa bitişli adların nicesi, M.Ö. 1. bin yılından, Hellen ağzında –assos bitişliyle çevrilmiştir ve Salmydessos bunlardan biridir, bu da burada bir zamanlar yerleşmiş olan halkın bir kalıntısıdır (Umar,1982).

Herodotos, Strabon, J.P. Stronk gibi klasik yazarlar kasaba ve çevresini Salmydessos olarak kabul ederler ve kasaba tamamen Thrak kasabasıdır. Salmydessos'un dahil olduğu Thrak kabilesi en azından 5.yy'dan itibaren Astlardır ve Ares'e adanan bir tapınak Sophocles'in Antigones'inde bir kayda göre şehrin çevresinde olmalıdır (Kocaaslan, 2000).

Traklar yol inşaatına büyük önem vermişlerdir. Trak yolları hakkında ancak sonraki Romen ve Bizanten eserler ve haritalar sayesinde bir fikir edinmek mümkündür. Esasen bugünkü modern yollar esas itibariyle bu eski yolların seyrini takip etmektedirler. Bu yolların en önemlilerinden Burgaz-İstanbul sahil yolu Midye'den geçmekteydi. Bu yol Türkiye sınırlarına girdikten sonra içeri doğru kıvrılmayıp sahili takiben İğneada, Midye, Filias (Ormanlı civarı) dan geçerek Rumeli Kavağı'na (Timea) gelir ve boğazın Rumeli sahilini takip ederek Galata'ya ulaşırdı. (Şekil 3.2) 3 No'lu yol (Mansel,1938).

Şekil 3.2 Trakya'nın Eski Yolları

Trakya M.Ö. VII.yy'a değin, Traklar'ın sürekli yerleşim bölgesi olmuştur. Ancak, bu yöreler, M.Ö. VI.yy'dan başlayarak el değiştirmeye başlamıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983).

M.Ö. 540'lı yıllarda Anadolu'da esen "İran fırtınası"ndan kaçan Lidyalı bazı grupların Trakya'ya çıktıktan sonra buranın konumunu beğenerek ve kendi ülkelerinin anılarını yaşatmak amacıyla Midye'yi kurmuşlardır (Karaçam, 1995).

Thrak halkına devlet egemenliğini ilk kez tanıtan İran şahı I.Darayavahuş (Dareios)'tur. Pers hükümdarı Dareios'un M.Ö.513'de çıktığı İskit seferi sırasında Trakya'da, yolu çevresindeki yöreyi egemenliği altına almıştır(Umar,tarihsiz).

Bu bölgede Persler uzun süre kaldılar, fakat sonra Kserkes, Yunanlılar ile M.Ö.480'de bir savaş yaptı ve Yunanlılar kazandı, böylece İranlılar bu bölgeden ayrıldılar. Atina bu devirde çıkarlarını da göz önüne alarak ve bölgenin zenginliğinden dolayı da burada ticaret yapmak amacıyla bölgeyi koloni haline getirmiş, gemileriyle gelip buralarda ticaret yapmışlardır (Kocaaslan, 2000).

Bu dönemin Odris Devletine ilişkin bilgiler Ksenofon (Xenophon) un Anabasis adlı yapıtında

yer almaktadır. Ünlü asker ve tarihçi Ksenofon, bu yapıtta “Onbinler” adı verilen yenik Yunan askerleriyle doğudan dönerken Karadeniz Trakyası’nda karşılaştığı halklara ilişkin bilgi vermektedir. Ksenefon, o dönemde burada yaşayan halkın Thyn’ler (Tin halkı) olduğunu belirtmektedir (Yurt Ansiklopedisi,1983).

Kıyıköy’ü kuranlar dağ ve deniz ürünleri ile denizden kıyıya vuran parçalanmış gemilerden dağılan malları yağma ederek geçiniyorlardı. Bu yüzden zaman zaman Trak boyları arasında çatışmalar, döğüşler oluyordu. Bu nedenle Trakya’nın Karadeniz kıyılarını kendi aralarında bölüşmüşlerdi (Karaçam, 1995).

Salmydessos çevresindeki Thrakların ünü kötüydü, özellikle Yunan yazarı Aeschylus'a atfedilen bir pasaja göre; “gemilerin bir anlık sığındığı sert ve hırçın çeneli, kötü ruhlu bir ev sahibi gibidir”, bu sözlerden buraların hiç de emin bir yer olmadığı anlaşılır. Antikçağ yazarlarının birçoğu da buralarda gemilerin batırıldığını yazar, Astlar’ın soyguncu olduğundan bahsedilir, fakat Apollodorus, bu kötü şartlardan bahsetmez ve Argonotların iyi şartlarda Salmydessos’a çıktığını belirtir (Kocaaslan, 2000).

Zengin Thrak topraklarına Makedonyalılar’da ilgi duymaya başlamıştır, bir müddet sonra Makedonya kralı Philip’in 341’de Kersopleptes ile yaptığı savaşı Philip kazanmış ve Trakya Makedonya işgaline maruz kalmıştır (Mansel,1938). Makedonya işgali altında kalan Trakya 148’de Romalılar’ın işgaline girmiş bulunuyordu. M.Ö. ikinci yüzyılın ikinci yarısında Romalılar çeşitli nedenlerle Trakya’ya taarruzlarda bulundular.

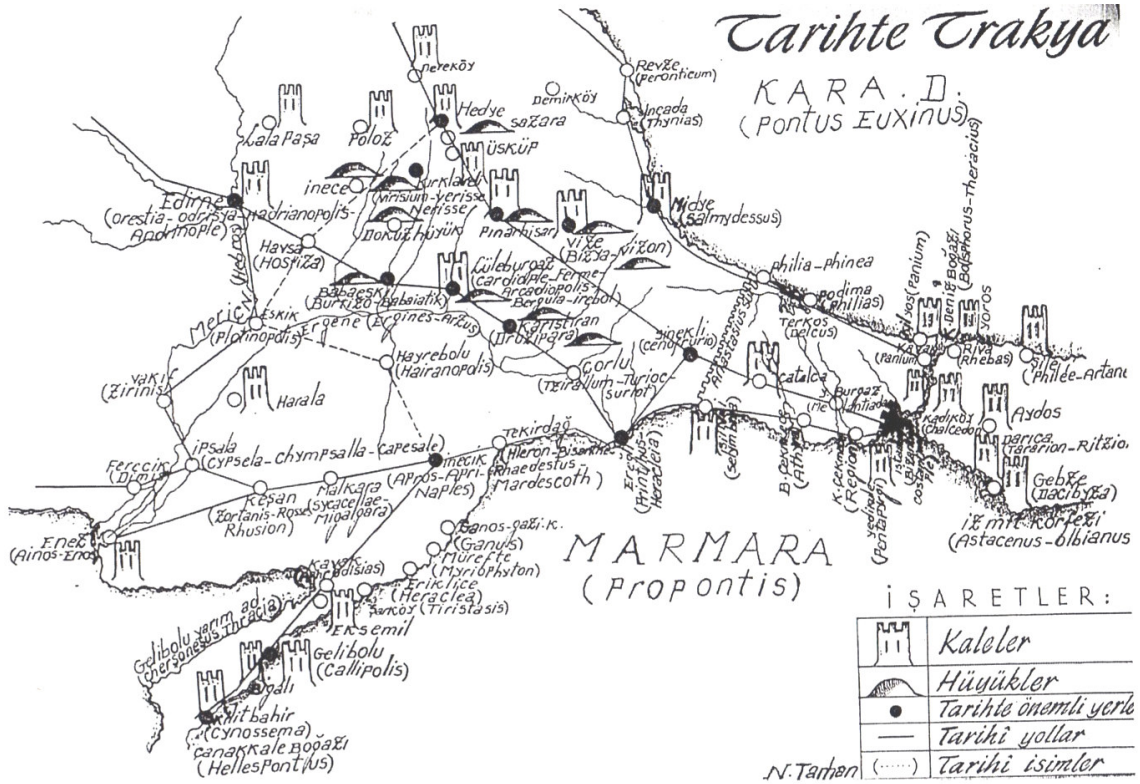
3.2.2 Milat’tan Sonra Osmanlılar Öncesi Dönem

Thraklar Romalılar’ı tam 25 yıl uğraştırdılar, M.S.44-46 yıllarında Klavdius zamanında bir Roma eyaleti haline getirilerek doğrudan doğruya Roma’ya bağlanmış, bu dönemde Trakya’da koloniler kurulmuştur, Eyaletin merkezi Ereğli idi, Romalılar Thraklar’ın harp kabiliyetlerinden faydalanmak için bunları asker yapmışlar ve bunlar Roma ordusunda önemli rol oynamışlardır (Kocaaslan, 2000).

Trakya’ya karşı yapılan akınlar İmparator Justinianus devrinde dahi devam etmiştir. Bu imparatorun saltanatında Hunlar ve Bulgarlar Trakya’nın kuzeyine saldırmışlardır. (Mansel,1938).

540-550 yıllarında Balkan yarımadasında muazzam bir koruma sistemi meydana getirilmiş, yeni birçok kaleler bina edilmiş, eskileri ise esaslı bir surette tamir edilmişlerdir. Justinian devri kalelerine halen Trakya’nın muhtelif yerlerinde, fakat en bariz bir şekilde Misinli,

Pınarhisar ve Vize’de rastlamak mümkündür (Mansel,1938).

Şekil 3.3 Bizans Dönemi Trakya

Midye adı eski Bizans kaynaklarında geçmektedir, 630 yıllarında burası için kışların çok soğuk ve sert geçtiği belirtilmekte yine başka bir yazar Tsetsis, Midye hakkında yazmıştır. O dönemde İmparator Philippicus'tur (711-713). 711'den sonra Philippicus döneminde bölge yıkılmış ve yağmalanmış, 800 yılında Bulgarlar tarafından bir daha yağmalanmış ve yıkılmıştır, o tarihte Bulgarlar'ın bir baskın sonucu, Midye ve köylerinde büyük bir yağma yapılmış fakat asıl büyük bir baskın 813'te yine Bulgarlar tarafından yapılmış ve bu savaş Edirne bölgesinde olmuştur, o zaman 50.000 erkek ve kadın tutsak alınmıştır. Midye, doğu Trakya'nın güneyinde kurulmuştur, kuruluşundan itibaren istila yeri olmuştur, I. Justinianus'dan sonra, Slavlar ve Avarlar, VII.yy'ın ilk yıllarında oraya ilerlemişler, 626'da Avarlar yenilmiş, Eyalet 710 tarihine kadar sınırlı bir barış kazanmıştır, bu tarihin başlamasıyla Bulgar istilaları birbiri ardına gelmiştir. Sınırın güvenliğini sağlayan bir anlaşma için 815'i beklemek gerekmiş, bu güvenlik anlaşmasına Bulgarlar X. yy'ın başına kadar saygı göstermişlerdir, bu barış çağı Vize'deki Ayasofya kilisesine tarih koyar Midye adı ilk kez 762'de söylenmesine rağmen, bu şehrin eski varlığını geçersiz kılmamaktadır (Kocaaslan, 2000).

1204'te İstanbul Latinler tarafından işgal edilmiş, Latinler bu arada Midye'yi de ele geçirmiş ve burada kaleleri onararak asker yerleştirmişlerdir. Uzun süre Latin işgalinden sonra Ioannes Vatatzes III. (1222-1254) İstanbul'u tekrar almadan önce Trakya'daki bazı sahiller yanında, Midye'yi de almış böylece Latinler Trakya'dan ve Midye'den gitmişlerdir, fakat birkaç yıl sonra Trakya bölgesinde yine Latinler görülmektedir. 1261'de VIII. Mikhal Palaiologos (1259-1282) Latinler'i bozguna uğratmış ve bu savaş sonrası Midye çok zengin bir duruma gelmiştir, ayrıca bu zenginliğe Midye ve İstanbul arasındaki ticaretin de katkısı büyüktür, bu süreçte Bulgar ve Latinler'in Midye'ye akınlar düzenlediğini görmekteyiz, fakat bir başarı gösterememişlerdir, çünkü Midye'de o dönemde çok güçlü kaleler vardır (Kocaaslan, 2000).

3.2.3 Osmanlılar Dönemi

Türkler Trakya'da fetih hareketini tamamladıktan sonra Kıyıköy, Osmanlı topraklarına en sonra katılan Bizans kalesi oldu. I. Murat 1369'da Vize bölgesini aldığı Kıyıköy fetih sınırları dışında kalmıştı. Kıyıköy büyük olasılıkla 1385 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı mülküne kesin dahil edilmiştir. Ancak 1402-1413 yılları arasında Beyazıt'ın oğulları arasında çıkan taht kavgaları sırasında Kıyıköy, bir ödün olarak, Mehmet Çelebi tarafından Bizanslılar'a bırakılmıştır. Mehmet Çelebi kardeşlerini ortadan kaldırdıktan, Osmanlı Devleti'nin başına geçtikten bir süre sonra, 1421 yılında Kıyıköy'ü Bizanslılar'dan tekrar geri aldı. Yalnız kalesi ele geçirilememişti. Kaleyi 1440'lı yıllarda Fatih'in bu yöreleri fethetmemur ettiği Karaca Paşa aldı. Kıyıköy 1878 yılına kadar bir kez Bulgarlar, bir kez de Haçlılar tarafından işgal edildi ve tahrip oldu (Karaçam, 1995).

Kıyıköy 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında bir yıl kadar Ruslar'ın işgali altında kaldı. Ruslar burasını denizden denetim altına almışlardı. Bu sıra Kıyıköy bir hayli sıkıntılı yıllar yaşadı. Ruslar 1878 Berlin Kongresi'nde varılan anlaşma gereğince geri çekilmek zorunda kalınca Kıyıköy Trakya'nın bir parçası olarak, tekrar Türkler'in eline geçti. Bu durum 1912 Balkan Savaşı'na kadar devam etti (Karaçam, 1995).

19.yüzyılda Bosna-Hersek göçmenlerinin iskanı için sahil bölgelerinde bulunan boş ve uygun arazilerin araştırılarak bildirilmesi hususunda; İzmir, Edirne, Selanik, Kastamonu, Konya, Adana, Halep, Bağdat, Trablusgarp, Yanya ve Şam valilikleri ile Kudüs-ı Şerife telgraf çekilmiştir. Edirne valisinin telgrafında Midye kazasında yüz kırk hane iskanına kâfi yer olduğu belirtilmektedir (Kocaaslan, 2000).

Türklerde ilk kağıt paraya geçiş çalışmaları 1840'lı yıllarda padişah Abdülmecit zamanında

başlamıştı 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı Trakya ve Balkanlar'ın işgal edilmesiyle kalmamış ekonomiyi de çökertmiş, maliyeyi de sarsmıştı. İşte bu ortam ve koşullarda paranın yerine geçmek üzere para-bilet olayı ortaya çıktı. Para-biletler basıldıkları yerler için geçerliydi. Midye için basılan para-biletin üzerinde Aya Andrea adı bulunuyordu. Aya Andrea bir Hristiyan azizidir. 1871 yılında burada yaptırılan Aya Andrea Kilisesi ile ilgisi vardır. Trakya'da bu paralar Tekirdağ ve Lüleburgaz'da basılmışlardır (Karaçam, 1995).

1912-1913 Balkan Savaşı'nda Kıyıköy işgal edildi. Bulgarlar'la Vize bölgesinde yapılan savaşlarda Kıyıköy çok acılı günler yaşadı. Bu bölgede yaşayan yerli Rum ve Bulgar'ın da zararı görüldü. İşgal bir yıl sürdü. Büyük devletlerin araya girmeleriyle 29.9.1913'de yapılan İstanbul ateşkes görüşmelerinde Bulgarlar, Midye ile Enez arasında kabul edilen hattın batısına çekilecekler, bu hatta kadar da Türkler Trakya'nın içerlerine ilerleyeceklerdi. Sonunda İkinci Balkan Savaşı'nda Bulgarlar Çatalca önünde yenilgiye uğrayarak geri çekilmek zorunda kaldılar. 18 Eylül 1913 tarihinde Bulgarlarla yapılan bir anlaşma ile de Türk-Bulgar sınırı tespit edildi. Kıyıköy'de bulunan Rum ve Bulgarlar daha sonra yapılan mübadele anlaşmaları sonunda buradan ayrıldılar (Karaçam, 1995).

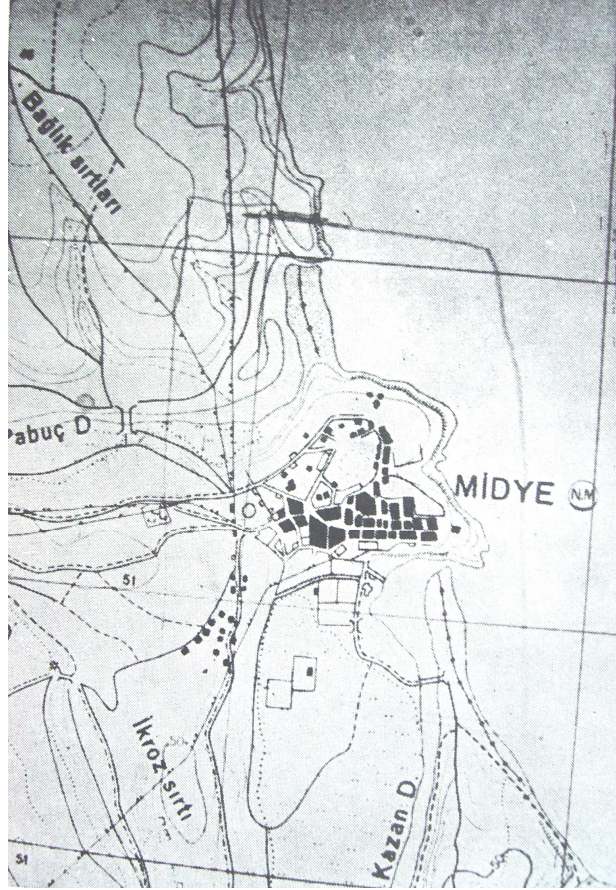
3.2.4 Cumhuriyet Dönemi

Balkan Savaşından bir yıl sonra, 1920'de Kıyıköy, bu kez Yunanlılar tarafından işgal edildi. Kıyıköy halkı bu işgal sırasında çok zulüm gördü. Kale içerisinde yaşayan tüm Türkler'i evlerinden çıkarıp atmışlardı. O zaman Kıyıköy'de yerli Rumlar da vardı. Türkler onlara "Çorbacılar" derlerdi ve bunlar orman ve balıkçılık ile geçinirlerdi. Odun kömürü yaparlar, bunu İstanbul'a sevkederlerdi. Belediye Başkanı İstiramet adında bir Rum'du. Pazar günleri Ayanikola Manastırı'na giderler, sonra kale içindeki kiliseye gelirlerdi. Hatta surlar içinde bir Kıyıköylü'yü ayaklarından asarak, altında ateş yakmışlardı. Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın 30 Ağustos 1922'de Yunan ordularını yenilgiye uğratmasından sonra yapılan Mudanya Ateşkesi ile birlikte, 2 Kasım 1922'de Kıyıköy Yunanlılar'dan geri alındı (Karaçam, 1995).

Asya ile Avrupa arasında ortalama bir mevkiye sahip olan bu memleketin pek çok ve çeşitli akın ve göç dalgalarına sahne teşkil ettiğini, bundan dolayı esas itibariyle bir "geçit memleketi" görevi gördüğünü anlarız. Çeşitli memleket ve istikametlerden gelmiş olan kavimler yalnız buradan geçmekle kalmamışlar, bu bölgede yerleşerek bir takım orijinal kültürler meydana getirmişlerdir. Menşeleri Orta Asya'ya dayanan ve "Trak" ismi verilmiş olan bu kavimler çeşitli kabilelere ayrılmasına ve hatta uzun müddet yabancı devletlerin

baskısı altında yaşamalarına rağmen benlik ve kültürlerini muhafaza etmişlerdir. (Mansel,1938).

Kıyıköy'ün tarihi çok eski zamana uzansa da elimizde bununla ilgili deliller mevcut olmadığından kuruluşunun ne zaman ve nerede olduğunu kesin olarak söyleyecek durumda değiliz ve maalesef bu şirin sahil kenti hakkında ne esaslı bir yayın, ne de bir kazı çalışması günümüze değin yapılmamıştır (Kocaaslan, 2000).

Şekil 3.4 Feridun Dirimtekin, 1963

3.3 Kıyıköy Beldesi'nin Doğal ve Fiziksel Yapısı

Trakya'nın güney ve doğu sınırları Karadeniz, Marmara Denizi ve Ege Denizi tarafından sınırlanmıştır. Fakat bu memleketin kuzey ve batı sınırları çeşitli devirlerde, coğrafi bilgilerin seviyesine ve siyasi hallere göre, pek çeşitli şekillerde gösterilmişlerdir. Homeros'un destanlarında Trakya yalnız Ege ve Marmara sahillerinden oluşmaktadır. M.Ö. 6.yy'da coğrafyacı Hekateos deniz, İstros nehri ve İllirya arasındaki bölgeyi Trakya olarak göstermekte, fakat Trakya'nın esas sınırını Balkan Dağları'nın (Haimos) oluşturduğunu da ilave etmektedir (Mansel,1938).

5.yy yazarlarından Herodot Karadeniz ve Marmara Denizi arasındaki bölgeyi ve Ege Denizi kıyılarını bizzat ziyaret etmiştir. Fakat memleketin içleri hakkında verdiği bilgiler o kadar açık değildir (Mansel,1938).

Trakya'nın batı sınırı olarak ilk zamanlarda Vardar Nehri (Aksios) sonradan Struma (Strimon) nehri kabul edilmiş, Strabon ise şöyle yazmaktadır: “Strymon nehrine kadar, Makedonlar, Paionlar ve Thraklar'ın bazı dağ kabileleri oturuyordu, fakat Strymon'un öte tarafında Karadeniz'e döküldüğü yere ve Balkan Dağları'na (Haimos) kadar Traklar oturmaktadırlar. Sahilde ise Helenler vardır”. Skymnos, Nestos Nehri'ni, Makedonya ile Trakya arasında sınır olarak kabul etmiştir. Strabon ise Roma İmparatorluğu zamanında Makedonya'nın dört kısma ayrılması ve sınırlarının genişletilmesi sonucunda Meriç (Hebros) nehrini Trakya'nın batı sınırı olduğunu zikretmektedir. Coğrafyacı Ptolemaios'a göre bu sınırlar, kuzeyde Aşağı Mesya, batıda Yukarı Mesya (eski Sırbistan ve Morava çevresi) ve Makedonya (Orbelas Dağı'ndan Nestos Nehri) sınırlarına kadardır (Mansel,1938).

Trakya'nın en önemli dağı Güney Karpatlar'ın bir devamı olarak batıdan-doğuya doğru devam eden ve Trakya'nın kuzey kısmını oluşturan Balkan Dağları'dır. Balkanların güneyinde ise Antibalkanlar vardır. Bu iki dağ arasında Tunca ve Meriç'e dökülen bir takım nehirler tarafından sulanan ovalar, buradaki yığma tepe (tümülüs) lerin gösterdiği gibi, pek eski zamanlardan beri bir kültür beşiği olmuşlardır. Batıda Balkanlar ve Antibalkanlar Rodop silsilesine dönüşmekte, bu silsileye tabi Rila Dağları'nın en yüksek noktası olan Musalla tepesi (Dunaks) 2925 metreyi bulmakta ve Balkan Yarımadası'nın en yüksek dağıni teşkil etmektedir ve Strimon ile Nestos arasındaki Pirin Dağları'nın en yüksek tepesi olan Eltepe ise 2920 metre yüksekliktedir (Mansel,1938).

Balkanlar ile Rodoplar arasında, Trakya'nın en büyük nehri olan Meriç (Hebros) tarafından

sulanan geniş bir ova vardır. Balkanlardan çıkan ve Edirne yanında, Meriç'in yön değiştirdiği noktada bu nehir ile birleşen Tunca (Tonzos), daha doğuda ise Çorlu civarında devam ederek batı istikametinde akan ve Meriç ile birleşen Ergene (Argianes veya Erginos) diğer nehirlerdir. Rodop Dağları'ndan akan Arda ise (ihtimal eski Arpessos) yine Edirne civarında Meriç ile birleşmektedir (Mansel,1938).

Balkanların doğusunda, Karadeniz sahilinde, bazı noktalarda bin metreye kadar yükselen Istranca dağları mevcuttur. Bu silsilenin eski ismini bilmiyoruz. Romalılar zamanında bu dağ, bu bölgede oturan "Ast" lara izafetle "Astdağı" (Mons Astikus) ismini taşıyordu. Istranca silsilesinden doğan birçok dere kuzeyde birleşmekte ve Ergene'ye dökülmektedirler. Ergene'nin geniş vadisinin kuzeyinde, Marmara sahillerine doğru uzanan oldukça yüksek bir dağ silsilesi bulunmaktadır. Bu dağlardan 920 metre yükseklikte olan Tekirdağ'ı (Ganos Dağı) söyleyebiliriz. Trakya'nın doğu kısmını teşkil eden ve İstanbul'a kadar olan kalker yapıya ise Yunanlılar tarafından "Delta" ismi verilmiş olduğunu Xenophon'dan öğreniyoruz (Mansel,1938).

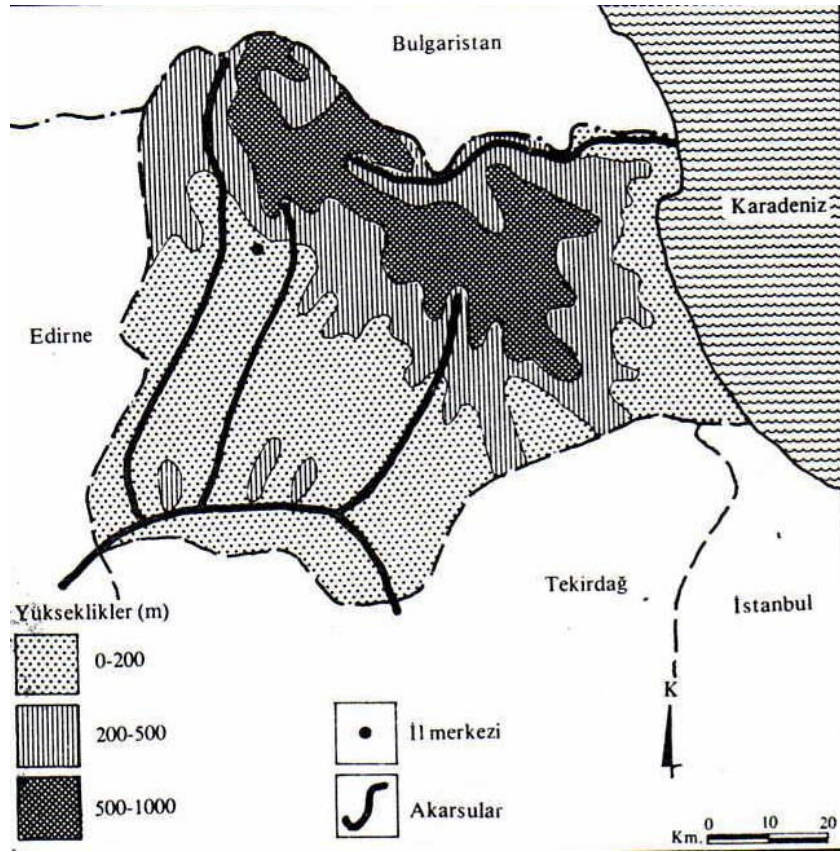
Balkan Yarımadası'nın güneydoğu kısmını, Türkiye'nin kara yüzölçümünün kuzeybatısını oluşturan coğrafi bölgeye Türk Trakyası adı verilir. Aslında antik dönem Trakya'sının ancak üçte biri bugünkü topraklardadır, diğer kısımları ise Bulgaristan ve Yunanistan'da bulunmaktadır, bu iki kısma bugün Batı Trakya denilmektedir (Kocaaslan, 2000).

3.3.1 Kıyıköy'ün Coğrafi Yapısı

Kıyıköy (Salmydessos/Midy), Kırklareli'nin Vize ilçesine bağlı bir bucak merkezidir ve Kıyıköy Istranca silsilesinin doğusunda, Karadeniz' den yaklaşık 30 metre yükseklikte olan bir tepe üzerinde, 28° 40' doğu meridyeni, 46° 10' kuzey paralelinin geçtiği yerde kurulmuştur (Kocaaslan, 2000).

Kıyıköy farklı yükselti kuşakları, eğimler ve yüzey şekillerine sahiptir. En üstte ormanların bulunduğu eğimli yamaçlar vardır ve bunlar beldeyi bir çanak gibi sarmaktadırlar. İkinci kademede yerleşmenin bulunduğu ve düzlük oluşturan yükselti kuşağı bulunmaktadır. Deniz seviyesindeki alanlar ise beldenin 0.00 rakımdaki sahilleridir. Eğimler sırt ve yamaçlardan oluşan üst yükselti kuşağında dalgalı ve değişik eğim gurupları belirlemektedir, hafif (% 3-5) eğimlerden çok dik (% 20-30) eğimlere kadar değişkenlik belirler. Eğimler bu şekilde orta kuşağa doğru inerler, burada taban arazilerinde %1-2 gibi düze yakın ve düz niteliklerle denize kavuşurlar (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

Kıyıköy dahilinde kalan tepeler genel olarak kuzey ve kuzeybatıya doğru hafifçe yükselir, tepeler Istaranca dağlarıyla, Karadeniz arasında ve ortalama yüksekliği 150m. olan tepelerle, bu tepeler arasında kalan küçük vadiler tarafından meydana getirilir ve bu bölge genel de tepelik bir manzara arz eder, tepeler ormanlarla kaplıdır ki bölgede görülen hakim noktalar, Kerpiç tepesi 140m., Kızılağaç tepesi 180m., Gazi tepesi 297m., Alikati tepesi 350m.'dir (Kocaaslan, 2000).

Şekil 3.5 Kıyıköy Coğrafi Yapısı

Bugünkü Kıyıköy doğu yanı denize, kuzey ve güney yanları birer dere vadisine dimdik inen ve yalnız batı yanı geçit veren, sırt uzantısı biçiminde bir çıkıntının üst düzlüğüdür (Umar, tarihsiz).

Araştırma alanında yer alan akarsular çok yönlü, karmaşık bir drenaja sahip olmakla birlikte genelde, tektonik hatlara uygunluk gösteren Dandritik drenaj gelişmiştir (Güler, 1990). Kıyıköy'de iki önemli akarsu bulunmaktadır. Kazandere beldenin güneyinden, Pabuçdere ise kuzeyinden geçmektedir.

Kazandere mitolojide “Kutlu Ana Tanrıça’nın Suyu” anlamına gelmektedir. Çıkıntının ucunda bulunan Deniz Feneri şimdilerde yıkılmış yada işgaller sırasında ortadan kaldırılmıştır (Karaçam, 1995).

Kazandere, Sergen kuzeyinde Hacıoğlu tarla sırtı civarında yer alan, 777 metre rakımlı Yanginkule tepesinin yamaçlarından doğarak, kuzey-güney doğrultusunda akar ve Sergen güneyinde doğuya yönelir. Eriklik Tepeleri’nin güney eteklerinden güneye yönelen Kazandere, Sınır dere ile birleştikten sonra Yanginkule yakınlarına doğru batı-doğu yönünü takip ederek güneye yönelir ve araştırma alanımıza girer. Burada geniş bir taban içinde akmakta olan Kazandere, Kömürköy yakınlarında Çavdar dere ile birleşir. Kömürköy’den itibaren doğuya yönelen dere, güneyden gelen kolları ile birleştiği yerlerde geniş bir alüvyal taban içinde menderesler çizerek akar ve Kıyıköy güneyinde denize dökülür (Güler, 1990).

Aksicim Platosu üzerinde, Kazandere’nin güneyde yer alan kolları Kalamidere, Anastasdere, Korudere, Yunadere, Laladere, oldukça geniş bir saha içinde akarlar. Buna karşılık, kuzeyde yer alan ve Pabuçdere ile su bölümü çizgisi arasında kalan kolları kısa boyludur. Bu kesimde Kazandere’nin en uzun boylu tabisi olan Korudere, O’na paralel akar ve dar bir açıyla bağlanır (Güler, 1990).

Istranca Dağları’nın doğrultusuna göre konsekant bir özellik gösteren Kazandere, araştırma alanımız içinde bir senklinal eksenine yerleşmiştir. Ayrıca tektonik ve litolojik özelliklerin etkisiyle kısa mesafeler dahilinde yön değiştirir. Kazandere bölge akarsularının genelinde olduğu gibi yağışla beslenmektedir. Buna bağlı olarak yaz döneminde debisi düşmekte, kış ve ilkbahar dönemlerinde yükselmektedir. Kazandere, 42 km uzunluğa ve 314 km² yağış alanına sahiptir (Güler, 1990).

Araştırma alanımızın ikinci büyük akarsuyu olan Pabuçdere ise, yine Sergen kuzeyinde Hacıoğlu tarla sırtı civarında, kendi adıyla bilinen 721 metre rakımlı Pabuçdere tepe yamacından doğar. Bu kesimde kuzey-güney yönünde akan Pabuçdere, Kokmuşpınar ve Palamut dereleri ile birleştiği yerden doğuya yönelir. Eriklik tepeleri kuzeyinde Yengeçdere ile birleşen Pabuçdere, Kızılağaç güneybatısında arazimize girer. Kazandere’nin aksine bu kesimde dar bir taban içinde akan Pabuçdere, Sarımsaklı tepe (240 m.) güneyinde doğuya yönelir. Hamidiye köyü doğusunda Arkadere ve Kiremithane deresi ile birleşen dere, buradan güneydoğuya yönelerek Kıyıköy kuzeyinde denize dökülür. Pabuçdere, Hamidiye köyü ile denize döküldüğü Kıyıköy kuzeyine kadar geniş bir alüvyal taban içerisinde menderesler çizerek akar. Tıpkı Kazandere gibi, arazimiz içerisinde bir senklinal eksenine yerleşmiş olan

Pabuçdere, yağışla beslenmekte olup yaz döneminde debisi düşmekte buna karşılık kış ve ilkbahar aylarında debisinde yükselme gözlenmektedir. Pabuçdere, 53 km uzunluğa ve 192 km² yağış alanına sahiptir (Güler, 1990).

Karadeniz'in, Kırklareli bölümü, küçük koylar ve bunları birbirinden ayıran burunlardan oluşan girintili çıkıntılı bir yapıdadır. Rezve Deresi'nin denize döküldüğü noktadan güneye doğru uzanan kıyı, Limanköy yöresinde batıya döner ve bir doğal liman oluşturur. Kıyıları genellikle kayalıktır. Vadi ağızlarında ve koylarda yer yer hayli dik olan bu kayaların yerini kumullar almaktadır. Limanköy'den sonra kıyı, İğneada çöküntü havzasına girmekte ve diklik azalarak güneye uzanmaktadır. Yükseltisi, deniz düzeyine hayli yaklaşan kıyıda, yer yer bataklık ve geniş kumluk alanlar vardır. Ancak, Sakpınar Gölü'nden sonra dik kıyıları yeniden başlar. Kıyıköy, Kastros ve Çilingöz koylarında dik kıyıların yerini geniş kumullar almaktadır, Kırklareli kıyıları şiddetli rüzgarlara açıktır. Kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneydoğu rüzgarları egemendir. İğneada, Panayır İskelesi, Midye, Kastro ve Çilingöz koyları rüzgarlara açıktır. Şiddetli rüzgarlarla koyları sınırlayan burunlardan kopan maddeler koylara dolmuş yer yer sabit kumullar oluşmuştur. Kırklareli'nin, Karadeniz kıyısında çok sayıda lagün gölü ve zengin kumullar vardır. Ama, yaz döneminin kısırlığı ve altyapı yetersizliği nedeniyle bunlar turistik kullanıma açılmamıştır. Belirli ölçüde altyapı getirilen İğneada, Kıyıköy ve Kastro plajları ise iç turizme yönelik kullanılmaktadır (Yurt Ansiklopedisi,1983).

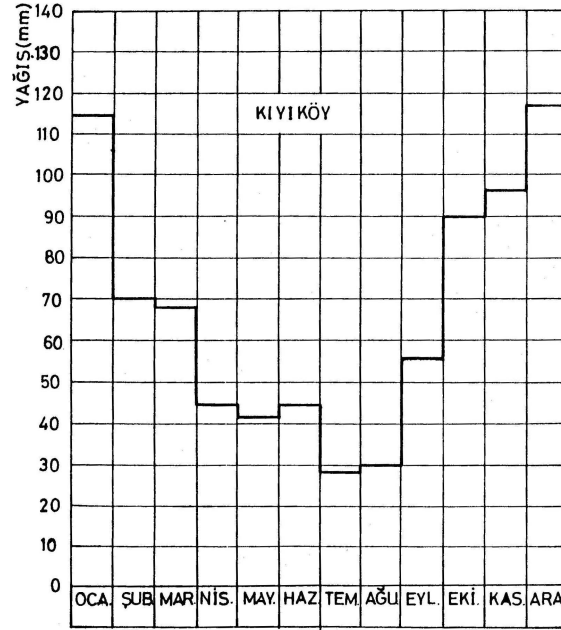
Kıyıköy sahilleri, denize dik falezlerle iner, kıyıları kuzey ve kuzeydoğu rüzgarlarına açık bulunduğu için bu rüzgarların oluşturduğu şiddetli dalgaların mücadelelerine sahne olur ve sarp kayalıkların uzandığı bu sahiller deniz ile kara arasındaki ulaşımı zor durumda bırakır, dar bir sahil platformu bu dik kıyıları boyunca uzanmaktadır. Pabuçdere ağzında bir kıyı kordonu görülmekte, Serves burnunun güneyinde kalan kısım kuzey rüzgarlarına karşın korunaklıdır. Akıntısı med ve cezir hissedilmeyecek derecede az olan bu sular, kıyı kordonunun gerisinde Pabuçdere'nin suları küçük bir lagün meydana getirir, nehrin suları kabarık olduğu sırada denizin sularıyla derenin suları doğrudan doğruya irtibata geçer, suların az olduğu kurak mevsimlerde derenin ağzında bir set teşekkül eder (Kocaaslan, 2000).

3.3.2 Kıyıköy'ün İklim Şartları

Kıyıköy tipik bir Karadeniz iklimi sergiler. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlıdır. Çoğunlukla kuzeydoğu yönünden esen poyraz ve kuzeyden esen yıldız rüzgarları hakimdir. Bu rüzgarlar Karadeniz'den aldıkları nemi batıdaki yamaçlara bırakarak burada münbit ormanların oluşmasını sağlarlar (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

Kıyıköy’de en fazla yağışın Aralık ayında, en az yağışın ise Temmuz ayında düştüğü görülmektedir (Bozkurt, 1995).

Yağışların ve iklimin mimariye etkisi, yapım sistemi ve malzemenin belirlenmesinde, rüzgarların etkisi ise giriş cephelerinin yönlendirilmesinde olmuştur.

Şekil 3.6 (Istranca Dereleri master planından alınan aylık ve yıllık yağış değerlerine göre çizilmiştir.) (Bozkurt, 1995).

3.3.3 Kıyıköy’ün Bitki Örtüsü

Kıyıköy iklimden ötede arazi şekillerine bağlı bir çeşitlenme göstermektedir. Yerleşmenin çevresindeki bitki örtüsü doğal bitki örtüsü ve ekili bitki örtüsü olarak sınıflanabilir. Doğal bitki örtüsü beldeyi neredeyse batıdan çepeçevre kuşatan orman yamaçlardaki orman alanları, fundalık ve çalılıklardır. Ormanlar özellikle meşe ağaçlarından (%90) oluşmaktadırlar, ayrıca gürgen ve kayın da yaygındır (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

Bölgede ağaç oranının fazla olması geleneksel yapıların mimari yönden yapım sistemini belirlemiştir.

3.3.4 Kıyıköy’ün Jeolojik Yapısı

Kıyıköy’de 3. ve 4. zaman birimlerinin yüzeylendiği izlenmektedir. 3. zamana ait formasyonlar özellikle merkez yerleşmede ve güneybatıya uzanan eğimli yamaçlarda

yoğundur. Sahilde harita sınırlarının dışında konglomeralar, hafif eğimli alanlarda ise kumtaşı ve marnlar vardır, kuzeydeki eğimli yamaçlarda ise marn-kil-kum ara tabakalı kireç taşları vardır. 4. zamana ait formasyonlar ise dere, deniz ve sel çökellerinden oluşan bölgenin en genç birimleridir ve düzlükleri kaplar. Kıyıköy ve çevresinde yeni yerleşmeler için en uygun alanlar kireçtaşlarının yüzeylendiği hafif eğimli alanlardır (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

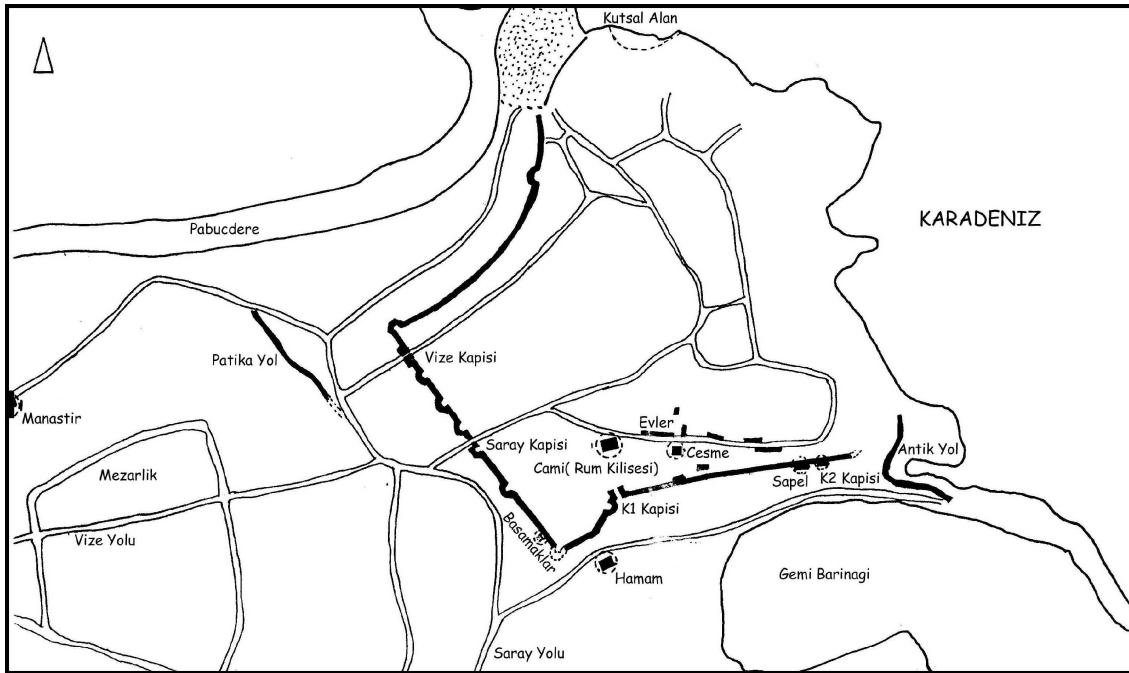
Jeolojik yapının mimariye etkisi, çevrede bulunan taş malzemenin yapılarda kullanılması şeklinde olmuştur.

3.4 Kıyıköy Beldesi'nin Mevcut Tarihsel Varlıkları

Kıyıköy'de yerleşmenin tarihsel gelişimi çizgisinde, günümüze kadar ayakta kalmış tarihsel nitelikte mimarlık örnekleri vardır. Bu mimarlık yapıtlarını Kültürel-Tarihsel-Arkeolojik Eserler ve Sivil Mimarlık Örnekleri olarak iki bölümde sınıflamak mümkündür (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

3.4.1 Kıyıköy Surları

Midye kalesi güneyde Kazandere, kuzeyde Pabuçdere arasında denize doğru uzanan bir sırt üzerine yapılmıştır. Bu sırtın doğu nihayeti çok dik meyillerle denize doğru inmektedir. Bu suretle kale bir tarafı deniz, diğer iki tarafı her iki derenin denize döküldükleri yerde teşkil ettikleri gölcükler arasında kalmaktadır. Üzerinde kalenin bulunduğu bu sırtın güney cephesi tamamiyle Kazandere'nin teşkil ettiği gölle kuşatılmış değildir. Fakat sırt bu cephede dik meyillerle göle ve gölün batısındaki düz araziye inmektedir. Kalenin batı cephesi ise nispeten düz bir arazi üzerine yapılmıştır. Buradan kolaylıkla kaleye yaklaşmak mümkündür.

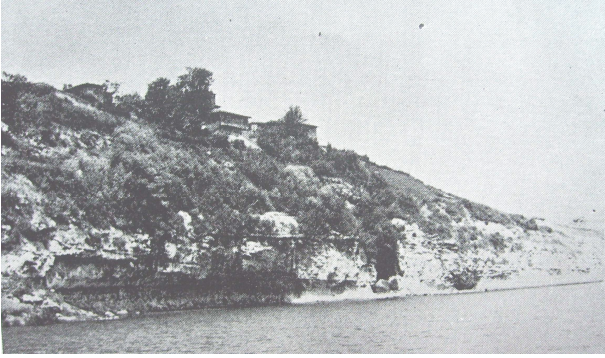

Şekil 3.7 Kıyıköy ve Çevresindeki Eserler

Arazinin vaziyeti göz önüne alınarak yapılmış olan kale, kuzey kısmı (Resim 3.19) Pabuçdere'ye inen meylin başladığı yerde, güney kısmı (Resim 3.4) ise Kazandere'ye inen dik meyillerin başlangıcında, batı cephesi ise diğer yönlerle nispeten daha düz araziye yapılmıştır. Çünkü hemen bütün bu cephe üzerindeki arazi, çok dik vaziyette, bazı yerlerde

90° lik açı ile denize doğru inmekte olduğundan bu kısımdan saldırılması çok güçtür. Her zaman fırtınalı olan Karadeniz'in bu vaziyeti dolayısıyla buradaki cephenin yapımına gerek görülmemiştir*.

Midye Kalesi'nin bulunduğu tepenin en doğu kısmından başlayan güney cephe surları (Resim 3.2) Kazandere'nin oluşturduğu gölün kenarına paralel olarak bu gölün nihayetine kadar devam eder. Sonra yine batıya doğru uzanarak Bl köşe burcunda son bulur. Surlar bu cephede dik meyilli ve göle inen sırtların en üst kısımlarında yapılmıştır (Dirimtekin, 1963).

Resim 3.2 Güney Surları, Dirimtekin, 1963

Resim 3.3 Güney Cephesi Surları

Bugün bu cephede surların üzerlerine evler inşa edilmiştir.

Resim 3.4 Güney Surları

Resim 3.5 Güney Surları

Surların doğu kısımları bugün hemen hemen zemin seviyesine kadar tahrip edilmişlerdir.

* Silivri-Selymbria Bizans Kalesinin güney cephesi de sursuzdur, buralarda arazi tamamıyla dikey vaziyette denize doğru inmektedir. Bkz. F.Dirimtekin, Fortresse Byzantin de Selymbria-Congres des etudes byzantins, İstanbul, 1955

Diğer bazı yerlerde 1m kadar yüksekliğe ulaşan kısımlar görülebilir. Surların 25x30cm büyüklüğünde kaplama taşlarla ve dolma duvar (Gussmauer) tarzında yapılmış oldukları görülür. Dolma duvar Bizans harcının içine küçük taşlar koyularak yapılmıştır. Bu kısımdaki surların genişliği 2.20m'dir. Surun batı tarafında, gölün batı kısmında 30m uzunluğundaki bir sur parçası dikkati çekmektedir. Burada üst kısımda mevcut eski surların altında 150x90cm büyüklüğünde sarımsak taşlardan yapılmış bir kısım mevcuttur ve bunun yanında vaktiyle bir kapının mevcut olması da mümkündür. Burada zeminden 2,5m kadar yükseklikteki eski sur kısmının varlığı kaleye yapılan bir taarruz sonucu bu sur kısmının tahrip edilmiş olması sebebiyle yeniden yapılmış olduğu hissini vermektedir. Çünkü bu surlar bütün cephelerde görülen sur kısımlarından tamamıyla başka bir durumdadır. Ve kullanılan harç da Orta Bizans çağında kullanılanlara benzemektedir (Dirimtekin, 1963).

Buradan sonra batıya doğru uzanan surlar zemin seviyesine kadar inerler. Ve bu şekilde devam ederler. K2 kapısı (Resim 3.7) yakınında surlar yine yükselirler ve kapının yanında yükseklikleri 5m'ye kadar çıkar. Burada surlar üzerinde orta boyda taşlarla kaplanmış kısımlar görülür (Resim 3.6).

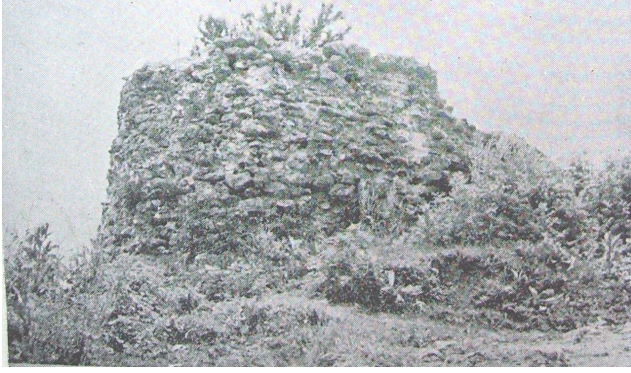
Resim 3.6 K2 Kapısı, Dirimtekin, 1963

Resim 3.7 K2 Kapısı

Bu kapının 20m kadar batısında bulunan 1 numaralı burç çok harap bir durumdadır (Resim 3.8). Burcun aşağı kısımlarında, bazı yerlerde kaplama taşları mevcut olsa da diğer kısımlarında bunlardan eser kalmamıştır. Burcun dıştan dışa çapı 9m kadarken, bugünkü yükseklik 6m'ye kadar yaklaşmaktadır. Kapı ile burç arasındaki surlar 4m kadar yüksekliktedir. Bu burçtan sonra surlar 4 ile 6m kadar yüksekliklerini koruyarak bugün yok olmuş olan 2 numaralı köşe burcuna kadar uzanırlar. Bu kısımdaki surların zemindeki arazi, dik meyillerle aşağıya indiklerinden kaplama taşları alınamamış ve bunlar kısmen orijinal

vaziyetlerini koruyabilmişlerdir.

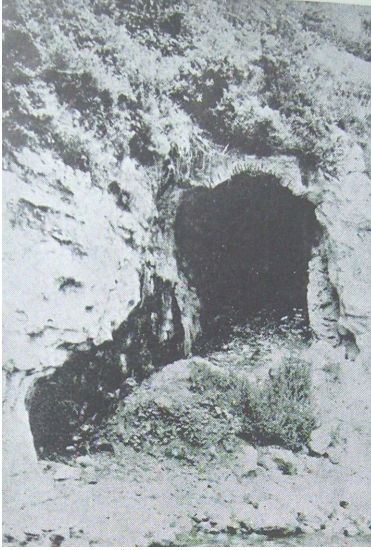

Resim 3.8 1 No'lu Burç, Dirimtekin, 1963

Resim 3.9 1 No'lu Burç

Kalenin güney surlarının doğu kısmının yakındaki K1 gizli kapısı (Resim 3.10), surların altından kayalar oyularak yapılmış olup, gölün kenarına kadar inen gizli merdivenin yanındadır. Dere kenarından biraz geride açılmış olan bu kapının vaktiyle uzaktan görülmeyecek şekilde gizlenmiş olması mümkündür. Bizans İmparatorluğu devrinde, denize hakim olan donanmasına mensup ufak gemilerin göle girmesi ve buradan kaleye de yardım etmiş olması mümkündür (Dirimtekin, 1963).

Resim 3.10 K1 Gizli Kapısı

Dirimtekin, 1963

Resim 3.11 K1 Gizli Kapısı

Dirimtekin; “Mevcut bir efsaneye göre, bir savaş esnasında kapıyı bilen bir şahsın ihaneti yüzünden bu kapı düşman tarafından keşfedilmiş” olduğunu anlatır.

Dirimtekin; “Kaleden bu kapıya 180 ayak merdivenle inilmekteydi*” der. Şimdi merdivenin yukarı kısımları harap bir vaziyettedir. Kale susuzluğa düştüğü zaman tatlı dere suyundan faydalanmak ve gerektiğinde kaleden dışarıya haber salmak amacıyla kullanılmış olmalıdır**.

1963’te dere kenarındaki kapıdan girilerek yukarı çıkıldığı zaman merdivenler oldukça iyi bir vaziyetteyken, bugün burası harap olmuş ve girilemez bir hal almıştır. Sahilde kayalar oyularak meydana getirilen bu kapının kemeri tuğla ile örülmüştür.

Batı cephesindeki surlar (Resim 3.13) kalenin kara cephesini ve taarruza en uygun olan surları teşkil ettiği için fazla önem verilmiş, büyük burçlarla kuvvetlendirilmiş ve Dirimtekin’in belirttiği üzere surun önüne bir hendek yapılmıştır. 2 numaralı köşe burcundan sonra surlar zemin seviyesinden bir iki metre yükseklikte olarak 3 numaralı burca kadar devam eder. Surların alt kısımları büyük taş bloklarından yapılmıştır. Kullanılan taşlar mavimsi kalker taşlardır. Bu set hattı 3 numaralı kapı burcunda son bulur, uzunluğu 20m’dir.

3 numaralı burcun büyüklüğü 6.95x14 - 10x8m’dir. Burcun ön tarafı dolmuş olduğundan ancak yandan bakıldığı zaman yükseklik hakkında doğru bir bilgi edinilebilir. Zemin seviyesinde olan kısımlarda 43x27cm büyüklüğünde blok taşlar kullanılmıştır. Fakat burcun batı cephesi de kuzey kısmındaki bütün kaplama taşları alınmış ve gerisindeki tuğla inşaat meydana çıkmıştır. Tuğla inşaatı 34x34x4cm büyüklüğünde tuğlalar ve 7cm kalınlığındaki harç kullanılmıştır. Harç beyaz kireç harcıdır ve içine orta büyüklükte tuğla kırıntıları karıştırılmıştır (Dirimtekin, 1963).

Bu burçtan sonra Saray kapısına (Resim 3.12, 3.13) kadar olan surlar 7.50m uzunluğundadır, bunların da kaplama taşları alınmıştır. Saray kapısı oldukça iyi muhafaza edilmiş vaziyettedir. 1963 yılı ölçülerine göre; “İç genişliği 2.95m’dir. Kapı bugünkü zemin seviyesinden 3.20m yüksekliğe kadar 55x36 ve 65x70cm büyüklüğünde taşlardan yapılmıştır. Bu yükseklikten sonra kapı kemeri tuğladan örülmüştür. Kapı tesisinin genişliği 4.50m’dir ve her yerde görülen Bizans kapıları şeklindedir.”

* F. Dirimtekin, 1963; Ölçü F. Dirimtekin’e aittir, bugün buraya inilememektedir.

** Bu tür kapılar birçok eski kalede vardır (A. Gabriel: Voyage Archeologique dans la Turquie orientale, s. 60). Hısnı Keyfe kalesinde İbni Şaddat denilen sur kısımlarından Dicle nehri kenarına kadar inen toprak altında yapılmış gizli yollar vardır. Bunların içleri katırların serbestçe geçebileceği kadar geniştir. Amasya kalesinde nehre kadar inen böyle gizli bir yol olduğunu biliyoruz. Bkz. F. Dirimtekin, 1963.

Resim 3.12 Saray Kapısı, Dirimtekin, 1963

Resim 3.13 Batı Surları, Saray Kapısı

Saray kapısından sonra 5.50m uzunluğunda bir sed hattı vardır, bu surların zemin seviyesinde 54x58 veya 37x34cm büyüklüğünde taşlardan yapılmış iki taş sırası eski kaplamadan kalan kısımlardır. Bunların üzerlerinde, zamanın ve insan elinin tahrip ettiği tuğla inşaat görülür. Kullanılan tuğla ve harç burçlarınkinin aynıdır.

Bu surdan sonra kapı tesisinin ikinci burcu olan ve Dirimtekin'in ölçüleriyle; 8.30x13 - 60x8.30m büyüklüğündeki 4 no'lu burca gelmektedir (Resim 3.14). Bu burcun da inşa şekli diğer burçlar ile aynıdır, burcun güney, batı ve kuzey taraflarına bakan cephelerinde üç gözetleme yeri (ok gedigi) vardır. Burç bugünkü görünüşe nazaran yuvarlaktır.

Resim 3.14 4 No'lu Burç, Dirimtekin, 1963

Resim 3.15 4 No'lu Burç

Bu surdan sonra başlayan sed hattı 27m uzunluğundadır. İnşa şekli diğer surların aynıdır. Bu sed hattından sonra 13.60x7x7.50m büyüklüğünde olan 5 no'lu burç gelmektedir. İnşa şekli diğer burçlar ile aynıdır Bu burcun da üç tarafa bakan üç ok gedigi vardır.

Bu burçtan sonra 38.50m uzunluğunda bir sed hattı ve daha sonra 7.40x3.80x7.40m büyüklüğünde ve bugün bir su deposu olarak kullanılan 6 no'lu burç ve bundan sonra 19.50m uzunluğunda bir sed hattından sonra Vize kapısı gelmektedir (Resim 3.17). Vize kapısının 1963'e ait fotoğrafında (Resim 3.16) görüldüğü üzere bütün kaplama taşları alınmıştır, çok

tahrip edilmiş olan kapı, şeklini kaybetmiş kapı kemerinin üzerindeki büyük bir kısmın tuğlaları bile alınmıştır. Kapının kuzey duvarı şu tarzda inşa edilmiştir:

Kapının hemen yanında yukarıdan aşağıya doğru 8-10 taş sırasından sonra 8 tuğla sıralı bir hatıl, sonra yine 8-10 taş sırasını takip eden 2 tuğla sıralı hatıl. Kullanılan tuğlalar 38cm uzunluğunda ve 5.50cm kalınlığındadır. Halbuki fotoğrafta görülen surun diğer kısımları tamamıyla tuğladan örülmüştür (Dirimtekin, 1963). Bugün burası tamamıyla değişmiş ve son dönemin kötü onarımı orjinallliğini kaybettirmiştir.

Resim 3.16 Vize Kapısı,
Dirimtekin,1963

Resim 3.17 Batı Surları, Vize Kapısı

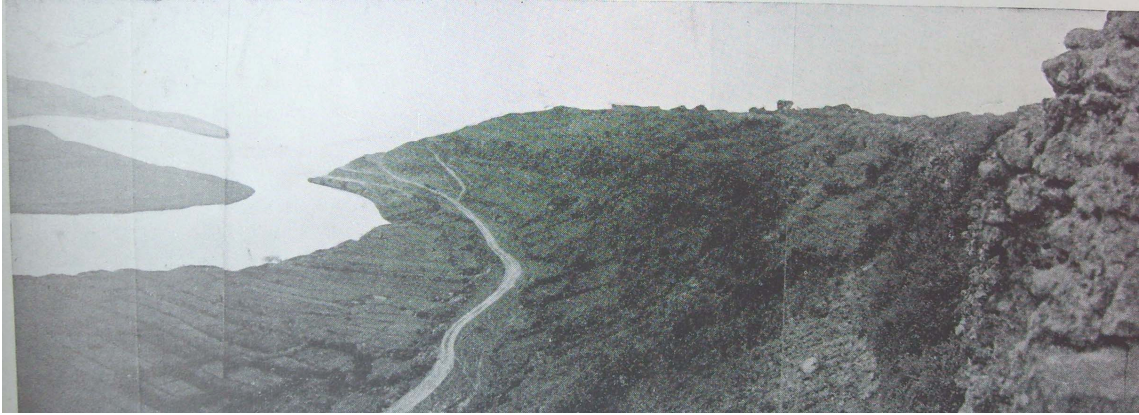
Vize kapısından sonra surlar kuzeye doğru devam eder ve arazi Pabuç Deresi'ne doğru iner. Burada 41.50m'lik bir sed hattından sonra yuvarlak bir şekilde bulunan 7 no'lu burç gelmektedir.

Bu son sed hattından diğer surlar gibi tamamıyla tuğladan yapılmış kısımları görülür, surların bazı kısımları üzerinde 27x43cm büyüklüğünde bazı kaplama taşları göze çarpar, bazı kısımlarda sonradan yapılmış olduğu anlaşılan tamirlerde 3cm kalınlığında ince tuğladan yapılmış 5 sıralı hatıllar görülür, bu tamirlerde pembe renkli bir harç kullanılmıştır. Toprak seviyesine yakın kısımlarda ise surların diğer kısımlarında olduğu gibi büyük taş bloklarından yapılmış iki taş sırası görülmektedir. Bu cephedeki surlar çok haraptır (Dirimtekin, 1963).

7 no'lu burç bir köşe burcu olduğu için itinalı bir şekilde yapılmıştır. Aşağı kısımlar nispeten ufak taşlarla örülmüştür. Bunlardan bir kısmı muhtemelen önündeki arazi meyilli olduğu için

alınamamış olduğundan burcun orijinal yuvarlak vaziyeti açıkça görülmektedir. Surun yukarı kısımları büyük taş bloklardan yapılmış, bunlar birbirlerine demir kenetlerle bağlanmıştır. Burcun çapı 10.80m'dir

Bu burçtan sonraki kuzey cephesi surları (Resim 3.18, 3.19) öncelikle içeriye doğru girintili bir şekilde uzandıklarından bu burçtan bütün kuzey cephesi surlarının önlerini görmek mümkündür. Surlar yarımada üzerindeki düz platonun meyil değiştirerek oldukça düz vaziyette dere kenarına doğru indiği yerlerde yapılmıştır. Surlar 7 no'lu burçtan itibaren 180m kadar doğuya doğru devam ettikten sonra arazinin şekline uyarak yönlerini değiştirirler ve yarımada'nın doğu nihayetine kadar devam ederler. Surların uzunluğu 415m'dir. Bugünkü kalıntılara nazaran kalınlıkları 1.10m kadardır. Yalnız surlar bir taş ocağı gibi kullanılmış ve surun bütün dış kaplama taşları alınmış olduğundan orijinal kalınlığı daha fazla olması mümkündür. Surlar, üstte plato seviyesinde ise de vadiye bakan ön cephe zeminden 2.50-3m kadar yüksekliktedir.

Resim 3.18 Kuzey Surları, Dirimtekin,1963

Resim 3.19 Kuzey Surları

Surların batı kısmında burç yoktur, doğu kısmına doğru 9 no'lu burç vardır, bu burç dörtgendir. Surlardan 5m kadar ileriye doğru çıkmaktadır. Çok harap durumdadır ve bütün kaplama taşları alınmış olduğundan orijinal vaziyetteki büyüklüğünün tespiti mümkün olmamıştır.

Bütün bu kuzey surları üzerinde bir kapı yeri görülmemiştir. Fakat surlar bugün, gerideki toprak seviyesine kadar inmiş olduğundan ve üst tabakaları çok harap bir vaziyette olduğundan, bu cephede kapı mevcut olmuş ise de bugün bir iz görülemedi.

Yunan Ansiklopedisi'nde Midye makalesini yazmış olan A.Samothrakis bu surların doğu ucunda büyük bir dörtgen burç olduğundan bahseder. Doğuda böyle büyük bir burç görülmemiştir. Eğer bundan maksat 9 no'lu burç ise, bu burç, bugünkü kalıntılara nazaran büyük sayılacak bir burç değildir (Dirimtekin, 1963).

Surun batı cephesi önünde vaktiyle mevcut olan hendek* bugün dolmuştur ve bahçe halinde kullanılmaktadır. Vaktiyle bu hendeğin kalıntıları 3. burçtan 6. burç önü yakınına kadar uzanmaktaydı. Anlaşıldığına göre yaklaşılması ve taarruzu en kolay olan bu cephenin takviyesi amacıyla önüne bir hendek yapılmıştır. Bu hendeğin genişliği 13m idi. Bugün bir bostan olarak kullanılmakta olan hendeğin derinliği en çok 3m kadar ise de dolmuş olduğundan hakiki derinliği hakkında tam bir bilgi alınamamıştır. Hendek burçların biraz ilerisinde başladığına nazaran önünde vaktiyle bir hendek müdafaa suru olması lazım gelmektedir, fakat bugün bundan bir iz kalmamıştır. Hendeğin astar ve astar mukabil duvarları mevcuttur. Bunların yapı şekli tamamıyla surlara benzemekte olduğuna göre, aynı zamanda yapılmış olmalıdır (Dirimtekin, 1963).

Pek çok kaynakta* Kıyıköy Surlarının Bizans İmparatoru Iustinianus döneminde inşa edilmiş olduğu belirtilmektedir. Fakat Murat Kocaaslan'ın hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde** surların inşa tarihinden şu şekilde bahsedilmektedir:

“Midye kalesi olasılıkla Bizans dönemine ait olmalıdır***, çünkü eski Midye (Salmydessos)

* F.Dirimtekin, 1963: 1913'de Midye'yi görmüş olan Schâffer bu hendeklerin o zaman da dolmuş olduğunu yazar; Schâffer, 1903.

* Karaçam, 1995; Efsaneden Gerçeğe Kırklareli, Kırklareli 1967 İl Yıllığı,

** KOCAASLAN, Murat, “Trakya, Kıyıköy Monografyası”, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2000.

*** Schaffer, 1903: 66; S. Eyice, 1969: 339; B. Umar, (Tarihsiz): 20; Y. Ötüken-Ousterhout, 1989: 120-149, Levha: XXXIV, a.

bugünkü yerinde değildi ve muhtemel ki eski Midye (Salmydessos) bugünkü yerleşime yakın bir yerde kurulmuştu *, deniz buraları harap edince -belki başka bir nedenle- halk buradan ayrıldı ve bugünkü yerine geldi, bunun ne zaman olduğunu bilemiyoruz, fakat Roma-Bizans geçiş dönemine yakın olması gerekir, belki, Roma'nın son dönemi ile Bizans'ın ilk yılları 4.yy ile 5.yy arası, surların büyük kısmı tuğla olup 6.yy'ı da vermektedir. Doğu veya ana kapıda üç yapım safhası belirgindir **: en erken safha geniş taşlardan oluşmuş bir kemer ve değişik taş tuğla dizisiyle oluşan duvardır, bu belki 5.yy'dır, bu büyük duvar yapı tekniğini belirleyen tuğla bir kaplama ile desteklenmiş daha sonraki tarihte kapı küçültülmüş, küçük taş konstrüksiyon ile tuğla kemeri desteklenmiştir, ayrıca burada dolgu içinde tuğlalar da göze çarpar ve burada kullanılan tuğlalar da bize surların Bizans dönemine ait olduğunu kanıtlar gibidir. Bilindiği üzere sur ve kale yapımı zor ve pahalı bir iştir, ve bundandır ki uygarlıklar bir önceki uygarlığın kalelerini onararak kullanmışlardır, Midye için bunun olduğunu söyleyemeyiz, her ne kadar B. Umar surları Iustinianus dönemine -6.yy'a- tarihlerse de, kanaatimizce daha erken tarihlerde surların inşa edilmiş olması gerekmektedir, tabii ki surlar çeşitli dönemlerde -9. ve 10.yy'da, Latinler döneminde- onarım görmüştür. Latin işgalinden sonra Midye Cenevizliler tarafından işgal edilince limana girişteki kuleler yapılmış, kalenin bazı bölümleri de elden geçmiştir ve kuleler artık ayakta değildir. Tuğla işçilik Cenevizliler ile ilintili değildir, harç dolgulu tuğla tekniği Palaiologos İstanbul'unda ve Trakya'sında olduğu gibi Laskarislerinin Küçük Asya'sındaki örneklerine de benzer, bu nedenle son yapım safhası 13. ve 14.yy tarihi vermektedir.”

Ayrıca Bilge Umar'da “Her ne kadar Kırklareli 1967 İl Yıllığı tüm surların Iustinianus döneminde yapıldığını söylüyorsa da, kuzeybatı köşede görülen yuvarlak burç kalıntısı, ilk çağ yapıtı izlenimini vermektedir” der (Umar, tarihsiz).

* J.P.Stronk, 1987: 66-67; S. Eyice-N.Thierry, 1970: 73; Schâffer, 1903: 63-66.

** Schâffer, 1903:65; Y. Ötüken-Ousterhout, 1989: 143, Levha: XXXIV, a; Y. Ötüken, 1990: 396.

3.4.2 Aya Nikola Manastırı

Midye'nin Saray kapısından çıkılarak Pabuç Deresi'ne inilen yol takip edilirse 600-700m batıda ve vadinin güney yamaçlarının dik meyillerle aşağı indiği kısmın üzerinde, insan eli ile yapılmış hücreler ve tuğla inşaat görülür. Burası Aya Nikola Kilisesi'dir (Resim 3.20). Kayalar oyularak zemin katında kilise, daha aşağıda ise ayazma, daha üstte keşişlere ait hücreler görülür (Dirimtekin,1963).

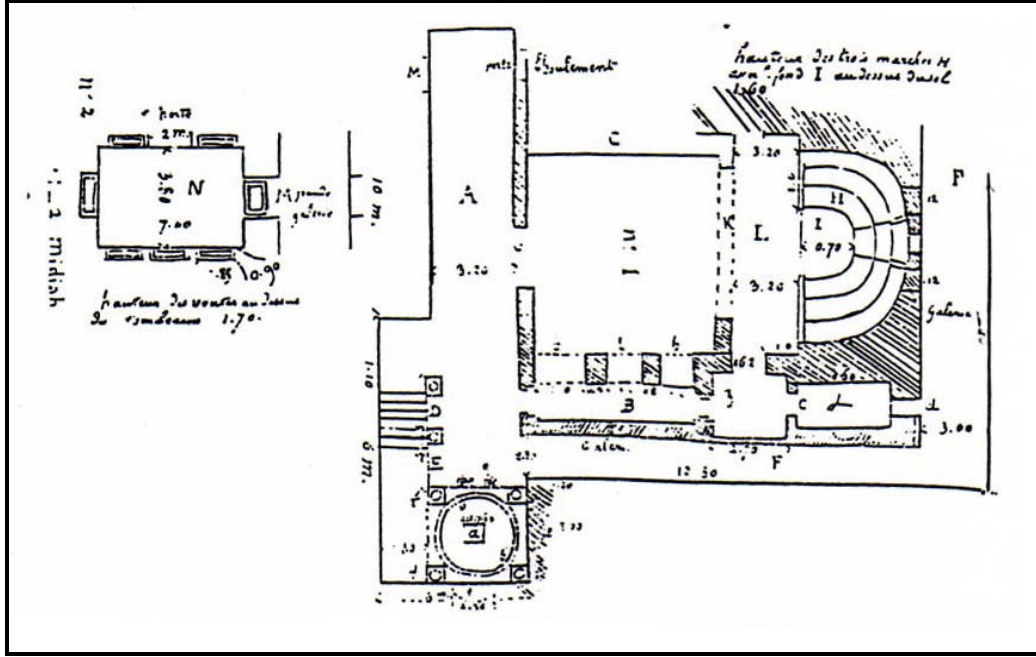

Resim 3.20 Aya Nikola Manastırı Genel Görünümü

Kilisenin inşa tarihi hakkında hiçbir kayıt mevcut değildir. Bugüne kadar gelen söylentilere göre kilise hristiyanlar aleyhine zulümler yapıldığı devirde yapılmıştır. Fakat mevcut kitabelerdeki harfler VI. yy'dan daha eski görülmemektedir (Dirimtekin,1963).

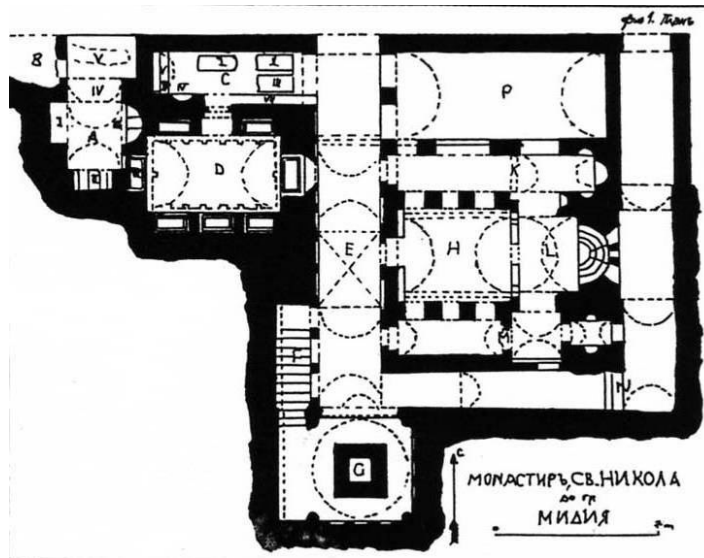
Ünlü gezgin Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Midye'de üç kiliseden bahsetmektedir, her ne kadar bu kiliseler hakkında bilgi vermese de, kiliselerden birinin bugünkü mağara manastırı kilisesi olması muhtemeldir. 1846'da burayı Fransız Seyyahı Xavier Hommaire de Hell'in (1812-1848) ziyaret ettiğini ve onunla Karadeniz'in güneybatı sahilinde uzun bir yolculuğa girişen yol arkadaşı ressam Jules Laurens (1825-1901) tarafından resimlendiğini biliyoruz *. Daha sonra eşinin yayınlattığı yolculuk hikayelerinde, topluluğun bir tasviri görülebilir, eserde kitabenin kopyası ve ölçülerine uygun bir eskiz (Şekil 3.8) bulunmaktadır.

* X. Hommaier de Hell, 1854-1860: (4 cilt ve bir atlas, Mağara manastır ve ayazmadan Cilt 1, I. S.146-149'da bahsedilir. IV. Cildin sonundaki krokilerin arasında buradan bir kitabe ile kışl. IV. s. 321 (levha: I) mağaranın planı vardır (levha: XIII).

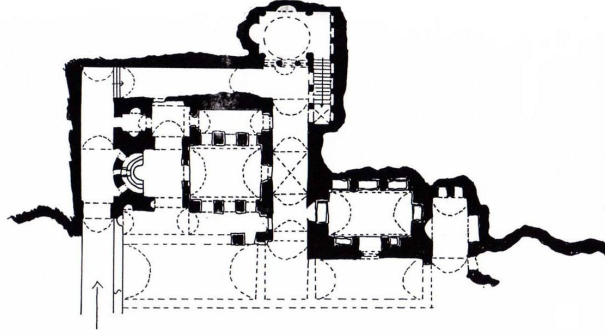
Şekil 3.8 H. de Hell tarafından 1846'da çizilen Mağara Manastırı Planı Krokisi, S. Eyice, 1969.

1912'de Balkan Savaşı sırasında, Trakya'nın Bulgar ordusu tarafından işgalinde, Arkeolog K. Skorpil bu manastırı incelemiş, manastırın bir planını hazırlamış (Şekil 3.9), birkaç belge ve plastik parçanın da fotoğrafını çekmiştir. Fakat onun tasvirlerinin hiçbirisi eserin görünümüne uygun değildir. 1900'lerde burayı gezen Coğrafyacı F. Schaffer, Kıyıköy mağara manastırı hakkında bilgi verir (Kocaaslan, 2000).

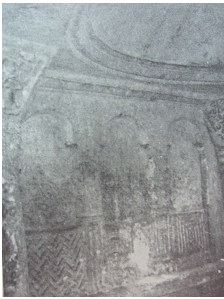
Şekil 3.9 Midye (Kıyıköy) Mağara Manastırı Planı, K. Skorpil, 1912-1913.

1951’de Z. Akalın tarafından yapılan çalışmada, mağara manastırından çok kısa olarak bahsedilmektedir, 1961 yazında Doğu Trakya’da bir tetkik gezisi yapan Semavi Eyice, Kıyıköy’e de uğramış ve bu mağara manastırını incelemiştir, eserinde; H. de Hell’in çizdiği krokiye ve Skorpil tarafından çizilen plana yer vermiştir, ayrıca kendi çizdikleri krokiye de yayınlamıştır (Şekil 3.10). N. Therry-S. Eyice ile birlikte yayımladıkları makalede manastırı geniş bir şekilde incelemiştirlerdir (Kocaaslan, 2000). Feridun Dirimtekin 1963 tarihli çalışmasında Midye Kale ve manastırını tanıtmış, eserde Skorpil’den aldığı planı kullanmıştır.

Şekil 3.10 Midye (Kıyıköy) Mağara Manastırı Planı, S. Eyice, 1969.

Bugün kilise harap vaziyettedir. Anlaşıldığına nazaran kilisenin cephesine tuğladan yapılmış bir kısım ilave edilmiştir, fakat bunlar kısmen çökmüş olduğundan daha geride bulunan parçalar meydana çıkmıştır. Kilisenin batısında bulunan girişi Nartekse açılmaktadır (Dirimtekin, 1963). Narteks 13.70x3m büyüklüğündedir. Güneyde alt katla alakalı yarım daire şeklinde apsidal bir kısımla sonlanır. Bu yarım daire şeklinde olan kısmın iki tarafında bitki süslemeli başlıklara sahip sütunlar vardır. Bu apsidal kısmı nartekse bağlayan duvar üzerinde üç kör niş (Resim 3.21) ve bunların altında narteksin süpürgelikleri üzerinde de görülen şekilde motiflere sahip süslemeler vardır.

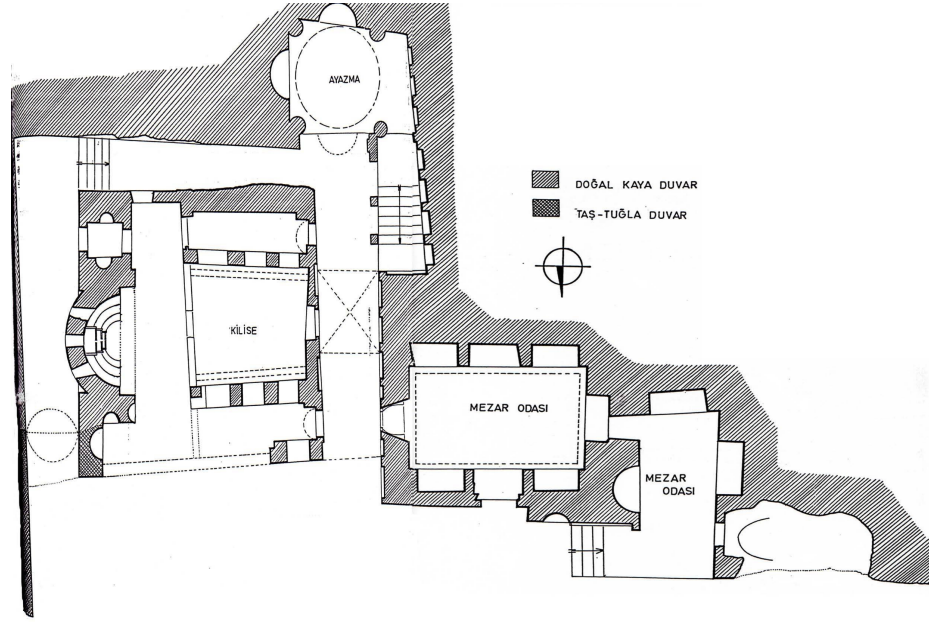
Resim 3.21 Üç Kör Niş

Resim 3.22 Kör Niş

Resim 3.23 Narteks Tavanı

Şekil 3.11 Midye (Kıyıköy) Mağara Manastırı Planı, Orhan Saraç tarafından çizilmiştir, M. Kocaaslan, 2000

Bütün kilisenin her tarafı narteksin duvarları da kayalar oyularak meydana getirilmiştir. Altta zeminden itibaren süpürgelikler ve bunların üzerinde kapalı pencere şeklinde kör nişler (Resim 3.22) vardır. Kiliseye açılan kapıda aynı tarzda yapılmıştır. Narteksin doğu duvarları üzerinde iki, batı duvarları üzerinde altı kemer mevcuttur.

Asıl kilise narteksin doğu tarafındadır. Buraya K1 kapısı ile girilmektedir. Kilise 3 nefli ve 3 apsislidir. Orta nef 9.50x4m yan nefler ise 2.20m genişliğindedir.

Asıl nef, doğuda bir apsisle nihayetlenmektedir (Resim 3.24). Apsisin bir synthronon'u ve bunun üzerinde bir conque'u vardır. Bunun üzerinde biri ortada yuvarlak ve ikisi yan taraflarda daha büyük Bizans stilinde iki pencere vardır. Bu pencerelerden hepsi doğu girişine açılmaktadır.

Pencerelerin arasında yazılar mevcut olduğu gibi, bunların üzerinde ve yarım kürelerin en alt kısmında kuzeyden başlayarak şerit halinde güneye doğru giden ve "ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΙΟΥ" yazısıyla başlayan bir kitabe vardır. Bunun, kuzeyde olan kısımları kırmızı harflerle yazılmıştır. Güneye doğru gittikçe kitabe, daha güç okunur bir şekilde olmaktadır.

Bu kitabenin üstünde çiçek motiflerine sahip ikinci bir kat mevcuttur. Conque' un ortasında bir daire içinde büyük bir çatal kollu bir haç mevcuttur.

Asıl apsisin kuzeyinde ve bu yöndeki nefin sonunda bir apsis vardır. Güney nefi bir pencereyle başlar ve orta kısımda kuzey ve güneye doğru birer niş olan bir dikdörtgen şeklini alır ve sonra doğu girişine açılan bir pencereyle sonlanır. Bu apsisin ortasında bulunan dörtgenin büyüklüğü 1.35x2.00m'dir.

Resim 3.24 Aya Nikola Manastırı, Apsis

Orta ve yan nefler: Bu kısımdan dörtgen kolonlarla ayrılmaktadır. Bu kolonlardan ikisi kilisenin doğu ve batı duvarlarına yapışık vaziyettedir. Kuzey nefin kuzey duvarları yıkılmış olduğundan bugün mevcut değildir. Bu kısımlar muhtemelen ya bir yer depremiyle yıkılmış kayadan duvarlar veya kilisenin, bu cephesinde diğer kısımlarda görüldüğü gibi tuğla inşaattı.

Asıl apsisdeki yazılardan başka kilise giriş kapısının iç tarafındaki yan duvarlar üzerindeki, salipler ve kitabeler mevcuttur. Bunlardan biri şu şekilde okunabilmiştir:

LY	QA
LH	KAERO
ICNC	

Narteks girişinin batısındaki mekan: Bir pencere ile nartekse bağlıdır. Bu pencere 4.50x6m büyüklüğünde bir dikdörtgendir. Batı duvarları üzerinde büyük bir apsis, kuzey ve güney duvarları üzerinde 5 niş mevcuttur. Kuzey duvarları üzerinde mevcut iki nişin ortasında mezar odası ile bağlantı temin eden bir kapı vardır.

Mezar odası: 4x2m büyüklüğünde idi. Burada üç mezar bulunması mümkündür (Resim 3.25).

Resim 3.25 Aya Nikola Manastırı, Mezar Odası

Bütün kilisede kayalar oyularak süslemeler görülür, bu süslemeler daha çok narteksde, ayazmanın apsisinde, kilisenin apsisinde görülmektedir. Süpürgeliklerde geometrik süslemeler vardır, diğerleri fotoğraflarda görülmektedir. Bunlar 6-8.yy'larda Bizans'ta kullanılan süslemelere benzemektedirler. Vaktiyle kilisede bir kaya üzerine yapılmış Aya Nikola büstü vardı, bu mucize yaratan ve terleyen bir heykeldi. Bugün mevcut değildir.

Narteksin sonlarında kuzeyden doğuya inen tarzda yapılmış bir merdivenle ayazmaya (Resim 3.26) iniliyordu. Ayazma da kilise gibi kayalar oyularak yapılmıştı. Ayazmanın suyu daima aynı seviyede kalıyor, rivayete nazaran bu su binadan İstanbul'da Balıklı'daki Pigi Ayazması'na kadar gidiyordu. Mübadeleden önce bir zamanlarda su almanın tehlikeli olduğu ileri sürülerek kimsenin ayazmadan kendi başına su almasına izin verilmiyordu. Yalnız Metropolit özel günlerde buraya gelerek bu suyu halka dağıtıyordu.

Resim 3.26 Ayazma

Kilisenin doğusunda ikinci bir giriş mevcuttur (Resim 3.27, 3.28). Bu giriş kilisenin apsisinin gerisinden geçerek güneye dönüyor ve ayazmanın doğusunun sonlarında narteksde birleşiyordu. Bu girişin kuzey başlangıcı tuğladan yapılmıştı.

Resim 3.27 Aya Nikola Manastırı,
Doğu Girişi, Dirimtekin,1963.

Resim 3.28 Aya Nikola Manastırı,
Doğu Girişi

Resim 3.29 Aya Nikola Manastırı Kilise

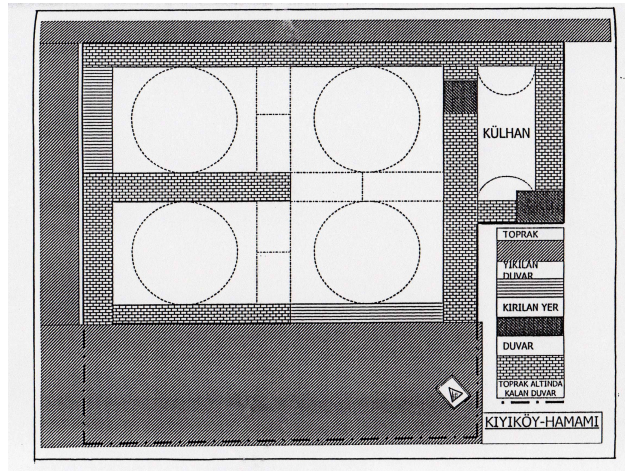
Kilisenin üst tarafında kayalar oyularak meydana getirilmiş kademe halinde hücreler vardır. Kilisenin 40m kadar kuzeyinde, kilisenin çevre duvarı olması mümkün olan bir duvar kalıntısı görülmektedir (Dirimtekin,1963).

Th. Lakidis, yaptığı çalışmanın* eski anıtlar kısmında, özellikle Kıyıköy’de bu manastırdan başka birçok kilisenin de olduğunu belirtir, fakat bu kiliseler günümüze ulaşamamıştır.

* Lakidis, 1899.

3.4.3 Hamam

Osmanlılar'dan kalmış olan hamamın (Resim 3.30) yapım tarihi bilinmemektedir. Kazandere Koyu yönünde batı giriş kapısı ile burç arasında sur altında kalmaktadır, tümüyle ot ve çalı ormanı içinde kalan yapı büyük ihtimalle denizcilere hizmet etmek için yaptırılmıştır. Kare planlı dört kubbeli bir yapıya sahiptir (Şekil 3.12). Dört kubbeli mekan sivri kemerlerle birbirine geçişlidir. Zemin yakın noktada küçük taşıyıcı kör kemerler bulunmaktadır. 5x20 cm ebatlarında kırmızı tuğla ve hımısı harçtan dolgu sistemi ile yapılan duvar örgüsüne sahiptir. Kemerlerin içleri daha sonradan kesme ve moloz taş ile örülmüştür. Hamamın doğusundaki odadan küllhaneye geçiş vardır (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

Şekil 3.12 Kıyıköy Hamamının Tahmini Plan Çalışması, M. Kocaaslan, 2000.

Bugün ise kubbeleri pandantiflere kadar yıkılmış, dış duvarlar kısmen yıkık ve sıvası döküktür. Yapı ağaç toplulukları içinde kaybolmuştur (Resim 3.31).

Resim 3.30 Hamam

Resim 3.31 Hamam (Yoldan Görünüş)

3.4.4 Kıyıköy Merkez Cami

Kıyıköy Sur içinde 1987/2 envanter nolu cami, aslında Cumhuriyet Dönemi'ne kadar bir Rum kasabası olan Kıyıköy'de bir kilisedir.

Yapım tarihi ve dönemi belli olmayan cami (Resim 3.32), Kıyıköy merkezine çok yakın bir noktadadır. Bazilika planlı, dikdörtgen, kırma çatılıdır. Çatıda yuvarlak kemerli üç küçük pencere, altta ise enine dikdörtgen büyükçe bir pencere bulunmaktadır (Resim 3.33). Sonradan ilave edilen iki şerefeli sade bir minaresi (Resim 3.34) vardır. Uzun kenarlarında iki yuvarlak kemerli iki kare olmak üzere dört penceresi mevcuttur. Yakın zamanda onarım görmüştür (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

Resim 3.32 Rum Kilisesi (Merkez Cami)

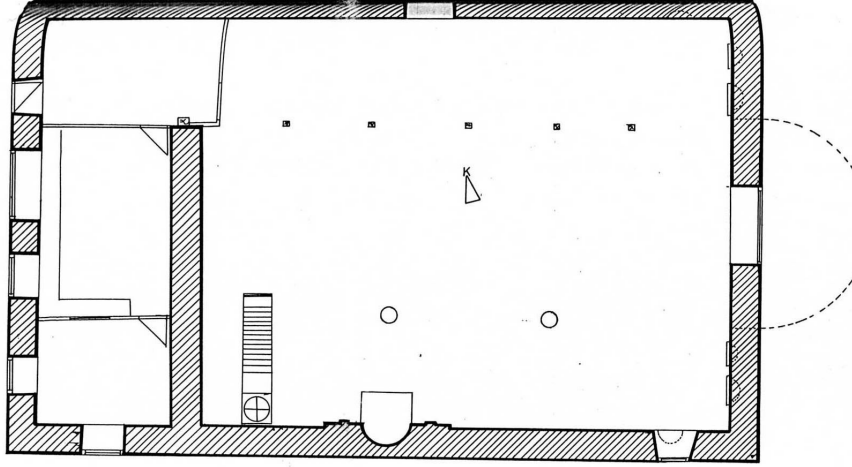

Resim 3.33 Rum Kilisesi (Merkez Cami)

Kıyıköy'ü ziyarete gelen Rum turistler, kilisenin Abdülhamit zamanında Tanzimat kararlarıyla azınlıklara verilen haklardan sonra yapıldığını belirtmişlerdir. Kilise 1930'da camiye çevrilmiş, fakat 1943'te askeriye tarafından depo olarak kullanılmış sonra tekrar camiye çevrilmiştir. Camiye çevrilmeden önce yapı içinde ikonaların yer aldığını ve daha sonra bunların hepsinin yok edildiğini o dönemi yaşayan 80 yaşındaki Hayri Akın'dan öğrenmiş bulunmaktayız (Kocaaslan, 2000).

Yapıda batıdan ve kuzeyden olmak üzere iki giriş bulunmaktadır (Şekil 3.13), batıdaki giriş dıştan 97cm içten 1.15m genişliğinde, kuzeydeki ise 1.45m genişliğe sahiptir. Batıdaki girişten yaklaşık 5.60cm x 3.50cm ölçülerinde bir mekana girilir. Bu mekandan hem camiye hem de güneyde bir girişi bulunan iki odalı bir yere geçilmektedir. Ayrıca bu ilk mekan camiye girmeden önce cami cemaatının ayakkabılarını çıkarmak için kullanılmaktadır, yine buradan minareye açılan bir kapı da bulunmaktadır, bu kapıya 6 basamakla ulaşılır. Bu ilk mekanın güneyinde yer alan iki odalı mekana 96cm bir açıklıktan girilmektedir, ilk odamız yaklaşık 6.10cm x 4.20cm ölçülerindedir ve burası ayrıca Kur'an-ı Kerim dersleri için

kullanılmaktadır, bu birinci odanın batı cephesinde iki penceresi (birinci pencere 2.10cm, ikinci pencere 1.40cm) bulunmaktadır. Bu birinci odadan yaklaşık 73cm genişlikten bir başka odaya geçilir. Burası 4.30cm x 3.59cm ölçülerinde küçük bir mekandır, odanın biri batıda - 1.20cm- diğeri güneyde -3.30cm- olmak üzere iki penceresi bulunmaktadır, bu iki oda bina cami için kullanılmaya başladığı süreçten sonra yapılmış, odalar yapılmadan önce burası açıkmiş ve cami cemaatinin abdest alması amacıyla kullanılmıştır (Kocaaslan, 2000).

Şekil 3.13 Kırıkköy Cami (Rum Kilisesi) Planı, Orhan Saraç tarafından çizilmiştir, M. Kocaaslan, 2000

Resim 3.34 Merkez Cami Minaresi

Resim 3.35 Merkez Cami

Bu mekanlardan çıkıp tekrar ilk mekana geçtiğimizde buradan caminin asıl mekanına geçmek için 1.10m bir açıklıktan geçilmektedir. Asıl mekan 17m x 13.50m ölçülerinde üç nefli bir

bazilikadır, ortadaki nef -6m-, yan neflerden - güneydeki 3.28m ile kuzeydeki 3.71m- daha geniştir. Güneyde yapı camiye çevrilince eklenen bir mihrap ve minber bulunmakta (Resim 3.35), yapının apsis kısmı sonradan bir duvarla kapatılmıştır -bugün bu iz görülür- Apsisin dış duvar izleri doğuda -dış kısımda- çok az olsa bile görülmektedir, iç mekanı ve yapıyı tamamıyla bir çatı örtmektedir. Nefler sütunlara birbirlerinden ayrılmakta, bunlar güney nef 2 sütun ve bir kare paye, kuzey nef ise 5 küçük paye şeklindedir, güneydeki nefte yer alan 2 sütunda, sütun başlığı görülür (Resim 3.37). Doğu cephesinde ortada büyük bir pencere - 2.50cm-, bunun üzerinde üç pencere daha bulunmaktadır ve bunlar küçük ebatlıdır. Yine doğu iç cephede büyük pencerenin iki yanında güneyde iki, kuzeyde iki niş yer alır, bunlar 60cm ile 90cm büyüklüğündedir, bu cephede büyük pencerenin üstünde üç pencere daha bulunmaktadır. Yapının kuzeyinde batıya doğru uzanan bir merdivenle üst kata çıkılır, burası da sonradan eklenerek kadınların namaz kılması için yapılmıştır. L şeklindeki üst kat ahşaptan inşa edilmiş, buranın da batı cephesinde üç pencere bulunmaktadır ve kuzeydeki cephede 70cm genişlikte bir küçük niş yer alır (Kocaaslan, 2000).

Yapının kuzey dış cephesinde dört büyük ve bir küçük pencere ve bir de kapı bulunur, batı cephesinde sonradan eklenen ve konut amacıyla kullanılan iki katlı bir yapı vardır, bu yapı batı cephesine bitişiktir. Yapının dış cephesi beton ile sıvanmış ve beyaza boyanmıştır, yapının batısında, bahçe içinde 1995 tarihinde yaptırılmış olan yeni bir şadırvanı bulunur (Resim 3.36), yine sonradan yapılan minare (Resim 3.34) kuzey-batı birleşim yerinde ve kuzey cepheye yapışık olarak inşa edilmiştir. Minare iki şerefeli, kaide kısmı karedir, gövde kısmı beyaz, şerefeler açık yeşil renktedir. Yapının duvar kalınlığı ortalama olarak kimi yerlerde 90cm, kimi yerlerde 1m'yi bulmaktadır (Kocaaslan, 2000).

Resim 3.36 Merkez Cami Şadırvanı

Resim 3.37 Merkez Cami Sütun Başı

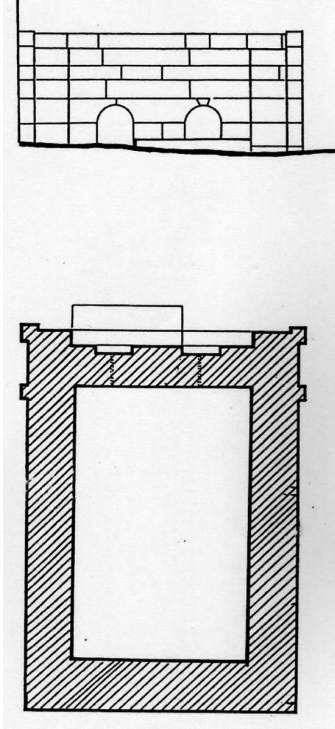
3.4.5 Çeşme

Kıyıköy, Sur içinde halk arasında Roma (veya Neron) çeşmesi olarak adlandırılan 1987/3 envanter numaralı çeşme (Resim 3.38) kesme taştan, hazneli olarak yapılmış bir meydan çeşmesidir. Hazne çatısının bir kısmı yıkılmıştır. Türk dönemi çeşmenin tarihi bilinmemektedir (Kocaaslan, 2000).

Dikdörtgen planlı (yaklaşık 5m x 3.80m), hazneli, betondan sonradan ilave edilmiş olan yalağı ve çeşme taşı vardır (Şekil 3.14). 1.70m yüksekliğindedir (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

Duvar kalınlığı ortalama 66cm'dir. Hazne kısmı su geçirmez sıva ile sıvanmış, ön cephesinde 6 sıra kesme taş bulunmaktadır, bu taşlar 21cm ile 32cm genişlikte değişmektedir, ön cephede yanlarda 20cm genişliğinde yaklaşık 6cm yükseklikte çıkıntılar yapılmıştır, bunlar aşağıdan yukarıya doğru uzanmaktadır (Kocaaslan, 2000).

Çeşme bugün kullanılmamaktadır. Sonradan çeşmeye bitişik bir bina yapılmıştır.

Resim 3.38 Çeşme

Şekil 3.14 Çeşme Plan ve Cephe, Orhan Saraç tarafından çizilmiştir, M. Kocaaslan, 2000.

3.4.6 Mezarlık Alanı

Kırklareli’nde büyük ölçüde tahrip olmuş bir kültür de “Mezar Kültürü” dür. 4500-5000 yıllık ve belkide daha fazla bir geçmişi olan Kırklareli’nde korunabilmiş Trak Mezarlarından (tümülüsler) başka bir eski mezar kültürü yoktur. Hiç kuşkusuz mezar taşları heykel değildir. Sembolik işaretlerdir. Bilim adamları mezar taşlarının ait oldukları dönemin sanat anlayışını, geleneklerini, edebiyatını, yazı sanatını, işlemecilik, süslemecilik ve yontu sanatını, giyim kuşam özelliklerini yansıttıklarını söylemektedirler.

Bir dönemin tarihini, sosyal yaşayışını, halkın dünya görüşünü yansıtmaları bakımından ve ayrıca mermer taş süsleme sanatının küçük çapta birer şaheseridirler. Bunlar yok oldu mu bunları tekrar yapma olanağı yoktur. Mezar taşları bize ilginç veriler sağlar. Kimi mezar taşlarının şekilleri, işleniş biçimleri çeşitli kültürlerin etkilerini yansıtır. Bu bakımdan önemlidirler (Karaçam, 1995).

Kıyıköy’ün batısında Vize yolu üzerinde bulunan mezarlık alanında (Resim 3.39) Türk dönemine ait mezar taşları bulunmaktadır. Mezar taşlarının çoğunun üst kısımları kırılmıştır.

Resim 3.39 Mezarlık Alanı

3.4.7 Tiyatro-Stadyum-Hipodrom

Kıyıköy Yerleşmesi'nin ana girişi olan Güney Kapısının sağ yanını oluşturan doğu dış cephesinde antik mendireğin bulunduğu kesime kadar aynı zamanda hipodrom olarak da kullanılabilecek nitelikte bir stadyum ve hemen bitiminde 1500-2000 kişilik yarım ay formunda bir tiyatro alanının varolduğu Kıyıköy İmar Planı Raporu'nda belirtilse de bugün bir izine rastlanmamıştır (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

3.4.8 Antik Yükleme Rampası

Kıyıköy İmar Planı Raporu'nda kentin içinden ve surların altından ticari limana yükleme rampası olarak doğal kayaya oyulduğu belirtilmektedir. Üstü kayayla oyulmuş olan 3.00m çapında bir menfez şeklinde ve kara yoluyla gelen malların limana yanaşan gemilere boşaltılmasına yarayan özellikte olduğu da anlatılmaktadır (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991).

3.4.9 Sunak ve Rahip Konutu

Kentin denize dik olarak indiği kayalık ve dalgalı kuzey burnunda, kayaların oyulduğu bir kesim vardır ve burada geçmişi M.Ö. 5.yy.'a dayanan İskitler'in gemilerini kaybeden esirlerin başlarının kesilip atıldığı sunak mahalli ile bunun yaklaşık 50.0 doğusunda muhtemelen ahşap çatı ve örgü ön cephesiyle iki katlı rahip evi, sunağın koruyucusu ve yöneticisinin konutu vardır. Bu konutun sonraları korsan barınağı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Kıyıköy İmar Planı Raporu, 1991). Günümüzde bahsedilen bu yapılara rastlanamamıştır.

3.4.10 Şapel

Acısu yanında küçük bir şapel (Resim 3.40) bulunmaktadır., bunun bir yan duvarı tamamen açık olup, hiçbir özelliği yoktur. Tek neften ve yarım yuvarlak bir apsisten ibarettir. Apsisi yatay bir silme süslemektedir, içeride kaya sathında isimler ve tarihler (Resim 3.41, 3.42) okunmaktadır, bunların arasında 1784 ve 1898 tarihleri dikkat çekmektedir (Kocaaslan, 2000). Şimdilerde ahır olarak kullanılmakta olup, yeşillikler arasında kaybolmuştur.

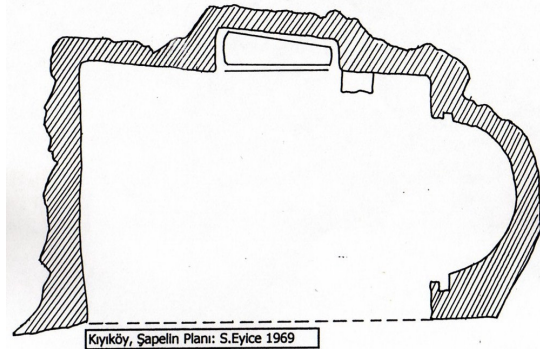
Resim 3.40 Şapel

Resim 3.41 Şapel Yazıları

Resim 3.42 Şapel Yazıları

Şekil 3.15 Şapel Planı, Semavi Eyice, 1969.

3.4.11 Sivil Mimarlık Örnekleri

Beldedeki tescilli sivil mimarlık örnekleri erken Cumhuriyet dönemine aittir. Evler Rum, Ermeni ve Türk ustalar tarafından yapılmış olup, savaş dönemlerinde pek çok kez hasar görmüş ve yenilenmiştir.

Edirne Anıtlar Koruma Kurulu'nda kayıtlı bulunan Kıyıköy evleri genelde iki katlı, alt katları dükkan ve depo olarak yapılmış, bağdadi ve ahşap özellikler göstermektedir. Dükkanlar ahşap kepenekli, köşe kapılı, üst katları balkon ve çıkmalıdır, dış kaplama ahşapları çürüdüğünden bir çoğu galvanizle kaplanmış olan binalarda iç süsleme ve dış süsleme açısından özellik

gösteren bir durum yoktur. Pek çoğunun üst katları yıkılmış, 20-30 yıl önce yapılan onarımlarla -bazı evler için- binalar plan değişikliğine uğramıştır.

Bu bölüm ilerki konularda detaylı olarak incelenecektir.

3.5 Kıyıköy Beldesi'nin Yaşam Biçimini Etkileyen Sosyal Faktörler

3.5.1 Sosyal Yapı

Tarihçi Ahmet Refik Bey'in yazdığına göre Kıyıköy 1881'den önce şu durumda bulunuyordu: "Midye ilçesi doğuda Karadeniz, kuzeyde Tırnova ve Ahtapol (Bulgaristan'da), batıda Vize ilçesi, güneyde Çatalca sancağı ile sınırlanmış olup 646 İslam, 6769 Rum ve 292 Bulgar olmak üzere toplam 7607 nüfusludur.

Samakofçuk (Demirköy) isminde bir bucağı ile Turulya (Hamdibey Köyü), Urgaz (Kışlacık), Hamidiye, Aksicim, Sultanbahçe (Saraybahçe) adında beş köyü vardır.

Yıldız Dağları (Istrancalar) ilçeyi çevirmiş olduğundan arazisi genellikle dağlık ve ormanlık olup, ekilebilir arazisi pek azdır. İlçenin tarım ürünleri değişik ve az miktarda hububattan ibaret olup, ilçenin ihtiyacını karşılayacak derecede dahi değildir. Ormanları yüzde 80'i meşe olmak üzere tahminen 4000 hektar kadar olup yılda 9.000.000 okka (11500 ton) kömür yapılır ve ihraç olunur. Kömürden sonra balıkçılık başlıca ticareti teşkil eder. Gerek kıyılarda gerekse derelerde her cins balık avlanmakta olup yalnız 2000000 kadar çiroz ihraç edilir. Kazan derenin alabalığı meşhurdur" (Karaçam, 1995).

Şimdilerde Vize'nin şirin bir beldesi olan Kıyıköy, belde sakinlerinin gacal diye tabir ettikleri Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya göçmenlerinden oluşmaktadır. Turistik bir belde olması dolayısı ile belde nüfusu yaz aylarında artış göstermektedir. Bölgenin kültürel yapısının gelişmesine karşın ekonomik yapısı büyük ölçüde bozulmuştur.

Bu bölümde beldenin nüfus, aile, ekonomi, eğitim yapısı ile örf, adet ve gelenekleri incelenecektir.

3.5.1.1 Nüfus Yapısı

Aşağıdaki çizelge Kıyıköy'ün 1960 yılından 2000 yılına kadar geçirdiği nüfus değişimlerini göstermektedir.

Çizelge 3.1 Kıyıköy Beldesi'nin nüfus gelişimi

Yıllar	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
Nüfus	2020	2025	2042	2003	2480	2369	2565	2233	2443

kaynağı balıkçılık olduğu için balık avlanmadığı dönemlerde erkekler kahvede yada kooperatifte vakit geçirmektedir. Beldedeki kadınlar ise sabah yemeklerini yaptıktan sonra komşu gezmelerine giderek vakit geçirmektedirler. Bahçesi olan evlerde köylü kendisi için biber, domates gibi ürünler yetiştirmektedir.

3.5.2 Sosyo-Kültürel Yapı

Beldede eğitim düzeyi giderek gelişmektedir. Köyde okuma yazma bilmeyen insan sayısı oldukça azdır. Belde halkı çocuklarının okuması için oldukça isteklidir. Beldede birçok genç üniversite okumak için başka illere gitmektedir.

Bu bölümde Kıyıköy halkının eğitim düzeyi, örf, adet ve gelenekleri, yöresel kıyafetleri, yemek kültürleri incelenecektir.

3.5.2.1 Eğitim Düzeyi

Kıyıköy'deki eğitim faaliyetlerini gösteren çizelge aşağıda belirtilmektedir.

Çizelge 3.2 Kıyıköy Beldesi'nin eğitim faaliyetleri

2005-2006	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Öğretmen	Okul
İlköğretim	154	160	14	1
Genel Lise	33	29	7	1

Kıyıköy' de eğitime gereken önem verilmektedir. Beldede okul çağına gelip de okumayan çocuk bulunmamaktadır. Okuma yazma bilmeyen insan sayısı oldukça az olup, genelde altmış yaş üzeri kesimdir. Yöre halkı en azından ilkokulu okumuştur.

Beldede bir ilköğretim okulu ve bir de lise bulunmaktadır. Beldede çok amaçlı kültür merkezi inşaatına başlanmasına rağmen maddi imkansızlıklardan dolayı tamamlanamamıştır.

3.5.2.2 Örf, Adet ve Gelenekler

Beldede ailelerin çoğu dar gelirlidir. Halk özellikle yaz aylarında Kıyıköy'ün hemen girişinde meydana bulunan Atatürk Parkı'nda (Resim 3.45) toplanır, müzik dinler, sohbet ederler. Kışın ise; hanımlar komşu ziyaretlerinde, erkekler ise kahvehanelerde vakit geçirir. Beldede köy pazarı salı günleri meydana kurulur. Köylü birtakım ihtiyaçlarını buradan sağladığı gibi, beldeden sıklıkla hareket eden otobüslerle Saray'dan da alışverişlerini yapabilmektedir.

Kıyıköy belki İstanbul'a yakınlığı, belki de deniz kenarı yerleşmesi oluşu nedeniyle fazlasıyla

değişime uğramıştır. Burası toprak yolların olduğu, büyükbaş hayvanların sokaklarda dolaştığı bir köy değildir. Belde şimdilerde şehirlerin sahip olduğu çoğu imkana sahiptir. Dolayısıyla büyük şehirlerde olduğu gibi Kırıkköy’de de gelenekler zamanla yok olmaya yüz tutmuştur. Anlatılanlara göre henüz elektriğin, suyun köye gelmediği zamanlarda köylü suyu evlerine testilerle taşır, Saray’ a ancak at arabasıyla ve altı saat gibi bir zamanda gidilebilirmiş. Şimdilerde gün boyunca birçok kez otobüsler Saray’a gitmektedir ve günde bir kez de sabah Kırıkköy’den İstanbul’a, akşam da İstanbul’dan Kırıkköy’e otobüs vardır.

Resim 3.45 Atatürk Parkı

Eskiden evlilik yaşı 15-16 yaşlarında başlarken şimdilerde kültürel etkileşimler, yüksek okul okumaya verilen önem gibi sebeplerden dolayı evlenme yaş sınırı 20-30 yaşlarına yükselmiştir. Beldede başlık parası uygulaması yoktur. Evlenmelerde görme (dünürlük), söz kesme, nişan yapma (yüzük takma), düğün (Nikah ve düğün aynı günde yapılır) şeklinde bir sıra izlenir.

Düğün telaşı en az bir hafta öncesinden başlar ve genellikle cumartesi-pazar günü olan düğünlerde, perşembe günü kızın çeyizi alınır. Bu arada yengeler sandığın üzerine oturur ve “sandık kalkmıyor” diyerek, oğlan tarafından hediye istenir. Alınan çeyiz oğlan evine götürülür ve cuma gününün akşamı kına gecesi yapılır. Bir darbuka eşliğinde türkü söylenir. Bu türküler gelinin evden ayrılışının, gurbete veya başka bir köye gidişinin öyküsüdür. Gelin de bu türkülerle içlenir ve ağlar. Cumartesi günü öğlene doğru oğlan evine davullar, kız evine de çalgılar gelir. Akşam üstü herkes işini bitirene kadar gençler oynar. Akşam üzeri kızın ahretinin (sağdıç) hazırlamış olduğu “ahret çiçeği” alınmaya gidilir. Bu çiçek daha sonra gelin kızın evinin bir köşesini süsler. Yörede bolluk ve bereketin simgesi olarak nitelendirilir. Cumartesi gününü Pazar gününe bağlayan gecede esas düğün olur. Oyunlar karşılama, halay ve mendil havası şeklindedir. Aynı gece oğlan tarafı, kız evine davullar eşliğinde, takacakları takılarla birlikte gider. Bunları “okuyucu” denen bir kadın teker teker gelinin başı üzerinde

döndürerek, kimden olduğunu yüksek sesle söyler. (Kırklareli Rehberi, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Beldede gözünü dünyaya yeni açan bir çocuk, vücudunda pişik oluşmaması ve kokmaması için önce tuzlu suyla yıkanır. Yıkanma işlemi tamamlandıktan sonra tekrar tuzlanır. Doğumdan sonra lohusanın yanında kırk gün süreyle bir kişi durur. Lohusanın yanında duran kişi her ihtimale karşı dışarı çıkarsa diye bir Kuran-ı Kerim, bir süpürge veya bir demir parçası odanın içinde her zaman bulundurulur. Bununla çocuğa cinlerin çarpmasının önlenmiş olacağına inanılır. Çocuk kırk günlük olduğunda tekrar yıkanır ve kırk kaşıklık son durulama suyu ile durulanır. Bu yıkanmaya “kırk çıkarma” veya “kırklanma” denir. Kırkı çıkan çocuk, yakın bir komşuya “Kırk uçurmaya” götürülür. (Kırklareli Rehberi, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Beldede sünnet yaşı genellikle 5 ila 12 yaş arasında olduğundan, çocuğun okulu olmadığı yaz aylarında sünnet düğünü yapılır. Sünnet elbisesi en az bir hafta öncesinde alınır, yatağı renkli tülbent ve kağıtlarla, ışıklarla süslenir. Sünnet düğünü Cuma, Cumartesi veya Cumartesi, Pazar olmak üzere iki gün yapılır. Bir gece önce kına gecesi yapılır. Bu gecede akrabaları, yakınları, ve komşuları toplanarak çocuğu oynatır, el ve ayaklarına kına yakarlar. Kına yakan kişinin koluna tülbent bağlanır. Kınayı yakacak olanın anne ve babasının sağ olmasına özellikle dikkat edilir. Bununla çocuğun uzun ömürlü olması temenni edilir. Ertesi gün öğlen saatlerinde bir araba konvoyu oluşturularak, sünnet çocuğu gezdirilir. Konvoyda tüm araba ve çalgıcılara birer havlu bağlanır ve son olarak çocuk sünnet edilir. Sünnet edilme esnasında bir horoz kesilir. Çocuk yatağına yatırılınca mevlit okutulur, mevlidin sonunda orada bulunanlara pilav, ayran ve tatlı dağıtılır. Yakınları ve komşuları tarafından sünnet çocuğuna geçmiş olsun diyerek hediye verilir. Akşama kadar eğlenceler, oyunlar yapılarak sünnet düğünü tamamlanır. (Kırklareli Rehberi, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Beldede Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, ve Hıdrellez gelenekleri halk tarafından kutlanan bayramlardır. Ramazan ve Kurban Bayramları yaklaşırken evlerde temizlik yapılır, baklavalar hazırlanır. Yeni giysiler için alışveriş yapılır. Arife günü doğan çocuklara Arife, Arif, Ramazan Bayramı’nda doğan çocuklara da Ramazan, Ramize, Bayram gibi isimler konur. Arife günü herkes banyo yapar, temizlenir ve erkenden yatar. Bayram sabahı erken kalkılıp erkekler bayram namazına gider. Erkekler bayram namazından dönene kadar evdeki kadın ve çocuklar yemek yemez. Bayram namazı sonrasında küçükler büyüklerin ellerinden öper, hediyeleşme olur. Topluca yapılan kahvaltı sonrasında mezarlıklara ziyarete gidilir. Kurban Bayramı’nda var ise kurban kesilir. Yaşı küçük olanlar büyüklere ziyarete gider, el öper bayramlaşırlar. (Kırklareli Rehberi, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Kırklareli’nde Hidrellez kışın sonu yazın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Özellikle köylerde, (halk takvimine göre) yıl iki bölüm olarak kabul edilmektedir. Bunların biri yaz, diğeri de kıştır. 6 Mayıs ile 7 Kasım arasındaki 186 gün yaz, 8 Kasım ile 5 Mayıs arasındaki 179 gün de kış günleridir. 8 Kasım’da başlayıp 5 Mayıs’ta sona eren kış günlerine ise Kasım günleri denmektedir. Hızır ve İlyas peygamberlerin buluştuğu gün olarak kabul edilen Hidrellez, halk arasında değişik şekillerde söylenmektedir; Hidrellez, Hederlez, Ederlez, Hiderlez, İderlez, İlk yaz gibi. Günümüzden yaklaşık 30-35 yıl öncesine kadar Kırklareli halkı 5 Mayıs günü kırlardan 41 çeşit ot toplamakta, bunları içi su dolu bir küp veya kazana koymaktaydılar. Sabah kalkınca bu suyla tüm aile bireyleri yıkanmaktaydı. Bununla ailenin temiz olacağına, cildin güzelleşeceğine ve hastalıklardan arınıp, zindelik kazanılacağına inanılırdı. 6 Mayıs gecesi ateş yakılıp üzerinden atlanılmaktadır. Bununla, yıl içinde kazanılmış olumsuz ve kötü olan her şeyin yok olacağına inanılmaktadır. Bu ateşte hasırlar yakılmakta, böylece bit, pire ve günahlardan da arındırıldığına inanılır. Eski yıllarda, Hidrelleze bir hafta kala hazırlıklar başlamaktaydı. Evlerde temizlik yapılır ve Hidrellez pikniği için yiyecekler önceden hazırlanır. Ekonomik durumu iyi olanlar, 6 Mayıs günü çevirme yapıp yemek için oğlak ve kuzu almaya gayret gösterir (Kırklareli Rehberi, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Beldede ölen kişinin ölüm anı anlaşıncı, başında ezan okunur. Ölünce çenesi bağlanır, göz kapakları kapatılır. Mezarı mezar kazıcıları tarafından kazılır. Bu arada evde ölen kişi yıkanmış, son kez yakınlarına gösterilmiş ve gömülecek duruma getirilmiştir. Ölenin defnedilmesi için gelen akrabaları, eş, dost ve yakınları tarafından cami hocasının önderliğinde cenaze camiye götürülüp camide cenaze namazı kılınır. (Kadınlar camiye veya mezarlığa gitmez, evde kalırlar) buradan da mezarlığa götürülür. Daha önce hazırlanmış olan mezarın başına gelinir. Birinci derecedeki yakınları tarafından mezarın içine indirilen beyaz bezle kefenlenmiş durumdaki ölü, yüzü kıbleye gelecek şekilde yan yatırılır. Çok hızlı bir şekilde orada bulunanlar tarafından mezar kapatılır. Mezarın üstüne baş kısmından ayak kısmına doğru ibrikle su dökülür ve ibrik mezarın yanında bırakılır. Su temizliği, saflığı, arınmayı ifade eder. Ayrıca mezara su dökülmesi kabir ateşini söndüreceği inancından hareketle de ilgili olarak yapılmaktadır. Hoca tarafından dua okunur ve mezarlıktan ayrılır. Mezarlıktan ayrılırken ölünün yakınlarına tekrar başsağlığı dileğinde bulunulur ve köy dışından gelenler için izin isteyip ayrılırlar. Ölü camiye veya mezarlığa götürülmek üzere cemaat tarafından evden alınınca geride kalan kadınlarda kuran okuyup dua ederler. Bu arada helva pişirilip orada bulunanlara verilir. Ölüm olayının birinci gününden itibaren yedi gün ölü evinde Tebareke okunur. Ölümün yedinci günü mevlit okutulur. Kırkinci günü helva yapıp

yakınlara, konu komşuya dağıtılır. Ölümün 52. gecesi de mevlit okunur. Yedinci gününde ölenin karnının şiştiğine, kırkuncı günde burnunun düştüğüne ve 52. günde de kemiklerinin eklem yerlerinin birbirlerinden ayrıldığına inanılmaktadır (Kırklareli Rehberi, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü). Ölenin elbiseleri fakir-fukaraya dağıtılır. Ölenin sağlığında vasiyeti varsa yerine getirilmesine özen gösterilir. Bayramlarda ölenin ruhunun yakınlarını mezarlığa beklediğine inanılır ve her bayram mezarı ziyaret edilip dua okunur.

Bilim ve Mantıkla paralellik sağlamasa da insanlarımızın yaşadıkları veya duydukları olaylar karşısında edindiği inançları ile kuşaktan kuşağa aktarılıp bugün de yaşattığı bazı inançlar vardır. Bunlara batıl inançlar denir. Batıl inançlara örnek olarak şunları belirtebiliriz:

Hamile kadın ekşi yerse erkek, tatlı yerse kız çocuğu doğuracağına inanılır.

Hamile kadının karnı sivri olursa oğlan, yassı olursa kız doğuracağına inanılır.

Baykuş kimin evinin üstünde öterse evden ölü çıkacağına inanılır.

Doğumda ve lohusalık durumunda ölenlerin cennete gideceğine inanılır.

Kargalar havada bağırarak uçarlarsa havanın bozacağına inanılır.

Bir evde çok karınca çıkarsa, o evde bolluk olacağına inanılır.

Horoz ikindi vakti kapıya doğru öterse misafir geleceğine inanılır.

Karıncalar toprak üstüne fazla sayıda çıkarsa, yağmur yağacağına inanılır.

Köpek uluması iyiye yorumlanmaz (Kırklareli Rehberi, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

3.5.2.3 Beldenin Yöresel Kıyafetleri

Kırklareli ilinin çoğu köyünde özellikle elli yaş üzeri kadınlar sokağa çıkarken çarşaf, ferace denen giysiler giymektedir. Kıyıköy'de çok az kadında bu tür kıyafete rastlanmaktadır. Genellikle kadınlar renkli basmalardan yapılan şalvar, bluz, ayaklara örme çetrik giymekte, başlarına da sokakta eşarp, evlerinde de beyaz bezden oluşan başörtüler bağlamaktadırlar. Erkekler genelde ceket ve pantolon giyerler, başlarına da kasket

Resim 3.46 Yöresel Kıyafetler

takırlar. Yeni nesilde kıyafetler farklılık göstermektedir. Kızlar saçlarını örtmeyebilirler. Erkekler de kasket takmamaktadır.

Yörenin Halk Oyunları Kıyafetleri

Kadın Giysileri

Başa Giyilenler: Çember, oyalı yemeni, grep, yazma, kıvrak, tartma, vala.

Sırtta Giyilenler: İç donu, bürümcek gömleği, cepken, şalvar, fita, uçkur, fistan, yağlık, toka.

Ayağa Giyilenler: Yemeni, çetik, çorap.

Takılar: Boyunda kurdelaya dizili altın, kulaklara küpe.

Erkek Giysileri

Başa Giyilenler: Fes.

Sırtta Giyilenler: Gömlek, cepken, kollu-kolsuz cemedan, potur, kuşak, peşkir.

Ayağa Giyilenler: Yemeni, çarık, çorap.

Aksesuar: Yağlık, mendil, silahlık, tütün tabakası, köstek.

3.5.2.4 Yemek Kültürü

Balıkçı köyü olan beldede genellikle balık yemekleri yapılmaktadır. Kızılköy'de palamut, kalkan, lüfer ve çinekop gibi birçok cins balık çıkmaktadır. Eylül ayına kadar palamut balığı yağlanmadan önce tavada, yağda kızartılarak yenir. Eylül ayından sonra çinekop ve lüfer yağlı balık olduklarından ve palamut balığı da yağlanmaya başladığından ızgarası yapılmaktadır. Palamutun lakerdası, kefalın plakisi de yörede yapılan balık yemeklerindendir.

Beldede balık yemeklerinin dışında hamur işi çok yaygındır. Köy fırınlarında has un ekmekleri yapılmaktadır. Ayrıca sarmısaklı yoğurtla yapılan tatar böreği, kabakla yapılan kabaklı kıvrım, kıyma konarak yapılan muhacir böreği yörede yapılan börek çeşitleridir.

Köyde kadınlar yaz sonuna doğru kışlık yiyeceklerini hazırlamaktadırlar. Saç üzerinde yufka pişirirler, salça, tarhana, erişte gibi yiyecekler yapıp, saklarlar. Köyde fazla olmasada mandacılık da yapılır. Et, süt ile yoğurt, peynir, ekşimik elde edilir. Baklava, zerde tatlısı, kabak tatlısı, taze peynir ve, ırmik ve yumurta ile yapılan hoşmerim bilinen tatlı çeşitleridir.

Çoğu alanda olduğu gibi yemek kültüründe de farklılıklar gözlenmektedir. Eskiden yer

sofrasında yenen yemekler şimdilerde masada yenmektedir. Eskilerde aile halkı akşam yemeklerinde yemeğe beraber oturmakta, aile büyüğünün yemeğe başlanması beklenmektedir, yemek masasında konuşulmaz, artık yemek bırakmamaya dikkat edilirdi. Bu adetler beldede hala sürdürülmeye çalışılmaktadır. Yörede bayramlarda, düğünlerde yemekler daha bir özenle ve olabildiğince çok çeşit yapılmaktadır.

3.5.3 Sosyo-Ekonomik Yapı

Kıyıköy’de en önemli gelir kaynağı balıkçılık ve ormancılıktır. Bunun yanı sıra köylü kendisi için sebze tarımı yapmaktadır. Çevre köylere nazaran Kıyıköy’de hayvancılık hemen hemen hiç yoktur.

Kıyıköy kasabasında deniz balıkçılığı yapılmakta olup çeşitli boyutlarda 110 adet balıkçı teknesi mevcuttur. Deniz balıkçılığı üretim miktarı yılda 60,000 kg.'dır. Bunun az miktarı bölgede çoğu ise İstanbul piyasasında tüketilmektedir (www.vize.gov.tr, vize kaymakamlığı web sitesi). 1991 yılında yayınlanmış olan Kıyıköy İmar Planı Raporu'nda 55 adet balıkçı motoru olduğu belirtilmektedir. Geçen 15 senede tekne sayısının iki katına çıktığı görülmektedir.

Kıyıköy’de birçok cins balık çıkmaktadır. En fazla palamut elde edilmektedir. Bunu değişken miktarlarda kalkan izlemektedir. Lüfer ve çinekop da yaygındır. Beldede Aralık-Nisan arasında kış balıkçılığı, Eylül-Kasım döneminde ise yaz balıkçılığı yapılmaktadır. Kış döneminde en fazla kalkan, yaz döneminde ise palamut ve lüfer elde edilmektedir.

Kıyıköylüler balık mevsimi dışında ormancılıkla uğraşmaktaydılar. Kesim işleri bitince de orman ürünlerini işleyerek geçimlerini sağlamaktaydılar. Fakat son yıllarda beldede ormancılığa izin verilmemesi beldede büyük geçim sıkıntılarına sebep olmuştur.

Halk yaz aylarında ekonomik yönden biraz daha rahatlamaktadır. Özellikle bahar ve yaz mevsimlerinde beldeye günübirlik turlar düzenlenmektedir. Yada uzun süreli kalmak isteyenler için de beldede birçok pansiyon ve otel bulunmaktadır. Dolayısı ile bu aylarda turistlerin ekonomiye büyük katkısı olmaktadır.

3.6 KIYIKÖY BELDESİ KENTSEL ALAN KULLANIMI

Kentler insanların toplu yaşadıkları mekanlardır. Trakya’da gerçek anlamda kentler Yunan kolonileri ve Roma iskanları ile görülmeye başlamıştır. Daha önce görülenler büyük köyler şeklindeydi; Lewis Mumford “Kentin ilk tohumunun aile, aşiret gruplarını kendine çeken törensel toplantı yerlerinde atıldığını” söyler.

“İnsanın bir yere bağlanıp yerleşmesi, evcilleşmesi düzenli beslenmesi için 12 bin yıllık zaman geçtiği tahmin edilmektedir. Bu geçen zaman içerisinde sadece toprağı ekip biçme ve köy denilen yerleşim birimi çıktı. Köy dün olduğu gibi bugün de orada yaşayanlar için bir aile yuvası gibidir. Kent köylerde yaratılan, geliştirilen birtakım değerlerden, olanaklardan, kurallardan sonra meydana geldi. İnsanların toplu yaşadıkları yerler oldu. Köyü ortak bir yuva haline getiren kadının işgüdüsü ve toplayıcı özelliği oldu. Tabii yerleşim birimlerinin dış tehlikelerden korunması şekilleri zaman içerisinde gelişti. Önceleri evlerin çevresi çitlerle, hendeklerle çevriliyordu, sonra “SUR” yapılmaya başlandı. Silahın kullanılmaya başlanması dış tehlike dediğimiz düşmanı, vahşi hayvanları yerleşim merkezlerinin çok uzaklarına atmaya neden oldu. Böylece köylerde yerleşme eyleminin kendisi tarımın kendi kendini yenileyip sürdürmesi için yeterli koşullar sağladı. Sonra çağdaş tuvaletler, lağım kanalları yapmakla sorun çözümlendi”.

Görülüyorki köy yaşamı, doğum ile yer, kanı ile toprak arasındaki temel ilintilere kök salarak ortaya çıkmıştır. Köyler oluşurken insanlar birbirlerine seslenme mesafesi kadar yakın oturmuşlardır. Birbirlerinin yaşamlarını paylaşmışlardır. Ölmekte olanların başında bekler, ölürken hep birlikte ağlaşırlardı. Cenazede mutlaka bulunurlar, defin merasimine katkıda bulunmaya özen gösterirlerdi. Düğün veya doğum olayını da kutlamayı, hediye vermeyi unutmazlardı.

“Zaman içerisinde köyün bu düzeni ve dengesi kente taşındı. Kent büyümüş olsada düzenini köydeki dayanışma, sıcak ilişkiler komşu ve mahalle sistemi içinde korudu. Köyün törenlerinde, yaşamı korumaya dönük adetlerinden doğan ahlak kentte de gücünü gösterdi. Fazla üretim ve stoklar sermayeyi yarattı. Bundan dolayı toplumbilimciler kentin köye çok şey borçlu olduğunu söylerler. Ve yine toplumsal, ekonomik ve kültürel nedenlerle köyden kente geçiş kolay olmamıştır. Binlerce yıl süren bir evrim, bir değişim ve gelişim söz konusu olmuştur.” Lao Tse’ye göre köy kültürü belki ilkeldi ama zengindi, yaratıcıydı (Karaçam, 1995).

Tarihçi Ahmet Refik Bey'in yazdığına göre Kıyıköy 1881'den önce şu durumda bulunuyordu:

“İlçenin (kazanın) uzunluğu 40, genişliği 16 kilometredir. İlçe merkezi olan Midye (Kıyıköy) kasabası Edirne'nin 120 ve Kırklareli'nin 92 kilometre doğu güneyinde ve Karadeniz Kıyısı'nda yüksek bir tepe üzerinde kurulmuş, eski bir sur ile çevrili, havası mutedil, eski bir kasabadır. Suları kireçli ise de güzel ve manzaralı yerleri vardır. Kasabanın bölünmüş olduğu dört mahalleden üçü sur içinde ve biri sur dışında olup, sur dışındaki mahalle surun kapısından denize kadar uzanarak kasabayı ikiye ayırır. Çarşayı meydana getiren 12 arşın (8m) genişliğinde düzgün bir cadde ve buna paralel olarak 8'er arşın (5'er m.) genişliğinde iki cadde daha vardır. Ve sokakları da genişcedir. Midye kasabasında devlet binası olarak liman dairesi, Sultan Selim mirasında bir cami, bir mescit ve köyleriyle beraber iki İslam erkek İlkokulu, biri Ortaokul olmak üzere 5 erkek ve 2 kız Hristiyan okulu, 6 kilise, 16 han, 5 kiremithane, 25 fırın, 110 kahve, 157 dükkân, 6 mağaza vardır. İlçenin 37181 dönüm ekili arazisi, 79 dönüm çayırı, 56 dönüm bahçesi, 2785 dönüm bağı ile 23 su değirmeni ve 12 çeşmesi vardır.”

Günümüzde toplam 60 HA kentsel alanda, Kale, Cumhuriyet ve Güven mahallerinden oluşan Kıyıköy, antik surların belirlediği iki kesin zondan, Suriçi ve Surdışı zonlarından oluşmaktadır. Kale ve Cumhuriyet mahalleleri Suriçi'nde, Güven mahallesi ise Surdışı'nda kurulmuştur. Suriçi Antik Kıyıköy olarak adlandırılabilen bir zonlu oluşturmaktadır. Bu zonun en önemli özelliği tarihsel nitelikteki yapıların sayısıdır. Suriçinin belkemiğini Kale ve Cumhuriyet mahallerinin de sınırını oluşturan Cumhuriyet Caddesi belirlemektedir. Bu arter üzerinde mevcut tarihsel sivil mimarlık örneklerinin %67'si bulunmaktadır. Belediye binası gibi önemli kamu yapılarının çoğu ve belde de mevcut tüm donanımların %64'ü bu cadde üzerinde bulunmaktadır. Söz konusu arterin önemli bir özelliği, yer yer daralarak 5m'ye kadar inmesi, olumlu bir insan ölçeği belirlemesidir. Bu caddenin yapı yoğunluğunun yüksek olması beldenin fiziksel görünümünü sembolize etmektedir. Genelde, kentsel sit alanı girift bir yapıya sahiptir. Sokak genişlikleri yer yer 4m'ye ve hatta 3m'ye düşmekte, küçük meydancıklarla birbirine bağlanmaktadır (Kıyıköy İmar Planı Raporu,1991).

Surdışı'nı oluşturan Güven mahallesi eski orman alanlarının yerleşmeye açılması sonucu gelişen alanlardır ve beldenin güney alanlarını oluşturmaktadır. Bu alanlar Saray ve Vize bağlantılarının batısındaki ormanlık yamaçlar üzerinde yaklaşık 20 yıl önce kurulmuş alanlardır (Kıyıköy İmar Planı Raporu,1991).

Cumhuriyet Caddesi'ndeki yapılar genellikle bitişik nizam olmakla birlikte arka sokaklardan

cephe alanlar çoğunlukla ayırık nizamdır. Beldede yeni yapılan yapılar bahçeli, teraslı olarak yapılmaktadır.

Beldede bulunan başlıca kamu yapıları; başta belediye binası olmak üzere, jandarma,sağlık ocağı, P.T.T., T.E.K., orman işletmesi, balıkçılık kooperatifi olarak sayılabilir.

Belde haberleşme açısından P.T.T şubesine sahiptir ve otomatik telefon santrali mevcuttur. Kıyıköy idari yönden Vize ilçesine bağlı olmasına karşın, P.T.T hizmetleri açısından Saray'a bağlıdır.

Beldede içme suyu 1963 yılında kasabaya 7 km uzaklıktaki doğal kaynaktan getirilmiştir. Kasaba içi su şebekesi 1987 yılında en uçtaki kesimlere kadar yenilenmiştir.

Elektrik sorunu da 1987 yılında T.E.K. tarafından halledilmiştir.

3.7 TOPLUMSAL YAŞAMIN, KONUTUN MEKANSAL OLUŞUMUNA ETKİSİNİN KIIYIKÖY BELDESİ GELENEKSEL KONUTLARINA UYGULANMASI

3.7.1 Tarihsel Gelişimi

Trakların iskân mahalleri büyük bir çeşitlilik göstermektedir, ilk zamanlarda mağaralar mesken olarak kullanılmıştır. Traklar bazen etrafı hendek ve çitlerle kuvvetlendirilmiş köylerde, bazen ise göllerde, kazıklar üzerinde, inşa ettikleri evlerde oturmuşlardır. Bir Trak köyü tasvirini İmparator Traya'nın Roma'daki sütunu üzerinde görmek mümkündür: Kulübeler çitten yuvarlak olarak yapılmış olup üzerleri konik bir çatı ile örtülmüştür. Trak köy evlerinin ekserisi çit ve çamurdan, bunların damları ise samandan yapılmıştı. Evin yanında çoğunlukla hayvan ahır ve etrafında çit ile çevrilmiş bir bahçe bulunurdu. Bazı iskân bölgelerinin etraflarında taş ve çamurdan yapılmış surlar dahi mevcuttu (Mansel,1938).

Önemli ticaret yolları, yada bu yolların kesişme noktalarında açık şehirler ve pazar mahalleri mevcuttu. Esasen gerek Yunanlılar tarafından sahillerde, gerek sonraları Romalılar tarafından memleketin içerlerinde oluşturulan şehirlerin çoğu eski bir Trak iskân bölgesinin üzerinde kurulmuşlardı. Eski Trak köy ve şehirleri hakkında pek fazla bilgiye sahip değiliz. Yalnız bunların çoğunun bugünkü köy ve şehirlerin yerlerinde bulunmuş olduklarını söyleyebiliriz. Bugün Trakya'daki köy ve şehirlerin bir çoğunun yanında bir mezar âbidesinden başka bir şey olmayan yığma tepelerin (tümülüs) bulunması bu konuyu açık bir surette göstermektedir. Esasen bu köy ve şehirlerin isimlerinin bir çoğu dahi eski Trak isimlerinden alınmıştır. Örneğin Kıyıköy'ün bağlı olduğu Vize adı Ast kabilelerinin merkezi olan Bizye'den gelmektedir (Mansel,1938).

Türkler için Kırklareli yeni bir mekandı. Ancak bu yeterli değildi. Bu kez Kırklareli'nde kendileri için “Sosyal, kültürel ve ekonomik mekan yarattılar”. Gelenek ve göreneklerini de bu yarattıkları mekanlarda yansıtmaya başladılar. Ancak burada “yerel coğrafyanın etkisi kadar yerel geleneği de bu yapılaşmada hissettirdiler.” Yine düzenlerini teknolojik seviyelerine ve sosyal gereksinimlerine göre kurdular. Bizans'ın etkisini mümkün mertebe asgaride tutmaya çalıştılar. Konutlarda yerli malzemeyi, yerli teknolojiyi ve olanakları kullandılar. Pencereleri küçük tuttular, çatısı yayvan, saçakları yağmurun duvarlara gelmesini önleyecek biçimde biraz uzun yaptılar. Çatıların üstünü çavdar mısır ve kamış saplarıyla örttüler. Bu geleneği yakın zamanlara kadar sürdürdüler. Çatıları yerli kiremitle örtme çok eski olay olmakla beraber kiremitli evler daha ziyade varlıklı kişilerin konutları idi. Yayla ve

çevresi o yıllarda çarşı hizmeti görüyordu.

Fatih Dönemi'nde Kırklareli'nde mimariyi daha çok yerli “Taş ustaları”, yani duvar yapıcıları etkilediler. Onlar Türkler'e ev, ahır ve başka şeyler yaparken kendi bildiklerini uyguladılar. Yerli stil ve motiflerle kendi bildiklerini birleştirdiler. Ancak ilerleyen yüzyıllar içerisinde sanatkarlar kent dokusuna ağırlıklarını koymaya başlayınca kendi kültürlerini daha fazla yansıtmayı başardılar. Ortaya Osmanlı yaşam biçimini çıkardılar. Konutları genellikle “Avlu, hayat (veranda) misafir odası, sofa, hamam, oturma odası, kiler, şirahane, ahır, samanlık ve mağazadan oluşuyordu” Yandan merdivenle çıkılan ve önünde üstü kapalı çıkması olan evlere çardak dediler. Bunun karşıtı “yer evleri” idi (Karaçam, 1995).

Kıyıköy'ün bağılı olduğı Kırklareli ilinin geçmişinde bahçeli ve geniş avlulu evler yaygındı. Evlerin cephesi bahçeye dönüktü. Sokağa penceresi yoktu. Şimdi bu tür evlerden çevresiyle birlikte kendini koruyabilmiş bir tek sokak ve mahalle kalmamıştır. Bahçeli ve geniş avlulu, bahçe duvarları yüksek evlere, hayvan ve arabaların giriş-çıkış yaptıkları porta ve bazı yerlerde /tokad/ dedikleri iki kanatlı geniş kapı, onun yanındaki küçük kapı olurdu. Bu kapılar kalın ahşaptan yapılırdı. Avlu duvarları bu kapılarda buluşurdu. Küçük kapının onun üzerinde sesi duyurmak için mutlaka bir kapı tokmağı olurdu. Kapılar arkadan, yani avlu içinden sürgülenirdi. Evde bir köpek bulunması ihtiyaçtı. Köpek ısırıcı ise gündüz zincirle bağlanırdı.

Evin içi, bahçenin düzeni kadının güzellik ve sanat anlayışını yansıttı. Evler mutlaka sedirli ve kilerli olurdu.

Geniş avlulu veya bahçeli evlerin mutlaka bir su kuyusu vardı. Buna “Geren” denirdi. Evlere uzak kuyulardan sular Bakraç ağacının iki ucuna konmuş bakırlarla taşınırdı. Bahçeler meyvelikti. Çiçek ekilirdi veya yazın avlunun bir köşesine sebze ekmek adetti. Asmalı evler dikkati çekerti.

Kırklareli ilinde Türk Evlerinin cepheleri genellikle güneye dönük olurdu. Cephesi kuzeye bakan ev hiç olmamıştır. Evlerin iç düzeninde odalarda raf, yüklük için dolap ve bir de duvar içine gömülü hücre bulunurdu. Odalardan, ki ekseriya bu yatak odası olurdu, onun bir köşesinde veya bir başka odanın içinde evin hamamı bulunurdu. Banyo kazanda ısıtılan suyla yapılırdı. Tabii zengin ve varlıklı ailelerin düzeni daha değişikti, hamamları daha moderndi. Bu ailelerin evleri gerek mimari, gerekse fon ve dekorasyon işçilik, malzeme yönünden farklıydı. Ahşap kısımlarda ve tavanlarda süsler, motifler bulunurdu.

Prof. Dr. Doğan Kuban'ın da saptadığı gibi, eski Türk kasaba ve kentlerinde mahallelerle

birlikte sokaklar da oluşurdu. Ancak sokaklar bir düzen içerisinde oluşmuyordu. Eğri, dar ve kısa mesafeli, yani çıkmaz olurlardı. 1950’li yıllara kadar Kırklareli’nde sokaklar böyleydi. Topraktılar. Son zamanlarda sokaklarda büyükçe, düz taşlar döşenmeye başlanmıştır. Ana caddelerin bazıları da kaldırım taşı ya da arnavut taşı dedikleri kalıp taşlarla döşenmiş olurdu.

1970’li yıllardan sonra evlerin doğal çevresi bozulmaya, bahçeli geniş avlulu evlerin yerini beton apartmanlar almaya başladı. Bunun sonucu kentin doğal ve kültürel dokusu büyük ölçüde bozuldu. Ölü arsaların değerlendirilmesi ekonomik değer yaratırken eski ve tarihsel Kırklareli evi de maziye karışıyor, kültürel ve tarihsel doku bozulmaya başlıyordu (Karaçam, 1995).

Kentlerin tarihi kimliği onların doğal, kültürel ve tarihsel çevresidir. Bu kültürel ve doğal çevreyi eski eserler, tarihi mekanlar uygarlık varlıkları oluşturmaktadır. Bu sebeple kültürün belleği tutulmuş kayıtlar, korunmuş binalar ve mekanlardır. Hiç kuşkusuz bir yapının, bir evin, bir köyün, kasaba ve kentin içinde yaşam olmuşsa oranın mutlaka bir tarihi, bir kültürü vardır. Bir memleketin, bir kentin insanlarını yapan öğeler yalnızca din ve dil değildir. Kentlerinde evleriyle, tüm mimari nitelikleriyle anıtlarıyla, konaklarıyla, parklarıyla insanların kimliklerini belirlemede rol oynadıkları bir gerçektir. Bir kentin görüntüsü, suyu, havası insanı psikolojik yönden etkiler.

Bir kentin bir Tarih Dokusu, bir de Doğal ve Kültürel Çevresi vardır. Bu dokunun korunması insana göz zevki verir, geçmişle doğayı kucaklamasına vesile olur. Ayrıca anı zenginliği yaratır. Onun için kültür açısından olduğu kadar turizm açısından da doğal ve kültürel çevrenin, tarih dokusunun korunmasında yarar vardır. Doğal ve Kültürel Çevre kentin kimliğini belirlemede rol oynar. Çünkü bu öğeler kentin öz kişiliğini oluştururlar.

Bir kent için gerekli olan bu koşulların ve olanakların korunmaması büyük bir kayıptır. Ne yazık ki Kırklareli böyle bir kaybın içindedir. Kırklareli’nin doğal ve kültürel çevresi ile Tarih Dokusu büyük ölçüde yok olmuştur. Bu yapılar toplumsal yaşayışımızın, mekansal duyarlılığımızın, geçmişteki mimari biçimimizin, yapı teknolojimizin ve toplumsal psikolojimizin güçlü göstergesi ve ifadesiydiler. Bu tarihi eserler bu şehirde yaşamış ve yaşamakta olanların kültürüydü. Kendi kültürümüzü, kendi geçmişimizi yok etmek büyük bir sorumsuzluktur. Bu, bizim tarih bilincinden yoksun oluşumuzu gösterir. Yeniden yapılaşmayı, eskiyi yıkmak, yok etmek biçiminde anlamak yanlıştır. Çünkü, insan kültürünü en keskin biçimde fiziksel çevre belirler. Geçmişten bugüne gelen, eski ve tarihi değer ifade eden yapıtları korumak bir gericilik değil, aksine çağdaşlık, kültür değerlerine saygıdır.

Eski eserler hem bir belge hem de bir mesajdır. Bundan dolayı ileri ülkeler kültür, tarih ve doğal çevre mirasının korunması yoluna gitmişlerdir. Bu konuda belediyelere, il kültür müdürlüklerine, konuya ilgi duyanlara, tarih bilinci olanlara büyük görevler düşmektedir. Ailelerin, okulların çocukları tarih ve doğal çevre ile ilgilendirmeleri, bilgilendirmeleri büyük önem taşıyor (Karaçam, 1995).

Tarihi eski eserler arasında geleneksel Türk evleri de bulunmaktadır. Bugün bu evler parmakla gösterilecek kadar azalmıştır. Oysa bu evlerin içinde yaşayanlarla beraber binaların bir kimliği, özgün bir karakteri vardır. Geleneksel Türk evleri, Türk yaşantısını, gelenek ve göreneklerini yansıtmaları, sergilemesi bakımından, geçmişimizi belgelemesi yönünden önem taşımaktadır. Kültür ve sanat tarihçisi Erwin Panofsky (1892-1968), “Tarihten bize kalan herşey, tüm yapılar, sanat yapıtları, kitaplar, belgeler v.b. hepsi kayıttır” demektedir (Karaçam, 1995).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından sit alanı kapsamına alınan Kıyıköy beldesinde korunması gerekli 21 adet sivil mimarlık örneği bulunmaktadır. Yapılar Erken Cumhuriyet Dönemi evleri örneklerindendir. Yapıların çoğu neredeyse yıkılmak üzere olup, ayakta kalanlar ise çok harap durumdadır. Bir kısmı da ne yazık ki orijinal halini koruyamamıştır.

3.7.2 Coğrafi Etkenler

Yerleşmenin kurulduğu arazi deniz seviyesinden oldukça yüksektir. Deniz kenarı yerleşmesi olması dolayısı ile de kış aylarında oldukça soğuk olmaktadır. Konutların, bölgede kolaylıkla elde edilebilecek malzeme olan ahşap ve taştan yapılması kış aylarındaki soğuğu büyük ölçüde engellesede Kıyıköy sürekli yağış getiren kuzey yönlerinden esen rüzgarlara açık olduğu için konutların birçoğunun özellikle kuzeye bakan cepheleri galvaniz ile kaplanmıştır. Evlerin girişlerinin kuzey cephesinde yapılmamasına dikkat edilmiştir. Konutlar genellikle doğu ve güneye yönelmiştir.

Kıyıköy’de konutların biçimlenmesinde taş zemin katın oluşumunda, ahşap ise üst katların oluşumunda ahşap karkas iskeletin iç duvarlarda bağdadi çıta kaplanıp üzerinin sıvanması ve dış duvarların ise ahşap kaplanması şekliyle kullanılarak gerektiğinde kışlık ve gerektiğinde yazlık kullanımlar getirilmiştir (Dağgülü, 1995).

Yağışların fazla olduğu bu bölgede, ahşabın rutubet tutmaması ve kolay kuruması nedeniyle, üst katların yapım tarzında ahşap karkas sistem tercih edilmiştir.

3.7.3 Sosyo-Kültürel Etkenler

3.7.3.1 Aile Yapısı ve Büyüklüğü

Kıyıköy’de evin en büyük erkeği evde otoritedir. Evin erkeği dışarıda çalışır, hanımlar ise günlük işlerle ilgilenirdi. Erkek çocukları babaya yardım ederdi. Evlendikten sonra aynı evde yaşarlar, gelinde evin hanıma yardımcı olurdu.

Sokak kapısı önleri, günlük işlerini bitirmesiyle kadınların buluşma ve toplanma mekanı olurdu. Komşuluk, misafirlik her Türk ailesinde olduğu gibi bu yörede de çok önemliydi. Genellikle evin bir bölümünde misafirlerin ağırlandığı “köşk oda” yada “baş oda” adı verilen mekanlar yapılmıştı. Burası evin en çok özen gösterilen odalarından biriydi. En değerli süsleme ve eşyalar bu odalarda bulunurdu.

3.7.3.2 Örf, Adet, Töre ve Gelenekler

Kıyıköy’de özel günlere büyük önem verilirdi. Sünnet, bayram, düğün gibi eğlenceler evin büyük mekanlarında baş oda, sofa yada bahçede olurdu.

Üzüntülü günlerde de halk birbirini yalnız bırakmazdı. Evden biri öldüğünde bahçesinde yada camide cenazesi yıkanır, odasında bir gece bekletilerek dualar okunurdu. Taziye için gelenler baş oda yada sofa gibi mekanlarda ağırlanırdı.

Bayramlar da çok hareketli geçerdi. Ramazan ve Kurban Bayramları yaklaşırken evlerde temizlik yapılır, baklavalara hazırlanırdı. Akraba ziyaretleri yapılır, misafirler sofa yada baş odada ağırlanırdı.

3.7.3.3 İnanışlar (Dünya Görüşü, Mahremiyet)

Müslüman olan Kıyıköy halkı inançlarına bağlı olmasına karşın, kadın ve erkeğin ayrı mekanlarda yaşama zorunluluğu yoktur. Harem ve selamlık gibi bölünmeler konutlarda görülmemektedir.

Konutlar dış dünya ile direkt bağlantılıdır. Konut girişi sokaktan yapılmaktadır. Konutların bahçeleri genellikle arka cephededir. Bahçe duvarları yüksek değildir.

Balkon yada cumbanın olduğu ev sayısı çok azdır, konutlar genellikle çıkmalıdır. Yola yakın olan zemin katta da pencereler olup, kafes yapılmamıştır.

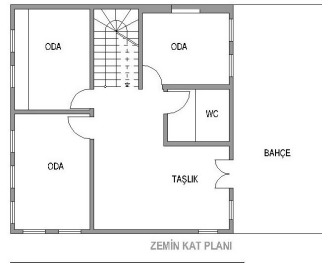
3.7.3.4 Eve ve Ev Eşyasına Ait Faktörler

Konutlar genellikle iki katlı olup, üç katlı olan evlerin sayısı oldukça azdır. Zemin katlar kagir, üst katlar ahşap iskelet içine doldurma tekniği ile yapılmıştır.

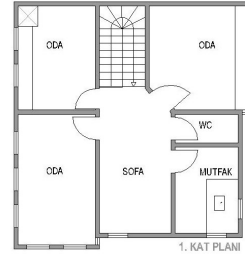
Genellikle iki katlı olan evlerde en önemli kat evin en üst bölümüdür. Zemin katlar mutfak, tuvalet, banyo, kiler, odunluk gibi mekanlardan oluşmaktadır. Bazı konutlarda zemin katta ambar da bulunmaktadır. Kışın daha fazla ısınabilmek amacıyla bazı konutların alt katları ahır olarak kullanılmıştır. Üst katlar ise yatma, oturma amaçlı odalardan ve sofadan oluşmaktadır.

Kıyıköy'ün geçmişten günümüze geçim kaynağı olan balıkçılık ve ormancılığın evlerin biçimlenişine etkisi olmamıştır. Yalnız sayıları az da olsa hayvancılıkla uğraşan bazı evlerin alt katlarının bir bölümü ahır olarak kullanılmaktadır.

Evin sokaktan girilen ilk bölümü olan taşlık mutfakın yetersiz kalması durumunda ve mutfaka yakın olması dolayısıyla yemek hazırlama, yazın kış için yiyeceklerin hazırlanması gibi işlevler için de kullanılırdı.

Şekil 3.16 Zemin Kat Planı

Şekil 3.17 1.Kat Planı

Kıyıköy evlerinde en önemli odalar üst kata alınmıştır. Buraya taşlıktan ahşap bir merdivenle çıkılır. Merdiven üst katta direkt sofaya çıkar.

Resim 3.47 Ahşap Merdiven

İncelenen konutlarda iç sofalı plan tipi hakimdir. Bütün odalar ortada bulunan büyük bir sofaya açılır. Sofa genellikle ev halkının zamanın çoğunu geçirdiği mekandır. Yemek yeme,

oturma, misafir ağırlama, özel günler, toplumsal olaylar (düğün, nişan...) hep bu mekanda olmaktadır.

İncelenen evlerin çoğu iki katlı olmasına karşın, üç katlı ve ara katı olan evlere de rastlanmıştır. Ara kata taşlıktan merdivenle çıkılır yada sahanlıktan geçilir. Bu odalar genellikle daha basıktır ve kışlık olarak kullanılır.

Kıyıköy evlerinde tuvaletler binanın içinde olduğu gibi bahçede olan örneklerle de rastlanmıştır. Tuvaleti dışarıda olan evlere şimdilerde evin içinde ilave tuvalet yapılmıştır.

Kıyıköy evlerinde mutfakın yeri hemen girişte taşlığın yanındır. Yemekler mutfakta yada taşlıkta hazırlanır ve yazın sofa, kışın ise bahçede yenirdi. Sofanın ortasına yere bir örtü serilir herkes onun etrafına otururdu. Yemeğe en yaşlı kişinin başlaması beklenirdi.

Kıyıköy'deki konutların başlıca ev eşyası sofada ve bazı odalarda pencerenin önünde bulunan sedirdir. Sedir üzerine yün minderler ve içleri saman dolu yastıklar konurdu. Ayrıca yatakların saklandığı yüklükler, ahşap dolaplar ile pencere ve kapı üstlerinden odayı dolanan raflar bulunurdu. Buraya tabaklar ve sahanlar dizilirdi. Odalarda yatılmak istendiğinde yüklüklerden çıkarılan yataklar yere serilirdi. Bazen sedirler yatma amaçlıda kullanılırdı.

Resim 3.48 Sedir

Resim 3.49 Sedir

Evler mutfaktan yakılan, yan odaya dikdörtgen yada kare biçimi çıkıntı yapan, tuğladan çamur sıvalı kümbetlerle ısıtılırdı. 1930'lu yıllarda maşinga denilen saçtan kuzineler kullanılmaya başlanmıştır. Linyit yakılan maşingalar hem ısıtmada, hem de yemek pişirmede kullanılmaktadır. Sonraları evin dışına, 60cm yükseklikte, kenarları 120-130cm olan kare biçimi kerpiçten kuzineler yapılmaya başlanmıştır, bunlar al toprakla elle sıvanır. Bu sıva her yıl ilk yazı girerken yinelenir (Yurt Ansiklopedisi, 1983).

Resim 3.50 Kuzine Sobası-Ocak

Konutlarda genelde giyotin pencereler (Resim 3.51) kullanılmıştır. Bazı konutların pencereleri aşırı derecede harap olması nedeniyle değiştirilerek daha büyük boyutlarda pvc pencereler takılmıştır (Resim 3.52).

Resim 3.51 Giyotin Pencereler

Resim 3.52 Pvc Pencereler

3.8 Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri

Kıyıköy’de bulunan tescilli konutların envanter numaraları aşağıdaki haritada belirtilmiştir.

Şekil 3.18 Kıyıköy Beldesi Geleneksel Konutları Envanter Numaraları

3.8.1 1987/1 Envanter No'lu Konut

İki katlı olan ahşap evin girişi yandan, batı yönündendir. Bahçesi arka taraftadır. Önceleri dükkan olarak kullanılan alt katın bir kısmı şimdilerde ev halkı tarafından yaşama mekanı olarak kullanılmaktadır. Halen dükkan olarak gözüken mekanın kepenkleri kapalıdır.

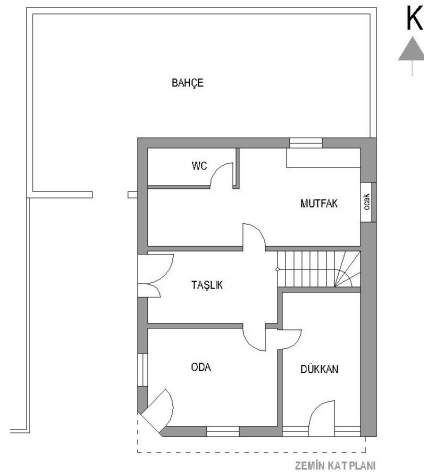

Resim 3.53 Güney Görünüşü

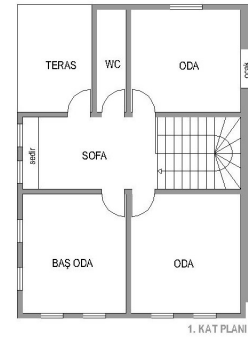

Resim 3.54 Cumhuriyet Caddesi Görünüşü

Konut iç sofalı plan tipindedir. Konuta girişte taşlıktan sonra tam karşıda ahşap bir merdiven bulunmaktadır.

Şekil 3.19 Zemin Kat Planı

Şekil 3.20 1.Kat Planı

Taşığın hemen solunda bulunan mutfakta yıkama amaçlı bir tezgah mevcuttur. Mutfak olarak kullanılan mekanda bir ocak bulunmaktadır ve bir de tuvalet eklenmiştir. Konut mutfakta bulunan kuzine sobası denilen bir odun sobası ile ısıtılmaktadır.

Resim 3.55 Kuzine Sobası-Ocak

Resim 3.56 Mutfak Tezgahı

Üst katta sofaya açılan dört oda bulunmaktadır. Hayat odasının bulunduğu bölüme bir wc sonradan eklenmiş olup, odanın yıkılması sonucu bir teras oluşturulmuştur. Konut yazın serin, kışın ise yeterince sıcak olabilmektedir. Üst kat çıkmalı olup, pencereleri giyotindir. Çatı ile pencere arası ahşap kornişlidir.

Resim 3.57 Wc Resim 3.58 Sofa cam önündeki sedir Resim 3.59 Mutfak Döşemesi

Ev halkı ile görüşülme imkanı bulunmuştur. Evde kiracı olarak yaşayan aile 25 senedir bu evde yaşamaktadır. Beş kişi olan ailede erkek çocuk evlenmiş olup eşi ile birlikte bu evde yaşamaktadır. Evin kızı da evlenmiş olup eşinin ailesi ile yaşamaktadır. Geçim kaynakları balıkçılık olan ailede reis babadır, oğlu babaya yardım etmektedir. Evde yaşama mekanı eskiden dükkan olduğu söylenen girişin hemen sağındaki odadır. Yaz-kış yemekler bu odada yenmekte olup, üst kattaki odalar yatma mekanı olarak kullanılmaktadır. Bu evde yaşayanlar -evin bakımsız olması dışında- müstakil evde yaşamayı apartman dairesinde yaşamaya tercih etmektedirler.

3.8.2 1987/3 Envanter No'lu Konut

İki katlı olan ahşap evin girişi yandan, doğu yönündendir. Bahçesi yoktur. Alt kat dükkan, üst kat ise konut olarak kullanılmaktadır. Girişte taşlıktan sonra tam karşıda ahşap bir merdiven bulunur.

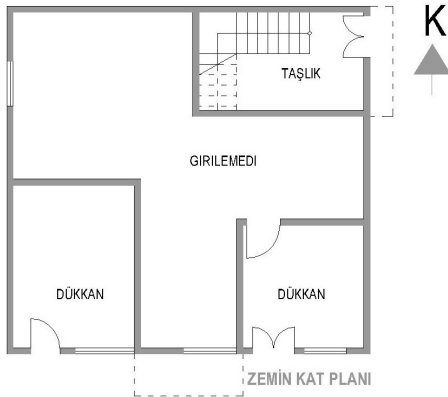

Resim 3.60 Güney Görünüşü

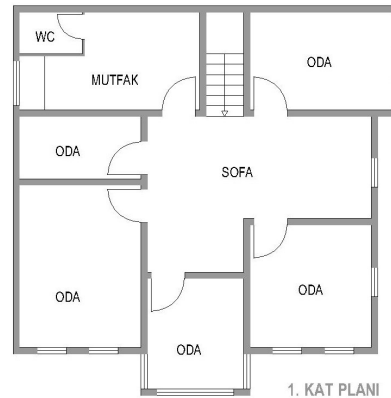

Resim 3.61 Doğu Görünüşü

Konut iç sofalı plan tipindedir. Sofa, doğu cephesinde bulunmaktadır. Güney yönünde cumbalı ufak bir oda bulunur. Cumba ön cephede görüldüğü gibi evin ortasında yer alır. Cumbadaki doğrama değiştirilerek yerine pvc doğrama takılmıştır. Ön cephedeki pencereler giyotin, yandakiler ise daha geniş çift kanatlıdır. Dükkan pencerelerinin bir kısmı tahtalarla kapatılmıştır. Yandaki bir odada çıkmalıdır. Evin kuzey cephesi sağırdır.

Şekil 3.21 Zemin Kat Planı

Şekil 3.22 1. Kat Planı

Mutfak olarak kullanılan mekana bir tuvalet ilave edilmiştir.

Resim 3.62 Sofa Görünüşü

Resim 3.63 Eklenen Tuvalet

Resim 3.64 Sofa Pencere Görünüşü

Resim 3.65 Giriş Kapısı Görünüşü

Ev halkı ile görüşülme imkanı bulunmuştur. Evin sahibi seksen yaşlarında bir bayan olup, yalnız yaşamaktadır. Çocuklarının bazıları belde, bazıları da şehir merkezinde yaşamakta olup yaz aylarında beldeye gelmektedirler. Odaların çoğu kış aylarında kullanılmamaktadır.

3.8.3 1987/6 Envanter No'lu Konut

İki katlı olan ahşap evin girişi güney yönündeki bahçedendir. Binanın yapım sistemi ahşap karkas olup, zemin kat taş dolgulu, üst katlar tuğla dolguludur. Bina bağdadi olup, güney yönündeki alınlıklı cephe, dükkan ve ev olan üst kat kuzey yönünde ahşap kaplamadır. Bahçeye bakan güney cephesi ahşap üç sütun üzerine oturan alınlıklı bir çıkmaya sahiptir. Çıkmanın yanlarındaki birer pencerenin üstleri yuvarlak kemerlidir. Bu cephede sadece alınlıklı çıkma ahşap kaplamadır.

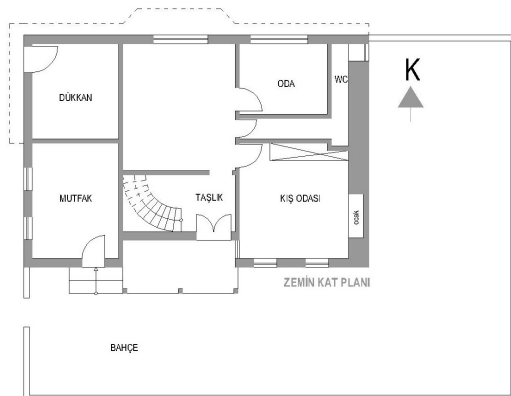

Resim 3.66 Güney Görünüşü

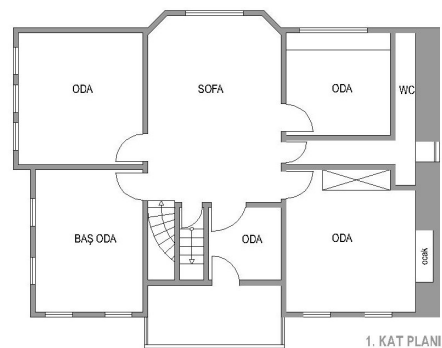

Resim 3.67 Kuzey Görünüşü

Konut iç sofalı plan tipindedir. Sofaya açılan dört oda bulunmaktadır. Binada ayrıca şimdilerde kullanılmayan çatı arası bulunmaktadır. Kuzey yönündeki odalara büyük açıklıklı pencereler eklenmiştir. İç duvarlardaki ahşap süslemeler kaybolmuştur. Anıtsal bir görünüme sahiptir. 1965 yılında onarılmış olan bina ikiye bölünmüş, doğu cephesi tamamen yenilenmiştir. Dış yüzü de galvanizle kaplanmıştır.

Şekil 3.23 Zemin Kat Planı

Şekil 3.24 1. Kat Planı

Resim 3.68 Güney Görünüşü

Resim 3.69 Konut Girişi

Binanın girişinde ahşap dairesel bir merdiven bulunmaktadır.

Yapıda kapılar ve tuvaletler orijinal halini koruyabilmiştir.

Resim 3.70 Tuvalet

Resim 3.71 Ahşap Merdivenler

Resim 3.72 Oda Kapıları

Ev halkı ile görüşülme imkanı bulunmuştur. 20 senedir bu evde yaşamakta olan dört kişilik ailenin geçim kaynağı balıkçılıktır. Aile anne, baba, çocuk ve gelinden oluşmaktadır. Evde en çok zaman geçirilen oda zemin kattaki mutfaktır. Bu evde yaşayanlar -evin bakımsız olması dışında- müstakil evde yaşamayı apartman dairesinde yaşamaya tercih etmektedirler.

3.8.4 1987/8 Envanter No'lu Konut

İki katlı olan ahşap evin girişi doğu yönündedir. Binada alt kat dükkan, üst kat ise konut olarak kullanılmaktadır. Bahçesi olmayan bina bitişik nizamdır. Binanın yapım sistemi ahşap karkas arası taş dolgulu ve ahşap kaplamalıdır.

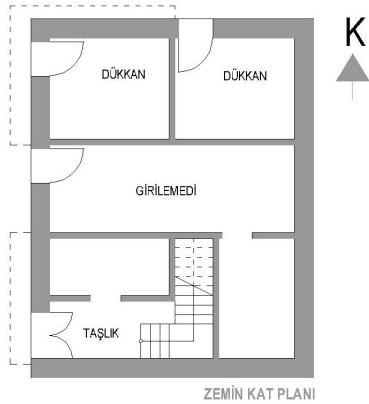

Resim 3.73 Batı Görünüşü

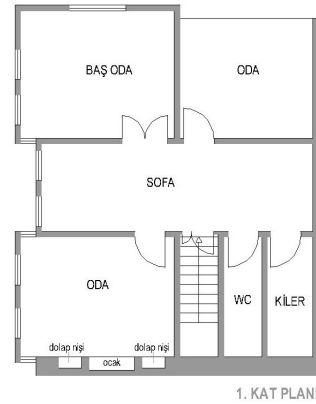

Resim 3.74 Kuzey Görünüşü

Plan tipi iç sofalıdır. Sofaya açılan üç odası vardır. Çıkmalar süssüz sade payandalar üzerine yapılmıştır. Bugün bir kısmı yıkık olan ev kullanılmamaktadır.

Şekil 3.25 Zemin Kat Planı

Şekil 3.26 1. Kat Planı

Binaya girişte ahşap bir merdiven bulunur.

Odada bulunan ocak kapatılmıştır. Ocağın iki yanında raflar mevcuttur.

Resim 3.75 Ahşap Merdivenler

Resim 3.76 Ocak ve Raflar

Alt katı dükkan olarak kullanılan yapının kiler ve tuvalet mekanları üst kattadır ve kısmen yıkılmıştır. Tavan kaplamaları oldukça sade olup şimdilerde yıkılmış vaziyettedir.

Resim 3.77 Kiler

Resim 3.78 Ahşap Tavan Kaplaması

3.8.5 1987/10 Envanter No'lu Konut

Üç katlı yapıda bodrum kat moloz dolgu duvar sistemiyle diğer iki kat bağdadi olarak yapılmıştır. Diğer iki kat ahşap kaplamadır. Bugün bodrum üstündeki katta binanın bir uzun cephesinde ahşap kaplama kalmıştır. İkinci katta diğer uzun cephe ve basit ahşap çıkmlar üzerine oturan üçüncü katın dış yüzü tamamen galvanizle kaplanmıştır.

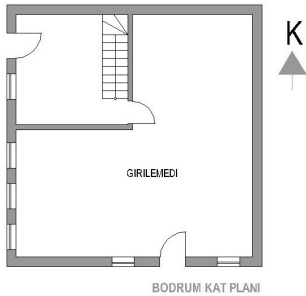

Resim 3.79 Doğu Görünüşü

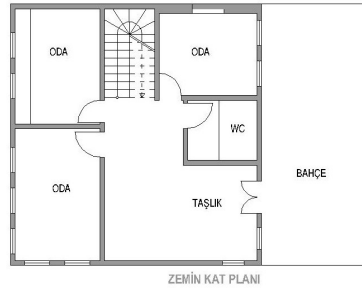

Resim 3.80 Batı Görünüşü

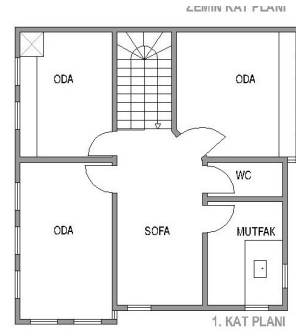
Binada iç sofalı plan tipi hakimdir. Giyotin pencereler yan yana dikey dikdörtgen konumdadır. Her iki katta da bazı pencereler kapatılmıştır. Binanın esas girişinin bulunduğu doğu cephesindeki bahçeye baraka yapılmıştır. Bugün harap vaziyette olan ev kullanılmamaktadır. Zemin kata girilememiştir.

BODRUM KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

1. KAT PLANI

Şekil 3.27 Bodrum Kat Planı

Şekil 3.28 Zemin Kat Planı

Şekil 3.29 1. Kat Planı

Yapının şimdilerde kullanılmayan zemin kattaki esas girişi taşlığa açılmaktadır. Yapıda sahanlıktan geçilen ara kata giriş bahçedendir. Bu katta üç oda ve bir de tuvalet bulunmaktadır.

1. katta mutfak olarak kullanılan bir mekan bulunmaktadır ve burada yerde bir lavabo vardır.

Resim 3.81 Mutfak

Resim 3.82 Tuvalet

Bazı odalarda ocak ve yanında raflı dolaplar bulunmaktadır. Cam önlerindeki sedir hemen hemen her odada mevcuttur.

Resim 3.83 Ocak ve Raf

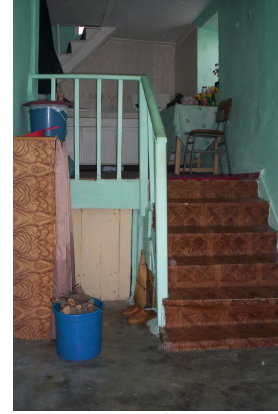

Resim 3.84 Sedir ve Pencere Görünüşü

Yapının girişindeki taşlıktan 6 basamakla mutfak olarak kullanılan mekana girilir.

Resim 3.89 Mutfak

Resim 3.90 Taşlık

Giriş katındaki odada bir ocak bulunmaktadır. Ama şimdilerde evi ısıtmak için kuzine sobası kullanılmaktadır. Ayrıca ocağın iki yanında raflı dolaplar bulunmaktadır.

Resim 3.91 Raf Görünüşü

Resim 3.92 Ocak ve Kuzine Sobası

Ev halkı ile görüşülme imkanı bulunmuştur. Sekiz kişilik ailenin altı çocuğu da evlenmiş olup ayrı evlerde oturmaktadırlar. Yaz aylarında beldeye gelmektedirler. Dolayısıyla kış aylarında üst kat kullanılmamaktadır. Bu evde yaşayanlar -evin bakımsız olması dışında- müstakil evde yaşamayı apartman dairesinde yaşamaya tercih etmektedirler.

3.8.7 1987/19 Envanter No'lu Konut

İki katlı olan yapının girişi önden kuzey cephesindendir. Binanın yapım sistemi ahşap karkas arası tuğla dolgulu olup alt kat bağdadi, üst kat ahşap kaplamadır.

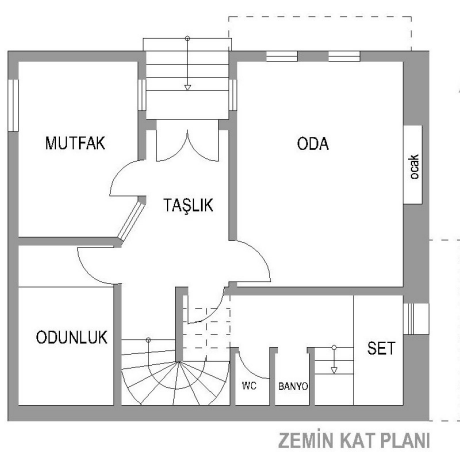

Resim 3.93 Kuzey Görünüşü

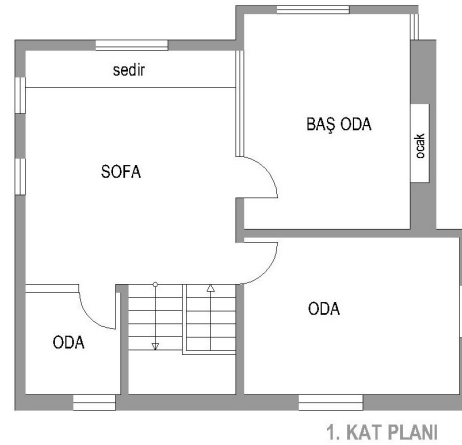

Resim 3.94 Doğu Görünüşü

Plan tipi yan sofalıdır. Üst kat çıkmalıdır. Kapının üstüne rastlayan odanın ve yanındaki odanın pencereleri sonradan yapılmış kareye yakın pvc'dir. Arkada bahçesi bulunmaktadır.

Şekil 3.32 Zemin Kat Planı

Şekil 3.33 1. Kat Planı

Tavanlar sade olup ahşap kaplamadır. Yapının hemen girişinde bulunan taşlık bölümünden sonra ahşap döner bir merdiven vardır. Ortada olan merdivenin bir yanı tuvalet ve kiler, diğer yanı ise odunluk olarak kullanılmaktadır. Mutfak girişte, taşlığın hemen sağındadır. Üst katta sofada sedir bulunmaktadır. Ayrıca çatıya çıkmak için ahşap bir merdiven bulunur.

Resim 3.95 Ahşap Tavan Kaplaması

Resim 3.96 Ahşap Merdiven

Yapının girişinde beş basamakla çıkılan kemerli bir kapısı vardır. Mutfakta taşlığa bakan bir pencere bulunur.

Resim 3.97 Mutfak Penceresi
Taşıktan GörünümResim 3.98 Giriş Kapısı
Taşıktan görünümResim 3.99 Giriş Kapısı
Sokaktan Görünüm

3.8.8 1987/20 Envanter No'lu Konut

Üç katlı, ahşap karkas arası bodrumda taş, üst katlarda tuğla örgü üstü ahşap kaplamalı bir binadır. Geniş bir arsaya oturan evin girişi kuzey-batı yönündendir. Yapının giriş tarafında büyük bir bahçesi bulunmaktadır.

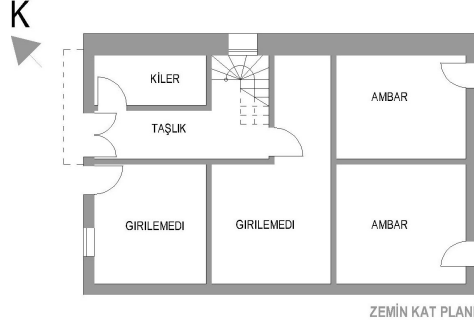

Resim 3.100 Kuzey-doğu Görünüşü

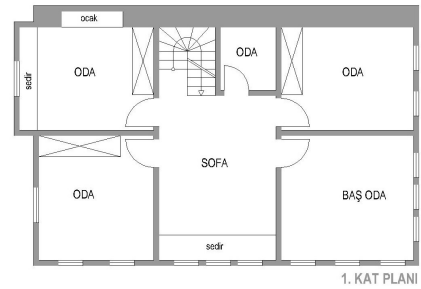

Resim 3.101 Tuğla Örgü Detayı

Yapıya girişte taşlık ve kiler bulunur. Zemin kattaki ambarların girişi arka bahçedendir. İç sofalı plan tipindedir. Sofaya açılan dört oda bulunmaktadır. Yapının merdivenleri yıkık olduğu için en üst kata çıkılamamıştır.

Şekil 3.34 Zemin Kat Planı

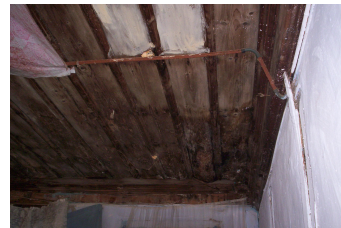

Şekil 3.35 1. Kat Planı

Ahşap tavan kaplamaları oldukça harap olup, bazı odalarda hala mevcuttur.

Resim 3.102 Tavan Kaplama Detayı

Resim 3.103 Tavan Kaplama Detayı

Her odada sedir, yüklük ve raflar bulunmaktadır.

Resim 3.104 Dolap
Görünüşü

Resim 3.105 Yüklük
Görünüşü

Resim 3.106 Raf

Yapının ahşap olan merdivenleri çok harap durumdadır.

Resim 3.107 Ahşap Merdiven

Resim 3.108 Ocak

Güney-doğu cephesi balıkçı barınaklarının olduğu güzel bir manzaraya sahiptir. Oldukça görkemli bir yapı olan bina şimdilerde yıkılmak üzere olup kullanılmamaktadır.

Resim 3.109 Yapıdan Balıkçı Barınağı Görünümü

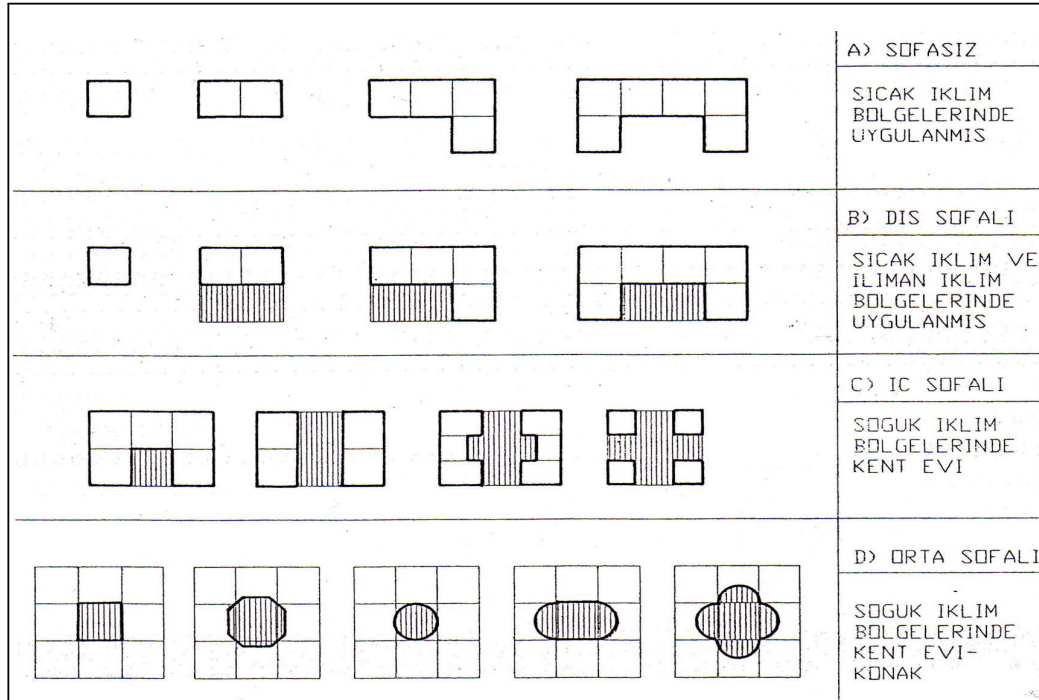
Resim 3.110 Kuzey Görünüşü

Resim 3.111 Yüklük

4. GELENEKSEL TÜRK EVİNİN GENEL KARAKTERİSTİKLERİ ve MEKAN DÜZENİNİN GELENEKSEL KIYIKÖY EVLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

S. H Eldem'in Türk evinin gelişimini gösteren tipolojik plan sınıflamasında sofalarının düzenleniş biçimine ve Türk evinin iklim bölgelerine göre dağılımı, tarihi süreç içindeki gelişim çizgisinde ortaya konmuştur. Aşağıda görülen A (sofasız), B (dış sofalı) plan tiplerinde odaların yan yana dizilmeleriyle ortaya çıkan plan düzeni (I) ile başlayarak (L) ve (U) formuna doğru bir gelişim göstermiştir. Sofasız ve dış sofalı plan şeması sıcak ve ılıman iklim bölgelerinde uygulanmış ve çoğunlukla kırsal alanlardaki plan düzeni olarak kullanım alanı bulmuştur. Tarihi süreç içinde; kültürel ve ekonomik yapının değişmeye başlamasıyla birlikte kentsel alanlarda dış sofalı olarak uygulanmakta olan Türk evi plan şekli, 17.yy.'dan sonra (U) formundaki gelişimi tamamlayıp ortadaki odanın kaldırılmasıyla "karnıyarık" denilen iç sofalı plan şemasına geçiş olmuştur. Daha çok kentsel alanlarda ve soğuk iklim bölgelerinde benimsenen bu şema 18.yy'da imparatorluğun sınırları içinde tüm Rumeli ve Anadolu'da yaygınlık kazanmıştır. İç sofalı (C) plan şeması en son aşama olarak dört yanı eyvanlı forma dönüşerek plan düzenindeki gelişimini tamamlamıştır. Türk evinin gelişim çizgisinde D (orta sofalı) plan düzeninde, sofa tam ortada ve çevresi dış mekana kapalıdır. Ortadaki kare formundaki sofa çokgen, dairesel ve elips düzenlerde gelişme göstermiştir (Şekil 4.1) (Dağgülü, 1995).

Şekil 4.1 Geleneksel Türk Evi (Sofanın Düzenleniş Biçimine göre Gelişim Şeması)

Geleneksel Kıyıköy evleri S. Hakkı Eldem'in plan sınıflandırılması doğrultusunda ve evlerin bitişik, tekil, ikiz, sıra olduğu konumlara göre sınıflandırılmıştır. (Çizelge 4.1) Bu evlerin plan düzenleri iç sofalı ve dış sofalı (kapalı yan sofalı) dır. Genellikle iç sofalı plan tipi uygulanmıştır. Kıyıköy'deki kapalı yan sofalı örnekler, Türk evinin dış sofalı örnekleriyle plan şemaları bakımından benzerlik göstermektedir. Kıyıköy'de sıra yada ikiz konumlu geleneksel konutlara rastlanmamıştır. Bitişik konumdaki evler de oldukça azdır.

Çizelge 4.1 Geleneksel Kıyıköy Konutlarının Plan Şemalarına Göre Sınıflandırılması

Envanter No	1	3	6	8	10	15	16	19	20
İç Sofalı-Tekil Konut									
İç Sofalı-Bitişik Konut									
Yan Sofalı-Tekil Konut									
Yan Sofalı-Bitişik Konut									

Türk evinin bir özelliği olarak esas katta yer alan baş oda ve oturma odalarının çıkmalı olarak yapılması bir gelenektir. Trakya evinde oda çıkmaları, tek oda çıkmalı, iki oda çıkmalı olmak üzere düzenlenmiştir (Dağgülü, 1995).

Kırsal alanlardaki Trakya evleri az katlıdır, çoğunlukla zemin kat; mutfak, kiler, ambar, ahır, depo, işlik gibi hizmetlere üst kat ise ikamete ayrılmıştır. Üst katı oluşturan birimler Türk evinin genel karakteristikleri olan odalar ve sofadır. Kırsal alanlardaki evlerde kent evlerinde olduğu gibi günlük ve mevsimlik kullanımlarına göre çeşitli isimler almıştır. (günlük oda, kış odası, oturma odası, sandık odası, baş oda ya da “hoşametlik” gibi). En çok kullanılan odalar, kışın kış odası yazın ise oturma odasıdır. “Kış odası”, çoğunlukla zemin katın mekan düzeninde yer almakla beraber, bazı evlerde ısınma kolaylığı sağladığından ahırın üstünde veya bitişğinde, mutfakın üstünde ya da yanında düzenlenmiştir. Daha çok yazın kullanılan oturma odası veya “günlük oda” sofanın işlevini kaybetme sürecine girdiği durumlarda kadınların gündüz gelen misafirlerini kabul ettikleri odadır. “Baş oda” ise evin reisinin misafirleri geldiğinde, ağırlanabilecek en gösterişli odadır. Pencere önündeki oturma sekiliği, kapı yanında dolaplar içinde, yüklük ve yıkanma işlevine yarayan gusulhane ve ısınma amacıyla kalın duvarlarına açılan ocaklar baş odanın öğeleri olarak mekan düzeninde yer almıştır. Baş oda boyutsal olarak diğer odalardan daha büyük, aydınlık, havadar, gösterişli ve özenli manzarayı ya da sokağı görececek konumdadır (Dağgülü, 1995).

“Sandık odası” eve ait kullanılmayan eşyaların depo edilmesi amacıyla üst katların mekan

düzeninde yer almıştır. Hacimsel olarak diğer odalardan daha küçük boyutlardadır ve iç mekanı kare formunun dışına çıkarak dikdörtgen formunu almıştır (Dağgülü, 1995).

Mekan birleştirici eleman olan “merdiven” kırsal Trakya evlerinin büyük bir kısmında, evin alt katı ile esas katını birleştiren yönlendirici ve mekanları bağlayıcı bir eleman olarak iç mekan düzeninde yerini almıştır. Merdivenler yan sofalı evlerde tek kollu düzenlenmiştir (Dağgülü, 1995).

Trakya’da kırsal alanlardaki geleneksel konutların yapım tarzında, ahşap malzemenin konstrüksiyonda kullanımından doğan karkas sistemin yanında, iç döşeme kirişleri ve tavanlar ile merdivenlerin ahşap olduğu, dış cephenin ise yığma ile inşa edildiği yarı ahşap, yarı kagir uygulamalar vardır (Dağgülü, 1995).

Kıyıköy’deki geleneksel konutlarda ahşap, üst katların yapım sisteminde üç değişik tarzda uygulanmıştır:

- Ahşap Karkas Sistem :

a)Ahşap karkas ve cephe toprak sıvalı: Bu yapım sisteminde ahşap taşıyıcı dikmelerin arası boş bırakılarak, iç ve dış duvarlar bağdadi çatalı olup, içine saman ve kireç katılmış toprak ile sıvanmıştır.

b)Ahşap karkas ve cephe ahşap kaplamalı: Üst katın yapım sisteminde, ahşap dikmelerin arası boş bırakılarak, iç duvarlar bağdadi çatalı ve üzeri toprak sıvalı dış duvarlar ise ahşap kaplamalı yapılmıştır. Yağışların bol olduğu kırsal yerleşmelerde ahşabın rutubeti tutmaması ve kolay kuruması nedeniyle, üst katların yapım tarzında tercih edilen bir sistem olmuştur.

- Dolgulu ahşap karkas sistem:

a)Ahşap karkas tuğla dolgulu ve cephe kaplamasız: Üst katın yapım sisteminde ahşap dikmelerin arasına dolgu malzemesi olan tuğlanın düz ya da balık sırtı şeklinde uygulandığı sistem.

b)Ahşap karkas dolgulu ve cephe ahşap kaplamalı: Ahşap dikmelerin arasına, kerpiç, tuğla ve taş dolgu yapılarak cephelerin ahşap kaplamalı yapıldığı sistem.

c)Ahşap karkas dolgulu ve cephe toprak sıvalı: Bu sistemde, üst katların yapımında ahşap karkas arasındaki boşluklara taş, tuğla ve kerpiç örülüp iç ve dış duvarlar ise saman ve kireç katkılı toprak ile sıvanmıştır.

- Kagir sistem:

Ahşap karkas, alt ve üst katın yapım sisteminde kullanımını yitirmiş ve tuğla malzeme, hem taşıyıcı hem de dolgu malzemesi olarak kagir sistemde yığma şeklinde uygulanmıştır. Ahşap sadece döşeme ve tavan kirişlerinde kullanılmıştır (Dağgülü, 1995).

Son yıllarda yok oluştan en fazla nasibini almış olan bölge “Trakya”dır, ve yörede özellikle çok sayıda tarihi eserin bulunduğu kentsel yerleşmelerde, bu sürecin inanılmaz boyutları yaşanmıştır. Bu süreci engellemenin bir yolu bu yapıların onarım ve bakımlarının yapılması ve diğer bir yolu da: Tarihi yapıya mümkün olduğunca az zarar veren koruma şekli olan, çağdaş koşullara uyarlayarak modernize etmektir. Bu yapıların yeni kullanımlarında ilk işlevine uygunluğu, veya olabiliyorsa aynı işlevi vererek sağlanabilir. Almanya’da 1987 yılında kabul edilen koruma kanununa göre “Anıt binalar yeniden kullanımları sırasında ilk işlevlerine uygun olarak kullanılmalıdırlar. Eğer anıt binalar ilk işlevlerine uygun olarak kullanılmıyorsa o zaman ilk işlevine yakın veya eşdeğerde bir işlev ile kullanılmalıdırlar. Eğer bu mümkün değilse, o zaman binanın uzun süreli korunmasına yönelik kamu yararına bir işlev seçilmelidir” *. Korumada esas amaç, az müdahale ile binanın anıt niteliğini bozmamak ve uzun süre yaşatabilmektir. Bu da ancak onarım yoluyla sağlanabilecektir. Almanya’nın en önemli korumacılarından olan Micheal Petzet’in yeniden kullanımlardaki felsefesi “Yenilemek yerine mümkün olduğu kadar onarım” dır. Diğer kuramcı Manfred Mosel’in felsefesi de “Minimum müdahale ile binanın anıt niteliğini ve orijinal durumunu maksimum koruma” onarıma verilen önemi vurgulamaktadır **. (Dağgülü, 1995)

* Almanya’da 1987’de yürürlüğe giren koruma kanununun bir maddesidir. “Denkmalschutzgesetz DschG, 1987. Gesetz zum Schutz und zur pflege der Denkmaler. Denkmalpflege Informationen, Bayerisches Landesamt für DenkmalpÜege –Aufgaben Organisation Hinweis. Sonderausgabe, 06, 1989, s. 17.

** Korumada kanunun bu maddesini ayrıca Manfred Mosel ve Michael Petzet gibi kuramcılar da desteklemektedir.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Kıyıköy, Istranca Dağları ile Karadeniz arasında, geçmişi M.Ö. 700 yıllarına dayanan ve tarihi günümüze kadar ulaşabilmiş bir yerleşmedir.

Sahil kenarında yapılanmış geleneksel konut örneklerinin bulunduğu Kıyıköy, diğer kıyılardaki geleneksel yerleşmelerden farklı olarak denize oldukça yakındır.

Daha öncede bahsedildiği gibi Kıyıköy'ün aynı zamanda, tarihi bir ticaret, kültür ve ulaşım merkezi konumunda olması, bir çok ülkede olduğu gibi Türkler' inde bu bölgeyi yerleşim yeri olarak seçmesinde etkili olmuştur.

Erken Cumhuriyet dönemine ait, Rum, Ermeni ve Türk ustalar tarafından yapılmış olan, Sedat Hakkı Eldem'in yaptığı geleneksel konut tipolojisinde sofa anlayışı, cephelerdeki çıkmalar, yapım sistemi ile de yerini bulan evler ne yazık ki şimdilerde yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Konutlar genellikle ayrı nizamda yerleştirilmişlerdir. Balkon ve cumba gibi öğeler yok denecek kadar azdır. Bunun yerine odalarda payandalarla desteklenmiş çıkmalar yapılmıştır.

Sit alanı içinde bulunan evler küçük bahçelere sahiptir. Tescilli evlerin bahçeleri Türk evlerinden farklı olarak genellikle arkadadır. Evler ise sokak ile ilişkili olarak ön bölüme yerleştirilmiştir. Bahçesi olmayan ev yok gibidir.

Evler genellikle iki katlı olup, ahşap karkas arası taş yada tuğla dolguludur. Üç katlı olan evlerin sayısı azınlıktadır.

Zemin katlar, kullanım kolaylığı nedeniyle servis bölümleri ve bahçeden oluşmakta olup bu alanlarda günlük işler yapılmaktadır. Üst katlar ise yaşama alanı olarak kullanılmaktadır. Evlerin en önemli bölümleri üst katlardadır. Burada toplumsal olayların yaşandığı özellikle misafir kabulü için kullanılan baş oda, köşk oda gibi mekanlar bulunur.

Merdiven genellikle giriş kapısının karşısında olup, ahşaptır.

Tavanlar genelde düz ve ahşap olup, çok nadir rastlanan süslü örnekler de bugün kaybolmuştur.

Evlerde harem ve selamlık gibi mahremiyetin etkisi sonucu oluşmuş bölünmelere rastlanmamıştır.

Konutlarda özellikle Cumhuriyet Caddesi'nde zemin katlar dükkan olarak kullanılmıştır.

Konutlar oldukça yalın cephelere sahiptir, süslemeler hemen hemen yoktur. Bazı yapıların payandalarında ve çatı alınlarında işlemler bulunur.

Evlerin giriş kapıları çift kanatlı, ahşap ve oldukça sadedir.

Kıyıköy'deki geleneksel konutlar ocaklarla yada kuzine sobalarıyla ısıtılmaktadır. Şimdilerde lamba kullanılmasına karşın önceleri gaz lambası ile aydınlanma sağlanmaktadır.

Kıyıköy'de geleneksel konutlarda yaşamakta olan aileler, genellikle büyükanne, büyükbaba, anne, baba ve çocuklardan oluşan ataerkil bir yapıya sahiptir. Mevcut olan evler kullanıcı sayısı fazla olmadığından büyük bulunmakta, bu yüzden bazı evlerde yalnızca evin tek katı kullanılmaktadır. Diğer kat ya tamamen kapatılmış yada pansiyon olarak kullanılmaktadır.

Mahremiyetin yoğun olarak hissedilmediği bu bölgede bahçe duvarları da yüksek değildir. Bunda deniz kenarı yerleşmesi oluşunun payı oldukça fazladır.

Evlerin planlamasında genellikle iç sofalı plan tipi uygulanmış olup, az da olsa yan sofalı plan tipi de mevcuttur. Sofalar ortak kullanım alanı olarak evin en önemli mekanlarından.

Beldenin sit alanı olmasından dolayı yeni yapılaşmada yüksek katlı yapılara izin verilmemiştir. Dolayısıyla belde silüeti korunabilmiştir. Betonlaşma her yerde olduğu gibi burda da etkisini göstermektedir.

Kıyıköy, ormanları, doğal kumsalı, denizi, dereleri tüm doğal güzellikleriyle yerli ve yabancı turistler için bir çekim noktasıdır. Pek çok yabancı turist özellikle Aya Nikola Manastırı için burayı ziyaret etmektedir. Ayrıca Kıyıköy İstanbul'a ve Avrupa ülkelerine yakınlığı sebebiyle yaz kış pek çok turisti ağırlamaktadır. Bu bölgede kamp yapmak isteyenler için özel bir alan da ayrılmıştır. Beldede ev pansiyonculuğu da gelişmiş olup, yerli ve yabancı turistler ucuz konaklamadan yararlanabilmektedirler.

Beldede arkeolojik kalıntılar ortaya çıkarılmalıdır.

Surlar ve liman hamamı etrafını saran bitki örtüsünden temizlenmeli ve onarım görmelidir. Stadyum-hipodrom ile tiyatro alanında kazı yapılarak, alan itinalı bir şekilde ortaya çıkarılmalıdır.

Manastıra giden toprak yol iyileştirilmeli ve yol gösterici tabelalar konulmalıdır.

Yıkılmakta olan sivil mimarlık örnekleri ve manastır yetkili kişilerce restore edilmelidir.

Beldedeki geleneksel konutlar yanlış yapılan onarımlar sonucu giderek özelliğini

kaybetmektedir. Cephelerde doğramalar değiştirilirken, ahşap olan kaplamalar da galvanizle kapatılmıştır. Onarım yapılmayan evler ise yıkılmak üzeredir.

Teknoloji, kültürel, ekonomik yapı ve yaşam tarzının değişimiyle zamanla konutların planlamalarında da değişimler olmuştur. We, mutfak gibi ıslak hacimler eskilerde dışarda çözümlenirken, sonraları bu mekanlar da içeri alınmıştır. Bu gibi değişiklikler tarihi konutların onarımı sırasında özellikle dikkate alınmalıdır. Ayrıca ısıtma ve sıhhi tesisat gibi konfor koşulları da dşnlmelidir.

Beldenin temel geçim kaynağının balıkçılık olduğu düşünülürse beldenin kalkınması için daha modern ve temiz balık lokantaları yapılmalıdır.

Turizm açısından kültür pazarlanmalıdır.

Eğer onarımlar yapılır, gerekli konfor koşulları sağlanırsa, konutlar daha fazla gelir getiren pansiyon, otel gibi birimler olarak topluma kazandırılabilir. Özellikle geleneksel konutların yoğunlukta olduğu ve beldenin en işlek caddesi olan Cumhuriyet Caddesi'nde gereken onarımlar yapılp, kahvelerden arındırıldığında, ortaya etkileyici bir silüet çıkacaktır.

Kıyıköy'de en kısa zamanda onarımların yapılması zorunludur aksi takdirde kaybolan kültürel değerlerin yanında birkaç sene içerisinde kentsel ve arkeolojik sit alanı kapsamına girecek yapı da kalmayacaktır.

KAYNAKLAR

- Baran, M. (2000), “Halkbilimi Bağlamında Anadolu Türk Konutunun Mekansal Oluşumu”, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bektaş, C. (1996), Türk Evi.,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Bıjışkyan, P. M. (1969), Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası 1817-1819, Çeviren: Hrand D. Andreasyan, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, M. (1995), “Kıyıköy-İğneada Arası Kıyı Kullanımı ve Planlaması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul.
- Dağgözü, M. (1995), “Kırsal ve Kentsel Ölçekte Geleneksel Trakya Konutlarının İncelenmesi ve Çağdaş Kullanımlara Uyarlanması İçin Bir Yöntem Araştırması”, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dirimtekin, F. (1963), Arkeoloji Müzesi Yıllığı, No:5, İstanbul.
- Eldem, S. H. (1984), Türk Evi. Cilt: 1 Osmanlı Dönemi, T.A.Ç. Vakfı Yayını, İstanbul.
- Eldem, S. H. (1984), Türk Evi. Cilt: 3 Osmanlı Dönemi, T.A.Ç. Vakfı Yayını, İstanbul.
- Eyice, S. (1997), “Hamam”, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, cilt:15, İstanbul.
- Freely, J. , Türkiye Uygarlıklar Rehberi, Marmara Etrafında / Karadeniz Kıyısı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Güler, S. (1990), “Kıyıköy ve Çevresinin Jeomorfolojik Etüdü”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Coğrafyası Anabilim Dalı, İstanbul.
- Günay, R. (1998), Safranbolu Evleri. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları. İstanbul.
- Karaçam, N. (1995), Efsaneden Gerçeğe Kırklareli, Belediye Yayınları, Kırklareli.
- Kırklareli İl Yıllığı, (1973),Kırklareli.
- Kırklareli Rehberi, Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Tarafından Basılmıştır.
- Kıyıköy İmar Planı Raporu, İller Bankası (1991). Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir Bölge Planlama Bölümü Kitaplığı.
- Kocaaslan, M. (2000), “Trakya, Kıyıköy Monografyası”, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ksenophon (1974), Anabasis, (Onbinlerin Dönüşü), Çeviren: Tanju Gökçöl, Sosyal Yayınları, Dünya Klasikleri, İstanbul.
- Küçükerman, Ö. (1996), Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi.,Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.
- Mansel, A. M. (1938), Trakya’nın Kültür ve Tarihi, Edirne Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayını, Sayı: 5, İstanbul.
- Mansel, A. M. (1940),“Trakya Hafriyatı”, Belleten, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Sayı: IV, İstanbul.
- Mansel, A. M. (1948),Türkiye’nin Arkeoloji Epigrafi ve Tarihi Coğrafyası İçin Bibliyografya,

Ankara.

Raverdy, Sophie-Xavier (1758), “Maisons Saisons”, Observations sur l’architecture vernaculaite lots d’un voyage a pied de Paris a Ankara, Yapı Kredi Yayınları. “Evler Mevsimler”, Paris-Ankara Yürüyüşü Boyunca Gözlemlenen Yerel Mimarlıklar, Çeviren: Alp Tümertekin, İstanbul, Ocak 2003.

Tandoğan, E. (2000), “Kırklareli Konut Yerleşimi Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Bina Bilgisi Anabilim Dalı, Kırklareli.

Taşlıklioğlu, Z. (1971), Trakya’da Epigrafya Araştırmaları II, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Umar, B. (1982), Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi, İzmir.

Umar, B. (1933), Türkiye’deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Umar, B. (tarihsiz), Trakya, Ak Yayınları, Kültür Kitapları Serisi: 10.

Yavuzoğlu, N. (1972), Vize’deki Bizans Eserleri, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi (1983), “Kırklareli”, Cilt: 7, İstanbul.

EKLER

Ek 1 Koruma Amaçlı İmar Planı

EK1 KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI

GENEL HÜKÜMLER

- Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 16/3/1969 gün ve 4537 sayılı kararı ile tarihi Kıyıköy surları ve Aya Nicola Manastırı koruması gerekli yapılar olarak tescil edilmiştir.
- Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun, 13/5/1988 tarih ve 7 sayılı kararı ile kentsel ve 3.derece arkeolojik sit, 20/6/1990 tarih ve 717 sayılı kararı ile 1.derece doğal sit, 10/7/1991 tarih ve 942 sayılı kararı ile 1.derece arkeolojik sit alanlarının sınırları tescil edilmiştir.
- 1. ve 3. derece arkeolojik sit alanlarında Kültür ve tabiat varlıklarını koruma yüksek kurulunun 4/3/1988 tarih ve 6 sayılı kararı geçerlidir.
- Kıyıköy kentsel sit alanı içinde bulunan, Edirne kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunun 13/5/1988 tarih ve 7 sayılı kararı gereğince korunması gerekli görülen resmi, dini ve sivil mimarlık örnekleriyle ilgili her türlü konu da kültür ve tabiat varlıklarını koruma yüksek kurulunun 21.5.1990 tarih ve 21 sayılı kararı geçerlidir.
- 1.derece arkeolojik sit alanı içinde kalan parsellerde Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile Kültür Bakanlığı’nın “kesin inşaat yasağı getirilen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu sit alanlarındaki taşınmaz malların hazineye ait taşınmaz mallar ile değiştirilmesi” hakkındaki yönetmelik geçerlidir.

YAPILANMA KOŞULLARI

- Kıyıköy kentsel sit alanı içinde tescilli yapılara bitişik parsellerdeki, yeni yapılanmalar için Edirne Koruma Kurulu’ndan yapım izni alınacak, ve yapı bu izne göre yapılacaktır.
- Kıyıköy kentsel sit alanı içinde yeni yapılacak ifrazlarda en küçük parsel 300m² den az olamaz. Yeni yapılacak yapılarda taban alanı 120 m² yi, bina cephesi ve ya derinliği max. 12 m. geçemez. Min. bina cephesi 6m’dir.
- Yapı nizamı ayrıktır. Ön bahçe bırakılması koşulu yoktur. Yapı nizamı ayrı olduğu halde bir boş parsel her iki taraftan bitişik teşekkül varsa, bitişik nizam yapabilir. Ve ya bir boş parsel tek taraftan bitişik teşekkül varsa ikiz nizam yapabilir. Komşuluk mesafeleri 3m dir. Ancak çekme mesafeleri dışında kalan parsel cephesi uzunluğu min. bina cephesi koşullarından az ise yan çekme mesafesi 2m.’ye inebilir.

Yapılara (0) kotundan itibaren kot verilir. (0) kotu parselin sokak cephesinin ortasıdır.

- zemin kat döşeme kotu, yol kotundan en çok 0,50 m. Yükseklikte yapılabilir. (0) kotunun altına düşemez. Meyilden kat kazanılamaz.
- Kat yüksekliği 2 kat için (6.50m), 3 kat için (8.50m) dir. (Yapı yüksekliği cephe aldığı yol kotundan, saçak alt düzeyine kadar ölçülen yüksekliktir.) Zemin kat yüksekliği 3,50m.'yi geçemez. Min. kat yüksekliği 2.40m.'dir. (Kat yüksekliği döşeme üstünden, döşeme üstüne ölçülen yüksekliktir.
- Kiremit örtülü beşik veya kırma çatı yapılması zorunludur. Saçaksız bina yapılamaz. Saçak genişliği 0,50m'yi geçemez. Çatı örtüsü üstüne görünür biçimde güneş enerjisi ile ısıtılan su sistemi konamaz. Teras çatı ve asma kat yapılamaz.
- Dış cephe malzemesi olarak ahşap malzeme, beyaz badana, veya beyaz serpmeye sıva kullanılacaktır.
- Cephelerde toplam pencere ve kapı boşlukları cephesi %30'u aşmayacaktır.
- Pencere ve kapı kenarı yatay olan dikdörtgen olacak, yüksekliğin genişliğe oranı min. 1/2 olacaktır. Giriş kapıları, kısa kenarı yatay olan dikdörtgen şeklindedir.
- Yapılar cephelerine çıkma yapabilirler. Yapıların sokağa bakan karşılıklı cumbaları arasında yatay uzaklık 3.50 m.'den az olamaz, çıkmalar birinci kattan başlar ve 0,50m'den fazla olamaz.
- Ön cephede yalnız kapalı, arka ve yan cephelerde açık veya kapalı çıkma yapılabilir. Ön cephede ön cephe uzunluğunun 2/3'ünü geçemez.
- Arka ve yan cephelerde aynı ölçüler ve şartlar geçerli olmak kaydı ile çıkma yapılabilir. Kapalı çıkmalar komşu parsel sınırına 3.00m., açık çıkmalar ise 2.00m.'den çok yanaşamaz.

DİĞER HÜKÜMLER

- Konaklama tesis alanlarında yapılacak tesislerin (otel-motel) “turizm yatırım ve işletmeleri nitelikleri yönetmeliğine uygunluğu zorunludur”.
- Üzerinde ölçü verilmeyen lokanta, gazino gibi tesisler şematiktir. Bu tür tesisler plandaki konumlandırılması aynı kalmak, kapalı alan toplamı 150m² yi ve h:4.50m'yi geçmemek koşulu ile değişiklik yapılabilir.

- Otel, motel, lokanta, gazino gibi tesislerin yapılanmalarında cephe malzemesi de, doluluk boşluk oranlarında, çıkma ve balkonlarda, pencere ve kapı boyutlarında, çatı örtüsünde, konut adalarında verilen yapılanma koşulları geçerlidir.
- Kıyıköy kentsel sit alanı içinde düzenlenmiş olan meydan kahveleri ve satış köşelerinde h:3.00 m.'yi geçmemek üzere hafif ahşap elemanlar kullanılarak, çevre dokusuna uyumlu tasarımlara gidilecektir.
- Günübürlük turizm alanı olarak gösterilen alanda kapalı alan toplamı 150m² yi ve h:4.50m'yi geçemez.
- Otel, motel, lokanta, gazino, meydan kahveleri, satış köşeleri ve günübürlük tesis yapılarında Edirne Koruma Kurulu'nun görüş ve kararı alınmadan uygulama yapılamaz.
- Kentsel sit alanı içinde yol, sokak ve meydanlarda projelendirmeye özel kaplama ve döşeme kullanılabilecektir. Yapılacak projelendirmeye göre elektrik ve telefon şebekeleri yer altına alınıp, direkler kaldırılacaktır. Gene projelendirmeye göre aydınlanma, telefon kabini, çöp sepetleri ve çiçeklik v.b. gibi donatı belediyece yapılacaktır.
- Bu alanda yapılacak teknik alt yapı tesislerinin projelendirme aşamasında, alt yapıya ilişkin sistemin belirlenmesi için Edirne Koruma Kurulu'ndan izin alınması zorunludur. Pis su kanalları hiç bir şekilde tasfiye edilmeden, deniz, akarsu ve tabii araziye deşarj edilmeyecektir.
- Uygulamada deprem yönetmeliğine uyulacaktır.

Kıyıköy kentsel sit alanı koruma araçlı imar planı ve hükümleriyle açıklanmamış konular üzerinde Edirne kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunun görüş ve kararı alınarak işlem yapılacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	05.10.1980	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1994-1997	Fatih Vatan Lisesi
Lisans	1998-2003	Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2004-2007	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

Çalıştığı kurum(lar)

2003-2004	I.P.D. Mimarlık
2004-2005	FOM Grup Mimarlık
2007-Devam ediyor	Yeni İnşaat